

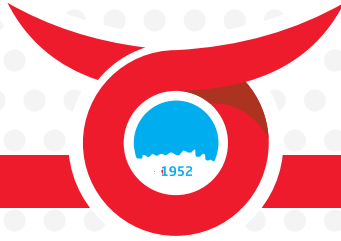

2019

Sektör Değerlendirme Raporu

www.esk.gov.tr

ET VE SÜT KURUMU
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
2019 YILI SEKTÖR
DEĞERLENDİRME RAPORU

ET VE SÜT
KURUMU

MAYIS 2020

İÇİNDEKİLER

ET VE ET ÜRÜNLERİ.....	8
1. DÜNYADA DURUM.....	8
1.1 Hayvan Varlığı.....	8
1.2 Et Üretimi.....	10
1.2.1 Büyükbaş Eti.....	10
1.2.2 Domuz Eti.....	12
1.2.3 Küçükbaş Eti	13
1.2.4 Kanatlı Eti.....	14
1.2.5 Balık Üretimi.....	16
1.3 Ticaret.....	16
1.3.1 Et Üretim ve Ticaret Miktarları.....	18
1.3.2 Balık Üretimi ve Ticareti.....	18
1.3.3 Büyükbaş Eti Ticareti.....	19
1.3.4 Küçükbaş Eti Ticareti	19
1.3.5 Kanatlı Eti Ticareti.....	20
1.3.6 Domuz Eti Ticareti	20
1.3.7 Balık ve Ürünleri Ticareti.....	21
1.4 Fiyatlar.....	22
1.4.1 FAO Gıda Fiyat Endeksi.....	22
1.4.2 FAO Et Fiyat Endeksi	23
1.4.3 Uluslararası Fiyatlar.....	24
1.4.4 Yıllık Ortalama Karkas Et ve Besilik Canlı Hayvan Fiyatları	26
1.5 Tüketim.....	27
1.5.1 Kişi Başı Yıllık Et Tüketimleri	27
2. TÜRKİYE'DE DURUM.....	28
2.1 Tarımsal Üretim Değeri.....	28
2.1.1 Canlı Hayvanlar Üretim Değeri.....	28

2.1.2	Hayvansal Ürün Üretim Değeri.....	30
2.2	Türkiye Hayvan Varlığı	31
2.2.1	Tür ve Irklara Göre Hayvan Varlığı.....	32
2.2.2	Hayvan Sayısındaki Değişim ve Kesilen Hayvan Sayısı	34
2.3	Türkiye Et Üretimi.....	35
2.3.1	Et Üretim Endeksi (2002=100).....	35
2.3.2	Et Üretiminin Türlerle Göre Dağılımı	35
2.3.3	Kırmızı Et Üretiminde Dönemsellik.....	36
2.3.4	Balık Üretimi.....	37
2.4	Dış Ticaret	38
2.4.1	Canlı Hayvan İthalatı.....	38
2.4.2	Canlı Hayvan İhracatı.....	39
2.4.3	İşlenmemiş Kırmızı Et İthalatı.....	40
2.4.4	İşlenmemiş Kırmızı Et İhracatı	40
2.4.5	İşlenmemiş Kanatlı Eti İthalatı	40
2.4.6	İşlenmemiş Kanatlı Eti İhracatı	41
2.4.7	Balık Dış Ticareti.....	41
2.5	Fiyatlar.....	42
2.5.1	Yurt içi Canlı Hayvan Fiyatları ve Borsa İşlem Hacimleri.....	42
2.5.2	Yurt içi Dana Karkas Fiyatları ve Borsa İşlem Hacimleri.....	45
2.5.3	Yurt içi Kuzu Karkas Fiyatları.....	46
2.5.4	Karma Yem Fiyatları	48
2.5.5	Kaba Yem Fiyatları.....	48
2.6	Tüketim	49
2.6.1	Kişi Başı Et Tüketimi	49
2.6.2	Kişi Başı Et Tüketim Endeksi (2014=100).....	49
	SÜT VE SÜT ÜRÜNLERİ.....	51
3.	DÜNYADA DURUM.....	51
3.1	Sağılan Hayvan Varlığı.....	51
3.2	Süt Verimi	52
3.2.1	2018 Yılı Türler ve Ülkeler Bazında Süt Verimi	52

3.3	Süt Üretimi.....	54
3.3.1	İnek Sütü.....	56
3.3.2	Manda Sütü.....	56
3.3.3	Keçi Sütü.....	57
3.3.4	Koyun Sütü.....	58
3.4	Dünyada Süt İşletmeleri.....	59
3.5	Süt ve Süt Ürünleri Üretimi.....	60
3.6	Ticaret.....	61
3.6.1	Süt Eşdeğeri İhracat.....	62
3.6.2	Süt Eşdeğeri İthalat.....	62
3.6.3	Süt Tozu Ticareti.....	63
3.6.4	Tereyağı Ticareti.....	64
3.6.5	Peynir Ticareti.....	64
3.7	Fiyatlar.....	65
3.7.1	Çiftlik Çıkışı Çiğ Süt Fiyatları.....	65
3.7.2	FAO Mandıra Fiyat Endeksi ve Süt Ürünleri Fiyatları.....	66
3.8	Tüketim.....	68
4.	TÜRKİYE'DE DURUM.....	69
4.1	Sağılan Hayvan Varlığı Endeksi (2002=100).....	69
4.1.1	Tür ve Irklara Göre Sağılan Sığır Varlığı Endeksi (2002=100).....	69
4.2	Süt Üretim Endeksi (2002=100).....	70
4.2.1	Tür ve Irklara Göre Sağılan Hayvan Varlığı, Verim ve Süt Üretimi.....	71
4.2.2	Büyükbaş Sütü Üretimi.....	72
4.2.3	Küçükbaş Sütü Üretimi.....	73
4.2.4	Süt Sığircılığı İşletmeleri.....	73
4.2.5	Süt Üretiminde Dönemsel Arz.....	74
4.2.6	Süt Ürünleri Üretimi.....	74
4.3	Çiğ Süt ve Süt Yemi Fiyatları.....	75
4.4	Fiyatlar.....	76
4.4.1	Üretici ve Tüketici Süt Fiyatları.....	76
4.5	Dış Ticaret.....	77

4.5.1	Süt ve Süt Ürünleri İthalatı.....	78
4.5.2	Süt ve Süt Ürünleri İhracatı.....	79
4.6	Tüketim	79
4.6.1	Kişi Başı Süt Tüketimi.....	79
5.	ET VE SÜT KURUMUNUN SEKTÖR İÇİNDEKİ YERİ.....	80
5.1	Teşkilat Yapımız.....	82
5.2	Kurumun Kuruluş Amacı ve Faaliyet Konuları	84
5.3	Sözleşmeli Besicilik Projesi	85
5.4	Alım Faaliyetleri.....	86
5.4.1	Yıllar İtibariyle Ortalama Alım Fiyatları	86
5.4.2	Yıllar İtibariyle Alım Faaliyetleri.....	87
5.4.3	2019 Yılı İthal Alımlar.....	88
5.5	Üretim Faaliyetleri.....	89
5.5.1	Yıllar İtibariyle Et Üretim Faaliyetleri	89
5.5.2	Yıllar İtibariyle Büyükbaş Et Üretimi.....	89
5.5.3	2019 Yılı Şarküteri Üretimleri.....	90
5.6	Satış Faaliyetleri.....	90
5.6.1	Yıllar İtibariyle Satış Faaliyetleri.....	90
5.6.2	2019 Yılı Satışlarımız ve Müşteri Dağılımı.....	91
5.7	Süt ve Süt Ürünleri	94
5.8	2019 Yılı Alınan Süttozu ve Pastörize Krema Miktarı.....	95
5.9	2019 Yılı Satılan Süttozu Miktarı	95
6.	ETVE SÜT KURUMUNUN SEKTÖR İÇİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ.....	96
6.1	Türkiye Üretimi ile ESK Et Üretiminin Karşılaştırılması	97

KISALTMALAR

FAO: Food and Agriculture Organization (Gıda ve Tarım Örgütü)

OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development
(Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)

USDA: United States Department of Agriculture (Amerika Birleşik Devletleri Tarım Dairesi)

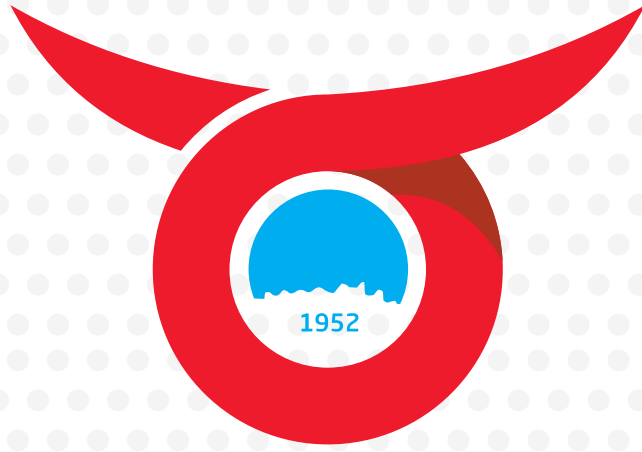
TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TMO: Toprak Mahsulleri Ofisi

IDF: International Dairy Federation (Uluslararası Süt Federasyonu)

CLAL: İtalya merkezli Süt ve Süt Ürünleri Ekonomisi Danışmanlığı Firması

TOB: Tarım ve Orman Bakanlığı

ET VE SÜT
KURUMU

ET VE ET ÜRÜNLERİ

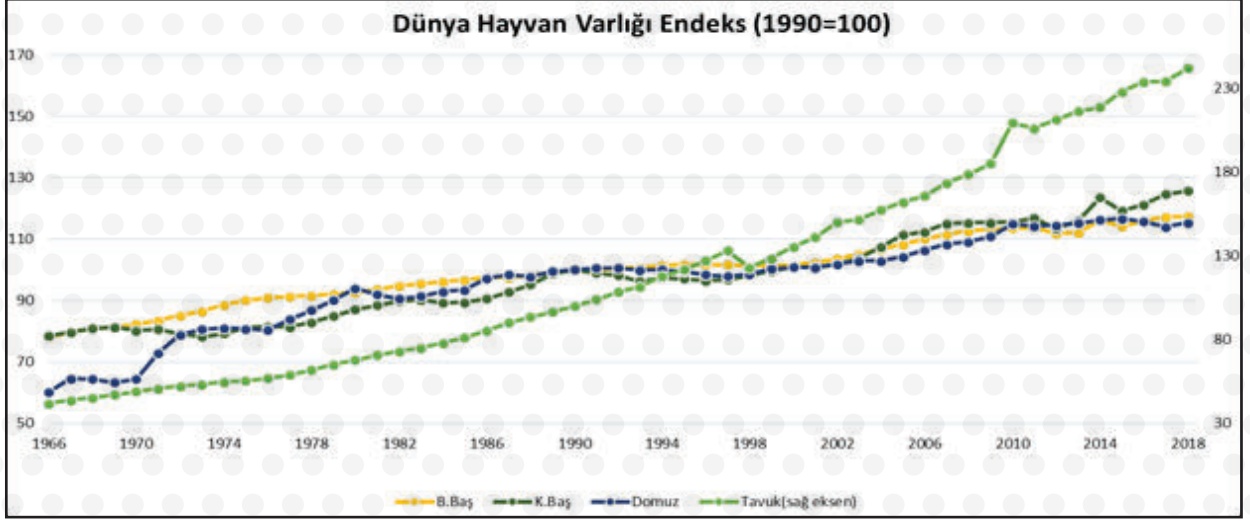
ET VE ET ÜRÜNLERİ

1. DÜNYADA DURUM

1.1. Hayvan Varlığı

Dünya hayvan varlığının uzun yıllar boyunca değişimini değerlendirmek üzere, 1990 yılı baz alınarak hesaplanan endekse göre, en hızlı büyüme tavuk varlığında gözlenmektedir. 1990-2018 döneminde; tavuk varlığında artış % 142, küçükbaş varlığında % 26, büyükbaş varlığında %17 ve domuz varlığında ise % 15'tir.

Grafik 1- Dünya Hayvan Varlığı Endeks

Kaynak: FAO

2014-2018 döneminde hayvan varlığında gerçekleşen değişimlere bakıldığında; en büyük değişimin % 10,5 artışla tavuk varlığında olduğu görülmektedir.

2018 yılında sığır varlığı, bir önceki yıla göre % 0,1 düşerek 1 milyar 490 milyon başa gerilemiştir. Manda varlığı % 3 artışla 207 milyon başa, koyun varlığı % 0,6 artışla 1 milyar 209 milyon başa ve keçi varlığı % 1,2 artarak 1 milyar 46 milyon başa yükselmiştir. Domuz varlığı ise % 1,1 artarak 978 milyon baş olmuştur.

Tablo 1- FAO Dünya Hayvan Varlığı

(Milyon Baş)		2014	2015	2016	2017	2018	2014-2018 Değişim %
Dünya	Tavuk	23.243	24.195	24.825	24.856	25.693	10,9
	<i>Yıllık % değişim</i>	1,2%	4,1%	2,6%	0,1%	3,4%	
	Bufalo-Manda	195	196	199	201	207	6,2
	<i>Yıllık % değişim</i>	0,9%	0,5%	1,5%	1,0%	3,0%	
	Keçi	1.007	979	1.003	1.034	1.046	4,2
	<i>Yıllık % değişim</i>	6,1%	-2,8%	2,5%	3,1%	1,2%	
	Domuz	987	990	982	967	978	-0,9
	<i>Yıllık % değişim</i>	0,9%	0,3%	-0,8%	-1,5%	1,1%	
	Sığır	1.482	1.452	1.475	1.492	1.490	0,6
	<i>Yıllık % değişim</i>	3,9%	-2,0%	1,6%	1,2%	-0,1%	
	Koyun	1.210	1.160	1.173	1.202	1.209	-0,1
	<i>Yıllık % değişim</i>	6,9%	-4,1%	1,1%	2,5%	0,6%	

Kaynak: FAO

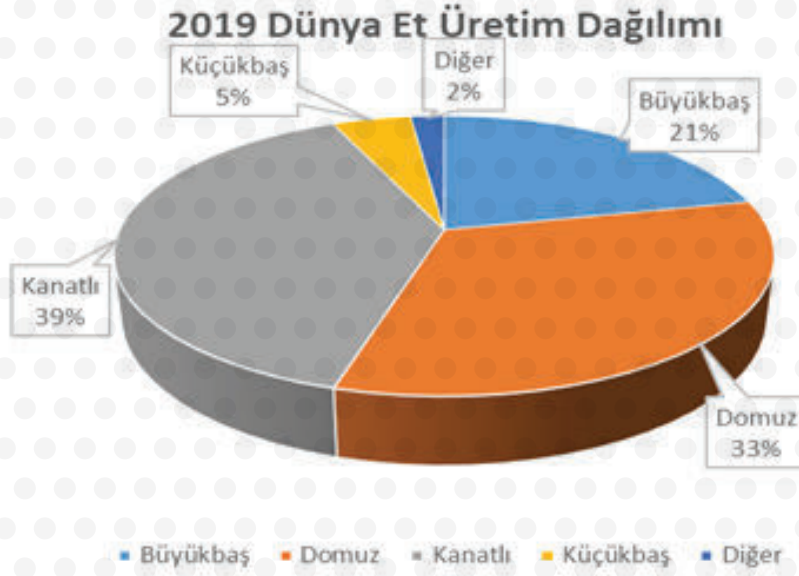
Küresel et üretimi 2019 yılında bir önceki yıla göre % 1 oranında düşerek 335,2 milyon tona gerilemiştir. Bu tablo, son 20 yılda kaydedilen istikrarlı büyüme eğiliminden ayrılmaya işaret etmektedir. Çin'de yaşanan Domuz Gribi salgınının etkilerinin beklenenden daha derin olması ve Doğu Asya'da yayılması nedeniyle Mayıs ayında beklenilenden daha keskin bir düşüş yaşanmıştır. Çin'in et üretimi, ABD, Brezilya, Avrupa Birliği ve Arjantin gibi birçok büyük üretici ülkede üretimdeki beklenen artışlarının aksine % 8 oranında düşmüştür. Çin'deki bu genel düşüş, diğer etlerde yaşanan üretim artışına rağmen domuz eti üretiminin % 20 daralmasından kaynaklanmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde karkas ağırlıklarındaki artış büyümeyi sürdürmüş, Brezilya'da ise dış talep daha fazla üretimi teşvik etmiştir.

Avrupa Birliği'nde sığır eti üretimindeki muhtemel düşüş nedeniyle, önceden tahmin edilenden daha az olsa da, toplam et üretimini artmıştır. Avrupa Birliği'ndeki güçlü Çin talebini yansıtan diğer tüm et kategorileri için, özellikle de domuz eti üretiminde üretim kazancı büyümüştür. Arjantin'in et üretimi, beklenildiği gibi iskartaya ayrılan hayvan miktarına paralel olarak yükselmiştir.

1.2 Et Üretimi

Grafik 2- 2019 Dünya Et Üretim Dağılımı

Kaynak: FAO

2019 yılı dünya toplam et üretimi 335,2 milyon ton olarak gerçekleşmiştir.

Toplam et üretiminde; en büyük payı % 39 ile kanatlı eti (130,5 milyon ton) alırken, domuz eti % 33 (110,5 milyon ton), büyükbaş eti % 21 (72,2 milyon ton), küçükbaş eti % 5 (15,4 milyon ton) paya sahiptir.

Toplam kırmızı et üretiminde; en büyük payı % 56 ile domuz eti alırken, büyükbaş eti % 36, küçükbaş eti % 8 paya sahiptir.

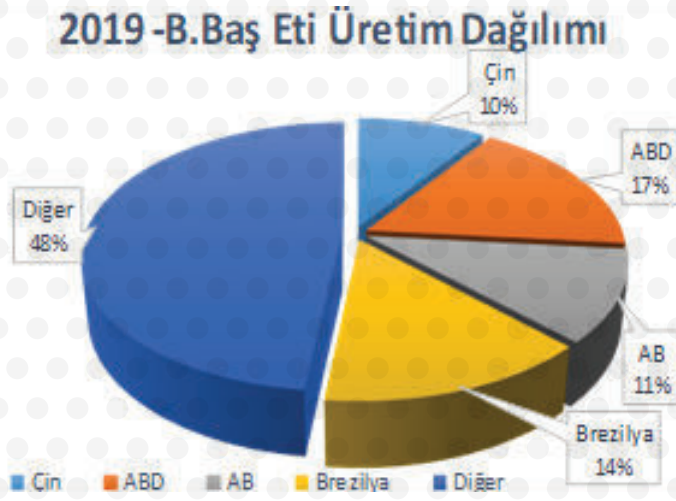
1.2.1 Büyükbaş Eti

2019 yılında dünya büyükbaş eti (sığır ve manda) üretimi 72,2 milyon tondur. Dünya üretiminin % 52'si ABD, Brezilya, AB ve Çin tarafından gerçekleştirilmiştir.

Tablo 2- 2019 Dünya Büyükbaş Eti Üretimi

2019 Büyükbaş Eti Üretimi (Bin Ton)	
Çin	6.866
ABD	12.291
AB	7.934
Brezilya	10.307
Diğer	34.801

Grafik 3- 2019 Dünya Büyükbaş Eti Üretim Dağılımı

Kaynak: FAO

2019 yılında büyükbaş et üretiminde Brezilya, Amerika Birleşik Devletleri, Çin, Meksika, Hindistan, Pakistan, Güney Afrika ve Rusya Federasyonu'nda genişleme yaşanırken, AB, Avustralya, Uruguay, Arjantin ve Yeni Zelanda'da daralma kaydedildi.

Brezilya'da üretim, genel olarak olumlu ekonomik ve finansal görünüm, yeterli siğir stokunun mevcudiyeti, daha ekonomik yem maliyetleri ve ümit verici ihracat ortamı göz önüne alındığında, 2019'da 10 milyon ton eşliğini aşarak % 3 artmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde, siğir eti üretimi 2018'e göre % 1,5 artışla 12,3 milyon tona ulaşmıştır. Nispeten mütevazı üretim artışı, geçen yıl buzağılama sürecindeki yavaşlamayı yansıtmakta ve bu da siğir döngüsünde sürü büyüme aşamasına son verildiği anlamına gelmektedir.

Çin'de hayvan yetiştiriciliğinin artan maliyetleri, sektördeki verimliliği düşürmeye devam ettikçe, küçük ölçekli işletmeler büyük ölçekli operasyonlara girmeye başlamış ve bunun sonucunda siğir eti üretimi % 1,5 oranında artarak 6,9 milyon tona yükselmiştir.

Meksika, yem üretimini ve federal olarak denetlenen kesim ve et işleme teknolojisini geliştirmedeki başarısını artırarak siğir eti üretimini yaklaşık % 2 genişletmiştir.

Hindistan için görünümü etkileyen faktörler nispeten karışık olmakla beraber, üretim sadece % 1 oranında artmıştır. Ortaya çıkan elverişli dış ticaret ortamı üretimi artırmak için fırsatlar sunarken 29 eyaletten 23'ünde yürürlüğe giren, ineklerin taşınmasını ve kesilmesini kısıtlayan yasalar büyümeye engel oluşturmıştır.

Güney Afrika'da üretim bir miktar artmasına rağmen sektör, özellikle zayıf yağış ve kuraklık gibi zorluklarla mücadele etti. Dahası, ülkedeki son zamanlarda şap hastalığının tespiti, Botsvana ve Namibya gibi bazı ülkeler tarafından, ürünlerin üretim beklentilerini azaltan geçici ithalat yasaklarına yol açmıştır. Rusya'da, ihracat ve devlet desteğinde yapılan iyileştirmeler neticesinde siğir eti üretimi artmıştır.

Artan ithalat talebine rağmen, dünyanın önde gelen siğir eti tedarikçilerinden bazıları 2019'da üretim daralması yaşamıştır. Örneğin AB'de, hem son yıllarda görülen yapısal düşüş hem de kuru hava koşullarının neden olduğu yüksek kesim nedeniyle üretim % 1,3 daralmıştır. Son kuraklığın yol açtığı kesimlerin ardından, Avustralya'nın siğir eti üretimi % 5 oranında düşmüştür. Bunun yanında Avustralya'da sürü inşası için hayvan tutulması kesimleri de azaltmıştır. Uruguay'da kesim için hayvanların sınırlandırılması, güçlü ithalat talebine rağmen üretimi

% 5 gerilemiştir. Arjantin 2018'de % 7'lik bir genişleme gerçekleştirmiş olsa da, sığır eti üretimi son yılda olumsuz bir tablo çizmiştir. Minimum kesim ağırlığı ile sınırlı sığır mevcudiyeti de göz önüne alındığında üretimin % 1 daraldığı söylenebilir. Aynı şekilde, sığır sürüsü inşası çalışmaları ile Yeni Zelanda'nın 2019'da üretimi neredeyse % 2 oranında gerilemiştir.

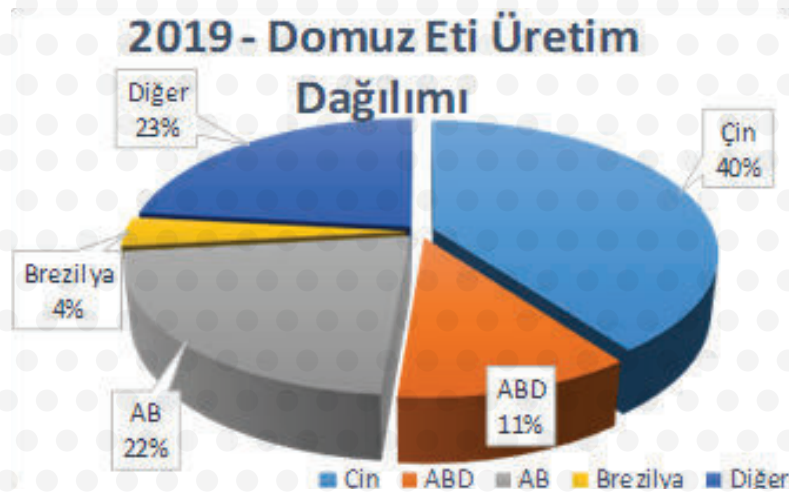
1.2.2 Domuz Eti

FAO verilerine göre, 2019 yılında dünya domuz eti üretimi 110,5 milyon tondur. Dünya üretiminin % 77'si Çin, ABD, AB, ABD ve Brezilya tarafından gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3- 2019 Dünya Domuz Eti Üretimi

2019 Domuz Eti Üretimi (Bin Ton)	
Çin	44.127
ABD	12.522
AB	24.209
Brezilya	3.927
Diğer	25.672

Grafik 4- 2019 Dünya Domuz Eti Üretim Dağılımı

Kaynak: FAO

Küresel domuz eti üretimi 2019 yılında bir önceki yıla göre % 8 gerilemiştir. Özellikle ABD, Brezilya ve Rusya'da üretim artışı kaydedilse de, Çin'deki Domuz Gribi kaynaklı keskin daralma üstün gelmiştir. AB'de ise üretimde önemli bir fark görülmemiştir.

Çin'deki resmi birimlere göre 2019 yılında 1 milyon baştan fazla domuz, Domuz Gribi salgını nedeniyle itlaf edildi. Ayrıca Hükümet salgını kontrol altında tutmak için kendi kendine yeterli bölgesel merkezler oluşturarak hayvanların ve ürünlerin taşınmasını yasakladı. Ancak, ahır besiciliğinin devam etmesi ve gıda atıklarının hayvan yemi olarak kullanılması salgınının yayılmasını hızlandırdı. Vietnam, Kamboçya ve Moğolistan'da da teyit edilen vakalar durumun kontrolünü güçleştirdi. Çin'de domuz varlığı 2019 yılında % 19 azaldı, aynı şekilde damızlık varlığı da % 21 azaldı. Bu gelişmeler sonucunda, Çin'in domuz eti üretimi 2019 yılında % 10 azalmıştır.

AB'de domuz eti üretimi yaklaşık 24 milyon tonda sabit kalmıştır. Çin'den gelen ithalat talebi artışları Romanya, Macaristan ve Polonya gibi ülkelerde de Domuz Gribinin yayılması nedeniyle üretimde genişleme sağlayamamıştır.

Amerika Birleşik Devletleri, 2009'dan bu yana en büyük domuz varlığı ile üretimini % 3,8 artırarak 12 milyon tona çıkarmıştır. İki yıllık daralmadan sonra Brezilya'da mısır ve soya mahsulleri rekor kırmış, yem tedariki etkisi domuz eti üretimini 2019 yılında % 5,5 yükseltmiştir. Aslında bu etki daha da büyük olabilirdi, ancak Brezilya Real'i'nin fazla değer kaybetmesi artışı sınırlamıştır.

Rusya'da yenilenen operasyonlar ve tesislere yapılan büyük ölçekli yatırımlarla domuz eti üretimi % 3 oranında genişlemiştir. Artan ithalat talebi büyümeye katkı sağlamış, ancak iç piyasa fiyatları ve artan maliyetler kısmen daha sıkı çevre düzenlemelerini karşılayabilmek için ilerlemeyi zayıflatmıştır.

Meksika'da domuz eti üretimindeki yıllık büyüme, daha büyük sürü mevcudu, cazip üretici fiyatları ve kuzey komşularla yürürlüğe girebilecek yeni ticaret anlaşmaları ile desteklenerek % 4'e ulaşmıştır.

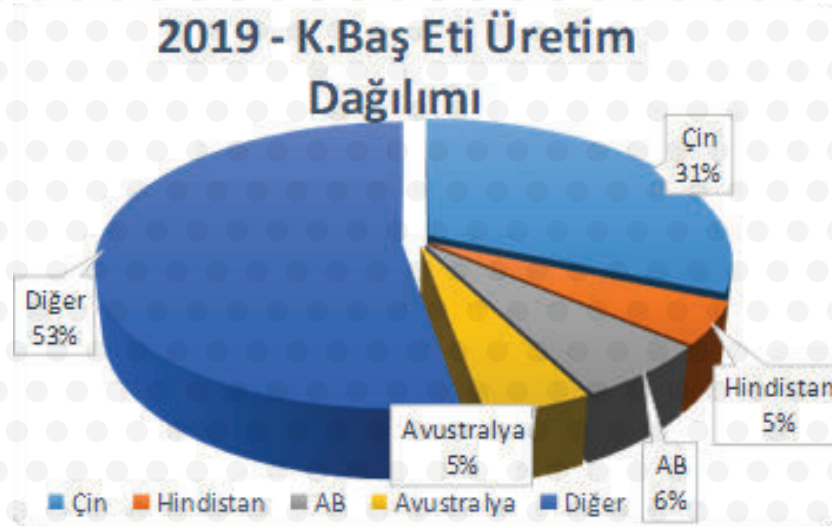
1.2.3 Küçükbaş Eti

2019 yılında dünya küçükbaş eti üretimi yaklaşık 15,4 milyon tondur. Dünya üretiminin % 50'sini Çin, Hindistan, Avustralya, Yeni Zelanda ve AB karşılamaktadır.

Tablo 4- 2019 Dünya Küçükbaş Eti Üretimi

2019 Küçükbaş Eti Üretimi (Bin Ton)	
Çin	4.826
Hindistan	730
AB	960
Avustralya	738
Diğer	8.114

Grafik 5- 2019 Dünya Küçükbaş Eti Üretim Dağılımı

Kaynak: FAO

Dünya küçükbaş eti üretimi, çoğunlukla Asya'da, özellikle Çin'de ve Afrika'daki daha mütevazı genişlemeler sonucunda 2019'da 2018 yılına göre % 0,8 artmıştır. Buna karşılık, Avustralya, Yeni Zelanda ve Avrupa'da üretim düşmüştür.

Çin'in koyun ve keçi sürüleri, 2013'ten 2017'ye ortalama % 3,1 oranında büyümüş, ancak 2018'de % 0,8 daralmıştır. Sürülerin yeniden inşası gerekmesine rağmen, et fiyat artışları Çinli çiftçileri hayvanları kesmeye yöneltmiş ve bu da üretimi neredeyse % 2 oranında arttırmıştır.

AB'deki koyun eti üretimi 2018 yılındaki yüksek kuzu ölümlerine bağlı olarak bu yıl hafif düşmüştür.

Kuru hava koşullarının 2019'da hâkim olduğu Avustralya'da yem stokları ve mera alanları zayıfladığı için küçükbaş et üretimi % 3,5 gerilemiştir. Mevcut hava durumu koşulları altında, ülkedeki sürü inşası 2019 ortasından başladığı için ihracat imkânı buna bağlı olarak sınırlı kalmıştır. Yeni Zelanda'da, koyun sayısındaki azalmanın karkas ağırlığındaki artıştan daha etkili olması sonucunda koyun eti üretimi daralmıştır.

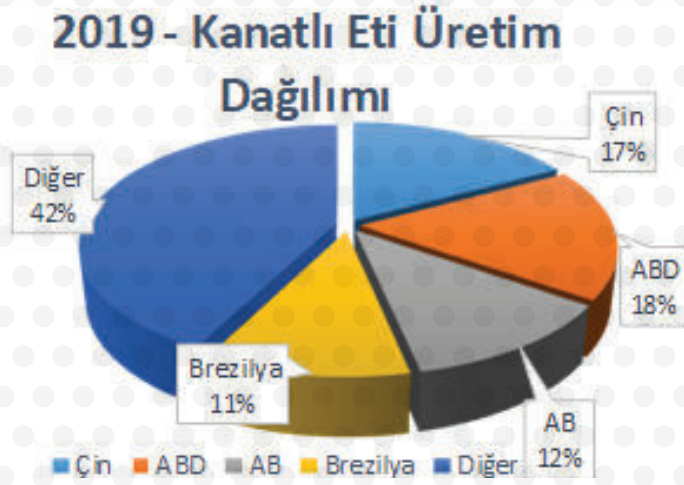
1.2.4 Kanatlı Eti

2019 yılında dünya kanatlı eti üretimi 130,5 milyon tondur. Dünya üretiminin % 56'sını ABD, Çin, AB ve Brezilya karşılamaktadır. 2018 yılı dünya üretiminde % 1,4 oranında bir artış gerçekleşmiştir.

Tablo 5- 2019 Dünya Kanatlı Eti Üretimi

2019 Kanatlı Eti Üretimi (Bin Ton)	
Çin	22.306
ABD	22.934
AB	15.629
Brezilya	14.235
Diğer	55.376

Grafik 6- 2019 Dünya Kanatlı Eti Üretim Dağılımı

Kaynak: FAO

İki yıl süren yavaş büyümenin ardından, dünya kanatlı eti üretimi 2019'da % 4,7 artmıştır. Bu yılki olumlu görünüm, kuş gribinin yayılmasının başarılı bir şekilde kontrol altına alınması ve kanatlı etinin domuz eti yerine geçmesinden kaynaklanmıştır. Küresel kanatlı eti üretimindeki beklenen genişleme, daha çok Çin, AB, Brezilya, Amerika Birleşik Devletleri, Hindistan, Pakistan ve Meksika'da gerçekleşmiş ve Türkiye, Kolombiya, Tayland bu ülkeleri takip etmiştir.

Kuş gribinin yaygınlığına bağlı iki yıl süren durgunluğun ardından, Çin'deki kanatlı hayvan üretimi 2019'da % 7 oranında toparlanmıştır. Kanatlı eti için tüketici talebi, kısmen domuz etinin yerine geçerek artmıştır, bu da üreticilerin pahalı yemlere rağmen üretimlerini artırmalarını sağlayacak şekilde, kümes hayvanı fiyatları üzerinde baskıyı artıran bir faktördür.

Dünyanın önde gelen üreticisi olan Amerika Birleşik Devletleri'nde üretim % 1 oranında artarak 23 milyon tona yükselmiş ve buna da büyüyen kanatlı sürüsü ve yeni eklenen işleme kapasiteleri neden olmuştur.

Brezilya'da, sektör bu yıl % 2 oranında genişlemiştir, çünkü ülke, 2018'de sektörün karşılaştığı sorunları çözmek için çeşitli programlar uygulamıştır. Programlar, mezbahaların ve paketleme işlemlerinin izlenmesi için bilimsel yöntemlerin uygulanması ve kendi kendini düzenleyen bir sistemi içermektedir. Brezilya, ayrıca Orta Doğu'da helal gıda ihtiyacını karşılamada teknik zorlukların üstesinden gelmeyi başarmıştır. Genel olarak, Brezilya tavukçuluk sektörünün kuş gribi yok statüsünden, güçlü bir iç pazardan ve coğrafi olarak çeşitlendirilmiş dış pazarlardan yararlandığı söylenebilir.

Hindistan'ın kanatlı hayvan üretimi bu yıl, özellikle de dinamik iç talebi karşılamak için kuluçkahanelere yönelik artan pazarın büyümesiyle % 5 oranında artmıştır. Pakistan'ın kanatlı eti üretimi, Orta Doğu'daki daha iyi pazar erişim fırsatları ve üretim tesislerinde yapılan teknik iyileştirmelerle % 8'den daha fazla büyümüştür. Diğer birçok ülkede beklenen yavaş üretim artışının arkasında, özellikle de düşük üretici fiyatları (Rusya) ve yüksek girdi maliyetleri (Endonezya) nedeniyle üretimi genişletme konusundaki isteksizliğin etkisinde kalan faktörler rol oynamıştır.

1.2.5 Balık Üretimi

2017 yılında dünya balık üretimi bir önceki yıla göre % 4,1 artarak 172,6 milyon tona ulaşmıştır. Kültür balıkçılığının üretimdeki payı son yıllarda sürekli olarak artmış, 2017 yılında % 46,4'e yükselmiştir.

Çin, 2017 dünya balık üretiminin % 37'sini karşılamıştır. Üretimin % 46'sı kültür balıdır.

Tablo 6- Dünya Türlerine Göre Balık Üretimi

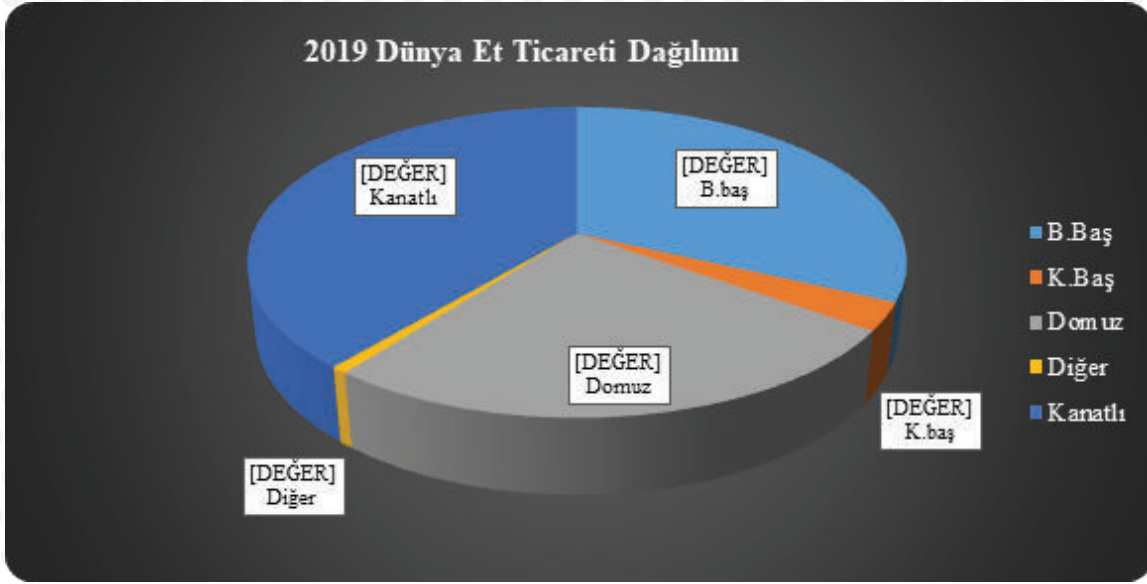
Ülkeler	Av Bahğı Üretimi			Kültür Bahğı Üretimi			Toplam			
	2016	2017	Av Balığı Payı %	2016	2017	Kültür Balığı Payı %	2016	2017	Yıllık Değişim %	2017-Ülke Payı %
Çin	16,7	16,3	25,7	46,1	47,1	74,3	62,8	63,4	1,0	36,7
Hindistan	5,1	5,4	46,6	5,7	6,2	53,4	10,8	11,6	7,4	6,7
Endonezya	6,5	6,7	51,9	4,9	6,2	48,1	11,4	12,9	13,2	7,5
ABD	4,9	5,0	92,6	0,4	0,4	7,4	5,3	5,4	1,9	3,1
AB	5,2	5,6	80,0	1,3	1,4	20,0	6,5	7	7,7	4,1
Diğer	51	53,5	74,0	18,0	18,8	26,0	69	72,3	4,8	41,9
Dünya	89,4	92,5	53,6	76,4	80,1	46,4	165,8	172,6	4,1	

Kaynak: FAO Food Outlook, canlı ağırlık eşdeğeri

1.3 Ticaret

Grafik 7- Dünya Et Ticareti Dağılımı

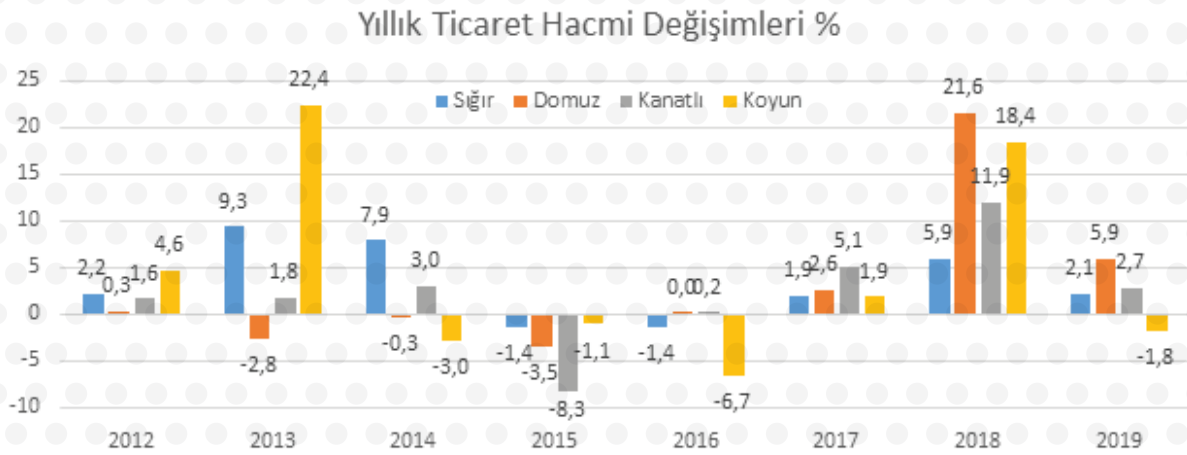

Kaynak: OECD-FAO 2019-2028 Projeksiyonu

2019 yılında dünya et ticaret hacmi, bir önceki yıla göre % 4,7 artarak 35,3 milyon ton seviyesine yükselmiştir.

Toplam et ticaretinin % 38,86'sını (13,7 milyon ton) kanatlı eti oluştururken, domuz eti % 25,61 (9,0 milyon ton), büyükbaş eti % 31,95 (11,3 milyon ton) ve küçükbaş eti % 2,89 (1 milyon ton) paya sahip olmuştur.

Grafik 8- Dünya Et Ticareti Hacmi Değişimleri

Kaynak: OECD-FAO 2019-2028 Projeksiyonu

1.3.1 Et Üretim ve Ticaret Miktarları

Tablo 7- Dünya Et Üretim ve Ticaret Miktarları

FAO (Milyon Ton)		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Toplam et	Üretim	304,1	308,3	315,3	319,2	321,3	329,9	338,5	335,2
	Ticaret	29,7	30,9	31,6	29,7	31,2	32,7	33,7	36,0
	Ticaret/Üretim %	9,8	10,0	10,0	9,3	9,7	9,9	10,0	10,7
Büyükbaş eti	Üretim	67,4	67,8	68,3	67,5	68,3	70,8	71,2	72,1
	Ticaret	8,1	9,0	9,3	9,7	8,9	10,2	10,5	11,1
	Ticaret/Üretim %	12	13,3	13,7	14,3	13,1	14,4	14,7	15,4
Küçükbaş eti	Üretim	13,4	13,9	14,0	14,0	14,4	14,8	15,3	15,4
	Ticaret	0,8	1,0	1,0	1,0	0,9	1,0	1,0	1,0
	Ticaret/Üretim %	6	7,0	6,9	7,0	6,3	6,6	6,8	6,7
Domuz eti	Üretim	112,7	114,5	116,1	118,8	115,8	118,8	120,7	110,5
	Ticaret	7,5	7,4	7,5	7,0	8,3	8,2	8,4	9,4
	Ticaret/Üretim %	6,7	6,5	6,5	5,9	7,1	6,9	6,9	8,5
Kanatlı eti	Üretim	104,9	106,4	107,6	112,1	117,2	119,9	124,6	130,5
	Ticaret	13,1	13,2	13,5	12,6	12,8	13,1	13,5	14,1
	Ticaret/Üretim %	12,5	12,4	12,5	11,2	10,9	10,9	10,8	10,8

Kaynak: FAO Food Outlook

2019 yılında, ticarete konu olan et miktarının üretimdeki payı bir önceki yıla göre artarak toplamda % 10,7 olarak gerçekleşmiştir. 2019 yılında üretilen büyükbaş etinin % 15,4'ü, küçükbaş etinin % 6,7'si, domuz etinin % 8,5'i ve kanatlı etinin % 10,8'i ticarete konu olmuştur.

1.3.2 Balık Üretimi ve Ticareti

Tablo 8- Dünya Balık Üretimi ve Ticareti

FAO (Milyon Ton)	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Üretim	162,9	164,3	168,6	170,9	175,1	177,7	177,8
Ticaret	58,8	59,5	59,8	59,5	60,5	61,7	60,1
Ticaret/Üretim %	36,1	36,2	35,5	34,8	34,6	34,7	33,8

Kaynak: FAO Food Outlook

Not: Veriler canlı ağırlık eşdeğeridir.

Dünya balık üretimi 2019 yılında 2013 yılına göre % 9,1 artış gösterirken, ticaretteki artış oranı % 2,2'dir. 2019 yılında üretimin % 33,8'i ticarete konu olmuştur.

1.3.3 Büyükbaş Eti Ticareti

FAO Kasım 2019 Gıda Görünüm raporu verilerine göre;

Tablo 9- Dünya Büyükbaş Eti Ticareti

B.Baş Eti (Bin Ton)	İthalat - 2019				B.Baş Eti (Bin Ton)	İhracat - 2019			
	Sıra	Ülke	Hacim	Payı %		Sıra	Ülke	Hacim	Payı %
	1	Çin	2.608	24,6%		1	Brezilya	2.194	19,8%
	2	ABD	1.321	12,5%		2	Avustralya	1.541	13,9%
	3	Japonya	856	8,1%		3	Hindistan	1.510	13,6%
	4	Kore	578	5,5%		4	ABD	1.481	13,4%
	Diğer		5.228	49,4%		Diğer		4.348	39,3%
	Dünya Toplam		10.591	100,0%		Dünya Toplam		11.074	100,0%

Kaynak: FAO

2019 yılında Brezilya ve Avustralya ihracatını önemli derecede artırırken, Hindistan ve ABD'nin ihracatı azalmıştır. Çin ve Japonya'da önemli derecede ithalat artışı gerçekleşirken, dünya sıralamasında dördüncü sırada yer alan Rusya sırasını 2019 yılında Kore'ye kaptırmıştır. Artan ithalat talebinin çoğunun Amerika ve AB'den gelen tedariklerle karşılanacağı düşünülmektedir. Amerika'da, Brezilya'nın ihracatının % 10 artması beklenmektedir. Sevkiyatlar çoğunlukla Asya'ya, özellikle Çin ve Orta Doğu'ya gitmektedir. Satışlar ayrıca Rusya Federasyonu'nun ithalat yasağını kaldırmasından da destek alabilir.

1.3.4 Küçükbaş Eti Ticareti

FAO Kasım 2019 Gıda Görünüm Raporu verilerine göre;

Tablo 10- Dünya Küçükbaş Eti Ticareti

K.Baş Eti (Bin Ton)	İthalat - 2019				K.Baş Eti (Bin Ton)	İhracat - 2019			
	Sıra	Ülke	Hacim	Payı %		Sıra	Ülke	Hacim	Payı %
	1	Çin	366	35,0%		1	Avustralya	488	47,3%
	2	ABD	123	11,7%		2	Yeni Zelanda	404	39,2%
	3	AB	117	11,2%		3	AB	28	2,7%
	4	İran	45	4,3%		4	Hindistan	17	1,6%
	Diğer		396	37,8%		Diğer		94	9,1%
	Dünya Toplam		1047	100,0%		Dünya Toplam		1031	100,0%

Kaynak: FAO

2019 yılında ihracatın yaklaşık % 87'sini Avustralya ve Yeni Zelanda karşılamış, bir önceki yıla göre AB'nin dünya ithalatındaki payı % 13,8 ten % 11,2 ye düşmüştür. 2019 yılında dünya küçükbaş eti ithalatı 2018 yılına göre % 1,9 artmıştır. Dünya ithalatında dördüncü sırada bulunan Suudi Arabistan'ın yerini % 4,3 pay ile İran'ın aldığı görülmektedir. Dünya küçükbaş eti ihracatında ise % 0,7 düşüş gerçekleşmiştir. İhracatta ise İran'ın yerini Hindistan'ın aldığı görülmektedir.

1.3.5 Kanatlı Eti Ticareti

FAO Kasım 2019 Gıda Görünüm Raporu verilerine göre;
Tablo 11- Dünya Kanatlı Eti Ticareti

Kanath Eti (Bin Ton)	İthalat - 2019				Kanath Eti (Bin Ton)	İhracat - 2019			
	Sıra	Ülke	Hacim	Payı %		Sıra	Ülke	Hacim	Payı %
	1	Çin	1.513	11,5%		1	Brezilya	4.248	30,2%
	2	Japonya	1.337	10,1%		2	ABD	3.885	27,6%
	3	Meksika	1.006	7,6%		3	AB	1.727	12,3%
	4	AB	779	5,9%		4	Tayland	1.274	9,0%
	Diğer		8.577	64,9%		Diğer		2.947	20,9%
	Dünya Toplam		13.212	100,0%		Dünya Toplam		14.081	100,0%

Kaynak: FAO

Kanatlı eti ticareti 2019 yılında % 6 artmıştır. Dünya kanatlı eti üretimi 5,8 milyon ton (% 4,7) artarak 130 milyon tona ulaşmış ve rekor bir büyüme kaydetmiştir. Dünya kanatlı eti ithalatının % 5,8 artarak 12,4 milyon ton civarında olması tahmin edilmektedir. Avrupa Birliği ithalatında ise çok fazla bir değişim gözlenmemektedir. Dünya kanatlı eti ihracatının % 71'ini Brezilya, ABD ve AB oluşturmaktadır. Brezilya % 30,7'lik pay ile dünya birincisidir.

1.3.6 Domuz Eti Ticareti

FAO Kasım 2019 Gıda Görünüm Raporu verilerine göre;
Tablo 12- Dünya Domuz Eti Ticareti

Domuz Eti (Bin Ton)	İthalat - 2019				Domuz Eti (Bin Ton)	İhracat - 2019			
	Sıra	Ülke	Hacim	Payı %		Sıra	Ülke	Hacim	Payı %
	1	Çin	2.819	30,1%		1	AB	3.401	36,2%
	2	Japonya	1.516	16,2%		2	ABD	2.836	30,2%
	3	Meksika	1048	11,2%		3	Kanada	1.304	13,9%
	4	Kore	709	7,6%		4	Brezilya	989	10,5%
	Diğer		3.258	34,8%		Diğer		873	9,3%
	Dünya Toplam		9.350	100,0%		Dünya Toplam		9.403	100,0%

Kaynak: FAO

2019 yılında Avrupa Birliği, ABD ve Kanada, dünya ihracatının yaklaşık % 82'sini karşılamıştır.

1.3.7 Balık ve Ürünleri Ticareti

FAO Kasım 2019 Gıda Görünüm Raporu verilerine göre;

Tablo 13- Dünya Balık ve Ürünleri Ticareti

Baklı ve Ürünleri (Milyar \$)	İthalat - 2019				Baklı ve Ürünleri (Milyar \$)	İhracat - 2019			
	Sıra	Ülke	Değer	Payı %		Sıra	Ülke	Değer	Payı %
	1	AB	56,5	36,0%		1	AB	36,2	22,6%
	2	Amerika	22,4	14,3%		2	Çin	22,7	14,1%
	3	Çin	22,2	14,1%		3	Norveç	11,9	7,4%
	4	Japonya	15,5	9,9%		4	Vietnam	9,5	5,9%
	Diğer		40,4	25,7%		Diğer		80,2	50,0%
	Dünya Toplam		157	100,0%		Dünya Toplam		160,5	100,0%

Kaynak: FAO

Not: Veriler balık unu ve balık yağını da içermektedir. AB ülkelerinin kendi içindeki ticaret dâhildir.

Dünya balık ve balık ürünleri ihracatı 2019 yılında % 2,5 düşüş ile 160,5 milyar dolar olmuştur. İhracatta en büyük pay % 22,6 ile AB ülkelerine aittir, Çin % 14,1 pay ile ikinci sıradadır.

En büyük ithalatçı ve ihracatçı olan AB ülkelerinin dünya ithalatındaki payı % 36 ile 56,5 milyar doların, ihracatındaki değeri 36 milyar doların üzerindedir.

1.4 Fiyatlar

1.4.1 FAO Gıda Fiyat Endeksi

FAO gıda fiyat endeksine göre; 2019 yılı genelinde endeks bir önceki yıla göre % 6 artarak 171,4 puana yükselmiştir, 2017 yılına göre hala geridedir. Yıllık bazda incelendiğinde et fiyatları, süt ve süt ürünleri fiyatları, gıda fiyatları, şeker fiyatları artmış, yağ ve hububat fiyatları düşmüştür.

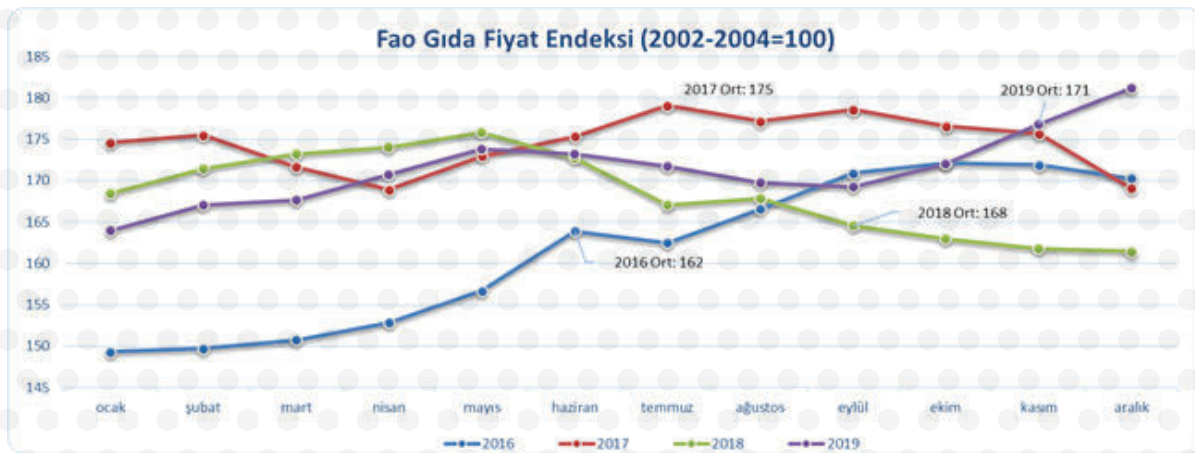
Tablo 14- FAO Yıllık Ortalama Fiyat Endeksleri

FAO Yıllık Ortalama Fiyat Endeksleri						
Yıl	Gıda	Et	Süt ve Süt Ürünleri	Hububat	Yağ	Şeker
2013	209,8	184,1	242,7	219,3	193,0	251,0
2014	201,8	198,3	224,1	191,9	181,1	241,2
2015	164,0	168,1	160,3	162,4	147,0	190,7
2016	161,5	156,2	153,8	146,9	163,8	256,0
2017	174,6	170,1	202,2	151,6	168,8	227,3
2018	168,4	166,3	192,9	165,3	144,0	177,5
2019	171,4	175,6	198,7	164,3	135,2	180,3
2019 / 2018 değişim %	1,77%	5,59%	2,99%	-0,57%	-6,16%	1,57%
2019 / 2014 değişim %	-15,05%	-11,43%	-11,35%	-14,35%	-25,37%	-25,27%

Kaynak: FAO

FAO gıda fiyat endeksi, uluslararası gıda emtia fiyatlarına ilişkin değişimleri aylık olarak ölçen bir endekstir. 5 emtia grubuna (et, mandıra, şeker, hububat ve yağ) dâhil toplam 73 gıda maddesi fiyatının, ticaretteki paylarına göre ağırlıklandırılmasıyla oluşturulmuştur. Hesaplamalarda 2002-2004 yılları arasındaki ihracat verileri temel alınmaktadır. Endeks hesaplamalarında 2002-2004 yılları ortalama fiyatları 100 alınarak değişimler aylık olarak izlenmektedir. Son 2 aya ilişkin veriler tahmini değerler olup revize edilebilmektedir.

Grafik 9- FAO Gıda Fiyat Endeksi

Kaynak: FAO

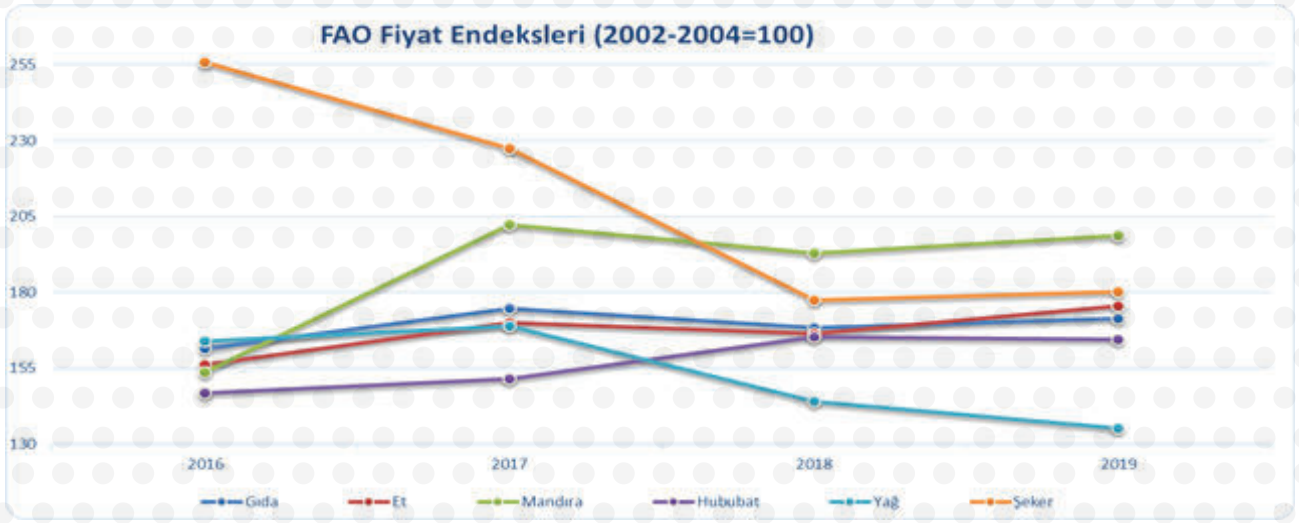
2019 yılı genelinde, dünyanın önde gelen ihracatçıları arasındaki büyük ihracat tedariği ve sert rekabet, uluslararası buğday fiyatlarına ağırlık verirken, yeni ürün girişleri ve durgun

ithalat talebinin baskısı altında kalan pirinç fiyatları gerilemiştir. Kaba yem pazarında ABD mısır fiyatları, satışlardaki yavaşlamanın etkisiyle baskı altında kalırken, diğer ülkelerden, özellikle Arjantin ve Brezilya'da ihracat fiyatları, genel olarak yurtiçi ve yurtdışı talep üzerine daha güçlü seyretilmiştir.

Uluslararası palm yağı fiyatlarındaki düşüş, önde gelen ihracatçı ülkelerdeki büyük stok seviyelerinin yanı sıra düşen madeni yağ fiyatlarındaki baskının sürmesine bağlı olarak gelişmiştir. Bu arada, soya ve ayçiçek yağı fiyatları küresel ithalat talebinden bir miktar destek alırken, kolza yağı fiyatları, AB'deki azalan ürün beklentileriyle ilgili endişelerle desteklenmiştir.

Brezilya'da şeker yerine etanol üretmek için endüstride daha fazla şeker kamışı kullanılmıştır. Ayrıca Tayland, Hindistan, Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ideal yetiştirme koşullarının zayıflaması, küresel stoklarda düşüşü dolayısıyla da fiyat artışını beraberinde getirmiştir.

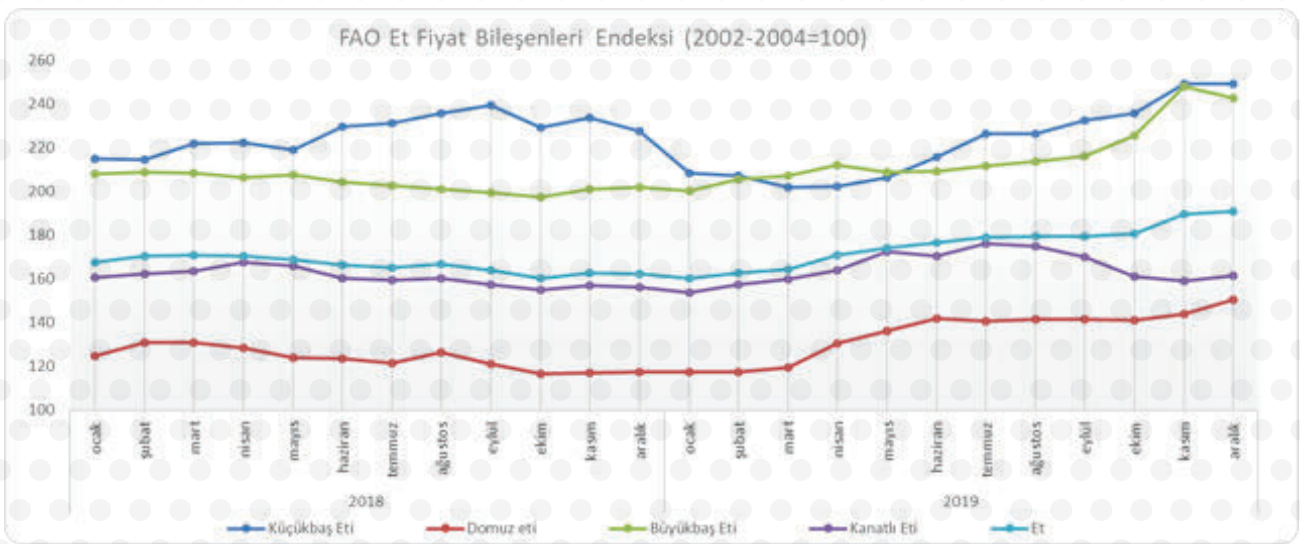
Grafik 10- FAO Gıda Türlerine Göre Endeksler

Kaynak: FAO

1.4.2 FAO Et Fiyat Endeksi

Grafik 11- FAO Et Fiyat Bileşenleri Endeksleri

Kaynak: FAO

FAO Et Fiyatları Endeksi; 13 kanatlı, 7 büyükbaş hayvan, 6 domuz ve 1 küçükbaş hayvan ürününün ihracat fiyatlarının, 2002-2004 döneminde gerçekleşen ihracat paylarına göre ağırlıklandırılmasıyla elde edilmektedir.

2019 yılında büyükbaş et piyasasındaki AB ve Brezilya başta olmak üzere bazı büyük tedarikçilerin de dâhil olduğu küresel gerginlik ortamına, Asya'dan gelen sürekli ithalat talebini de eklemek gerekir. Okyanusya'daki sınırlı ihracat arzı nedeniyle küçükbaş et fiyatları artmıştır. Farklı et kategorileri arasında domuz eti fiyatları yıllık bazda en büyük artışı kaydetmiştir.

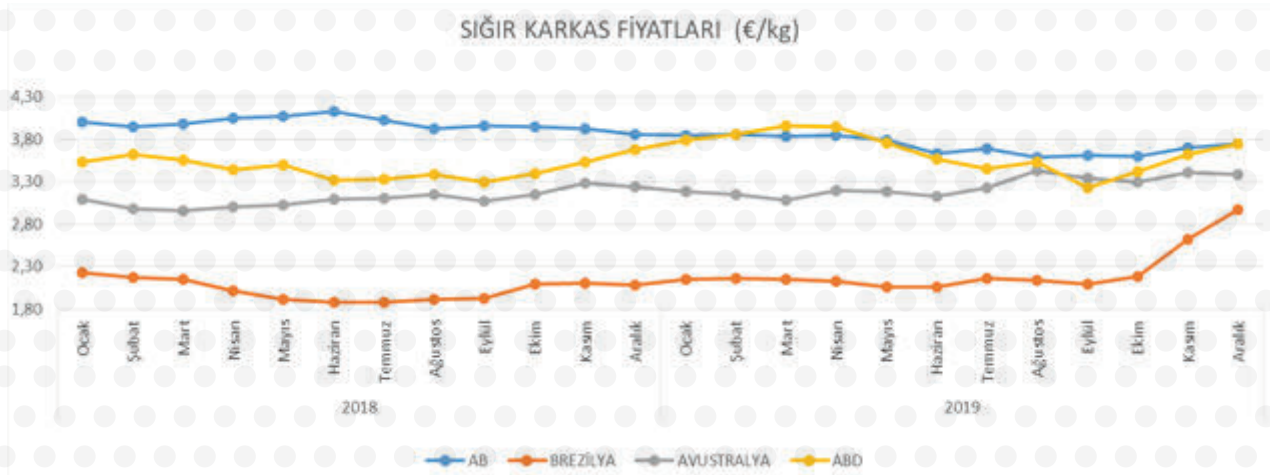
1.4.3 Uluslararası Fiyatlar

USDA, BoardBia ve Avrupa Komisyonu verilerine göre; 2019 yılında AB sığır karkas (R3) fiyatları bir önceki yıla göre % 6,6 düşerek ortalama 3,72 €/kg olmuştur.

Amerika Birleşik Devletleri için sığır karkas (R3) fiyatı ise 2019 yılında bir önceki yılın ortalamasına göre % 5,5 artarak 3,66 €/kg seviyesinde gerçekleşmiştir.

Avustralya için ortalama fiyat yaklaşık % 4,8 oranında artarak 3,25 €/kg olurken Brezilya fiyatları da % 10,3 oranındaki artış ile ortalama fiyatları 2,24 € seviyesine yükselmiştir.

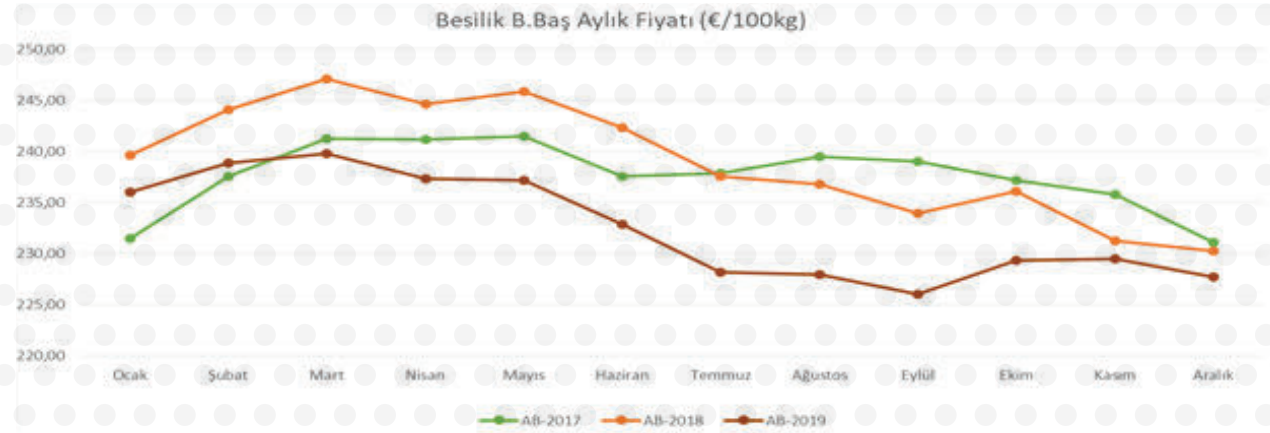
Grafik 12- Yurtdışı Sığır Karkas Fiyatları

Kaynak: USDA, BordBia

Avrupa Komisyonu raporuna göre, 6-12 ay arası ve 300 kg altında besilik buzağının 2019 yılı ortalama fiyatı, 2018 yılı ortalamasına göre % 2,7 düşmüş ve 2,32 € olarak gerçekleşmiştir.

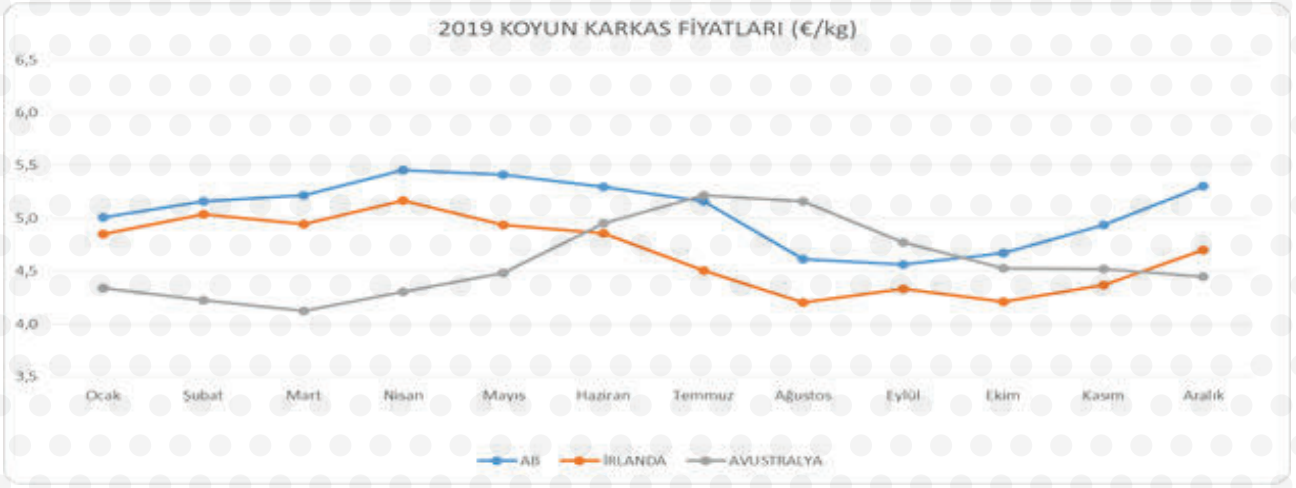
Grafik 13- Yurtdışı Besilik Büyükbaş Hayvan Fiyatları

Kaynak: Avrupa Komisyonu

2019 yılında koyun karkas fiyatları Avrupa Birliği ülkelerinde ortalama 5,07 €/kg ile bir yıl öncesinin yaklaşık % 2,7 üzerinde kalmıştır. Avustralya, koyun karkas ortalaması ise 4,60 € ile bir önceki yıla göre % 9 yükselmiştir.

Grafik 14- Yurtdışı Koyun Karkas Fiyatları

Kaynak: USDA, BoardBia

1.4.4 Yıllık Ortalama Karkas Et ve Besilik Canlı Hayvan Fiyatları

Tablo 15- Yurtdışı Yıllık Karkas Et ve Canlı Hayvan Fiyatları

	2017 ort.		2018 ort.		2019 ort.	
Besilik Canlı B.Baş	€/kg	TL/kg	€/kg	TL/kg	€/kg	TL/kg
AB	2,38	9,80	2,39	13,61	2,33	14,79
YILLIK DEĞİŞİM	2,04 %	25,79 %	0,63 %	38,87 %	-2,73 %	8,68 %
TÜRKİYE	3,71	15,30	2,83	16,14	2,74	17,43
YILLIK DEĞİŞİM	-12,59 %	7,75 %	-23,56 %	5,49 %	-3,34 %	7,99 %
Sığır Karkas (R3)	€/kg	TL/kg	€/kg	TL/kg	€/kg	TL/kg
AB	3,99	16,47	3,98	22,69	3,72	23,68
YILLIK DEĞİŞİM	1,53 %	25,16 %	-0,18 %	37,77 %	-6,56 %	4,40 %
TÜRKİYE	6,46	26,64	4,97	28,30	4,75	30,24
YILLIK DEĞİŞİM	-14,41 %	5,50 %	-23,03 %	6,23 %	-4,36 %	6,86 %
BREZİLYA	2,34	9,65	2,03	11,55	2,24	14,24
YILLIK DEĞİŞİM	-2,10 %	20,68 %	-13,34 %	19,60 %	10,41 %	23,36 %
ABD	3,78	15,58	3,47	19,73	3,66	23,25
YILLIK DEĞİŞİM	-1,20 %	21,80 %	-8,24 %	26,63 %	5,47 %	17,84 %
AVUSTRALYA	3,46	14,28	3,10	17,63	3,25	20,68
YILLIK DEĞİŞİM	-3,20 %	19,33 %	-10,55 %	23,45 %	4,98 %	17,29 %
Koyun Karkas	€/kg	TL/kg	€/kg	TL/kg	€/kg	TL/kg
AB	4,93	20,33	5,21	29,64	5,07	32,26
YILLIK DEĞİŞİM	-1,11 %	21,91 %	5,64 %	45,79 %	-2,59 %	8,83 %
TÜRKİYE	7,81	32,20	6,66	37,94	6,36	40,43
YILLIK DEĞİŞİM	-0,64 %	22,48 %	-14,63 %	17,83 %	-4,62 %	6,56 %
İRLANDA	4,62	19,07	4,99	28,42	4,73	30,08
YILLIK DEĞİŞİM	-3,55 %	18,90 %	7,97 %	49,00 %	-5,28 %	5,83 %
YENİ ZELANDA	4,01	16,54	4,51	25,67	4,68	29,79
YILLIK DEĞİŞİM	19,63 %	47,47 %	12,42 %	55,15 %	3,90 %	16,08 %
AVUSTRALYA	4,16	17,15	4,20	23,94	4,60	29,24
YILLIK DEĞİŞİM	14,52 %	41,18 %	1,16 %	39,62 %	9,30 %	22,12 %
Ortalama Kur €/TL	4,13		5,69		6,36	

Kaynak : USDA, Avrupa Komisyonu, BoardBia, UKON, TCMB,ETB

1.5 Tüketim

1.5.1 Kişi Başı Yıllık Et Tüketimleri

Ülkelere göre sığır eti tüketimi

OECD – FAO 2019 verilerine göre kişi başı tüketim miktarları (kg/kişi);

Tablo 16- Ülkelere Göre Kişi Başı Et Tüketimleri

Ülke	Sığır Eti	Domuz Eti	Kanatlı Eti	Koyun Eti	Toplam
ABD	26,7	23,3	50,1	0,4	100,6
Avustralya	18,3	22,3	44,8	7,2	92,6
Arjantin	39,7	11,1	38,2	1,0	89,9
İsrail	20,3	1,4	65,1	1,6	88,4
Brezilya	24,6	12,3	40,3	0,5	77,7
Şili	18,9	19,3	36,8	0,4	75,4
Yeni Zelanda	11,8	18,9	39,6	4,6	74,9
Kanada	17,6	15,7	33,9	0,9	68,1
AB-28	10,3	28,1	24,9	1,6	65,0
Rusya	10,3	20,1	31,7	1,4	63,6
Kore	11,0	30,8	18,2	0,3	60,4
Güney Afrika	12,4	3,4	34,0	2,6	52,4
Meksika	8,8	13,4	29,2	0,5	52,0
Çin	3,8	29,3	12,1	3,2	48,4
Suudi Arabistan	4,0	0,5	32,4	3,8	40,8
Japonya	7,4	16,2	17,0	0,2	40,7
Ukrayna	5,0	12,5	22,3	0,3	40,1
Dünya	6,4	12,0	14,3	1,7	34,4
İran	5,3	0,0	22,9	4,0	32,3
Filipinler	3,1	14,7	13,5	0,5	31,8
Mısır	8,2	0,0	12,1	1,1	21,4
Pakistan	6,4	0,0	6,0	2,1	14,4
Endonezya	2,0	1,0	7,6	0,4	11,0
Hindistan	0,5	0,2	2,5	0,5	3,6

Kaynak: OECD-FAO

OECD-FAO verilerine göre 2019 yılında dünya kişi başı et tüketim miktarı 34,4 kg/kişidir.

Listeye dâhil edilmemiş olsa da sığır eti tüketiminde Uruguay 43,3 kg/kişi ve sonrasında Arjantin 39,7 kg/kişi ile açık ara liderdir.

Domuz eti tüketiminde Çin ve AB ülkeleri başı çekmektedir. Yıllık kişi bazında en çok kanatlı etini 65,1 kg ile İsrail tüketmektedir.

2. TÜRKİYE'DE DURUM

2.1 Tarımsal Üretim Değeri

2015-2019 döneminde bitkisel ürün üretim değerinde artış % 63, hayvansal ürün üretim değerindeki artış % 69 olarak gerçekleşmiştir. 2019 yılında toplam hayvansal üretim değeri, 455 milyar 67 milyon olarak gerçekleşen tarımsal üretim değerinden % 57 pay alarak 259 milyar 236 milyon TL olmuştur. Bu değer, 165 milyar 318 milyon TL olan canlı hayvanlar üretim değeri ile 93 milyar 918 milyon TL olan hayvansal ürünler üretim değeri toplamından oluşmaktadır.

Tablo 17- Tarımsal Üretim Değeri

Milyon TL	BİTKİSEL ÜRÜN			HAYVANSAL ÜRÜN		
	Üretim Değeri	Pazarlanan Değer	Pazarlanan Değerin Payı (%)	Üretim Değeri	Pazarlanan Değer	Pazarlanan Değerin Payı (%)
2015	120.152	100.364	84	55.671	43.099	77
2016	117.639	98.190	83	62.167	48.886	79
2017	135.885	113.812	84	69.926	54.283	78
2018	159.142	134.402	84	79.150	60.700	77
*2019	195.832	165.202	84	93.918	71.594	76

Not: Hayvansal ürünlere ilişkin veriler ile bunlara ait üretici birim fiyatlarının ağırlıklandırılmasıyla elde edilmektedir.

Kaynak: TÜİK *2019 yılı verileri geçicidir.

2.1.1 Canlı Hayvanlar Üretim Değeri

Canlı hayvan üretim değerlerinde en yüksek değer kalemi % 68,3 pay ile büyükbaş hayvanlar olurken, yine hayvansal ürünler kategorisindeki et, süt ve deri üretim değerlerinde büyükbaş hayvan ürünleri % 75,7 paya sahiptir.

2015 yılından itibaren canlı hayvan üretim değeri % 126 artmıştır. En önemli artış % 137 ile küçükbaş hayvanlarda gerçekleşmiş olup büyükbaş hayvanlarda artış % 128 olmuştur.

Tablo 18- Canlı Hayvanlar Üretim Değeri

Canlı Hayvanlar	2015		2016		2017		2018		2019	
	Değer (000.000 TL)	Pay (%)	Değer (000.000 TL)	Pay (%)	Değer (000.000 TL)	Pay (%)	Değer (000.000 TL)	Pay (%)	Değer (000.000 TL)	Pay (%)
Koyun	15.250	20,9	17.174	19,1	22.281	18,9	29.685	20,3	37.247	22,5
Kıl keçisi	4.229	5,8	4.702	5,2	5.584	4,7	7.261	5,0	9.082	5,5
Tiftik keçisi	71	0,1	86	0,1	103	0,1	132	0,1	152	0,1
Sığır	48.936	66,9	62.228	69,2	83.752	71,1	103.303	70,7	112.113	67,8
Manda	365	0,5	489	0,5	578	0,5	754	0,5	751	0,5
At	122	0,2	128	0,1	116	0,1	101	0,1	18	0,0
Katır	65	0,1	57	0,1	47	0,0	31	0,0	20	0,0
Eşek	66	0,1	67	0,1	65	0,1	27	0,0	27	0,0
Deve	6	0,0	6	0,0	7	0,0	3	0,0	2	0,0
Tavuk	3.790	5,2	4.679	5,2	4.941	4,2	4.649	3,2	5.518	3,3
Hindi	159	0,2	195	0,2	266	0,2	155	0,1	258	0,2
Ördek	9	0,0	10	0,0	11	0,0	7	0,0	9	0,0
Kaz	36	0,0	44	0,0	46	0,0	76	0,1	121	0,1
TOPLAM	73.102		89.865		117.796		146.184		165.318	

Kaynak: TÜİK

2.1.2. Hayvansal Ürün Üretim Değeri

2015-2019 döneminde hayvansal ürün üretim değeri (kanatlı eti hariç) % 68 artış göstererek 93 milyar TL'ye ulaşmıştır. Aynı dönemde sütün üretim değeri % 84 artarken etin üretim değeri % 57 artmıştır. 2019 yılı toplam hayvansal ürün değerinde süt (kanatlı eti hariç) 43,6 milyar TL ile % 46, et 38 milyar TL ile % 40 paya sahiptir.

Tablo 19- Hayvansal Ürün Üretim Değeri

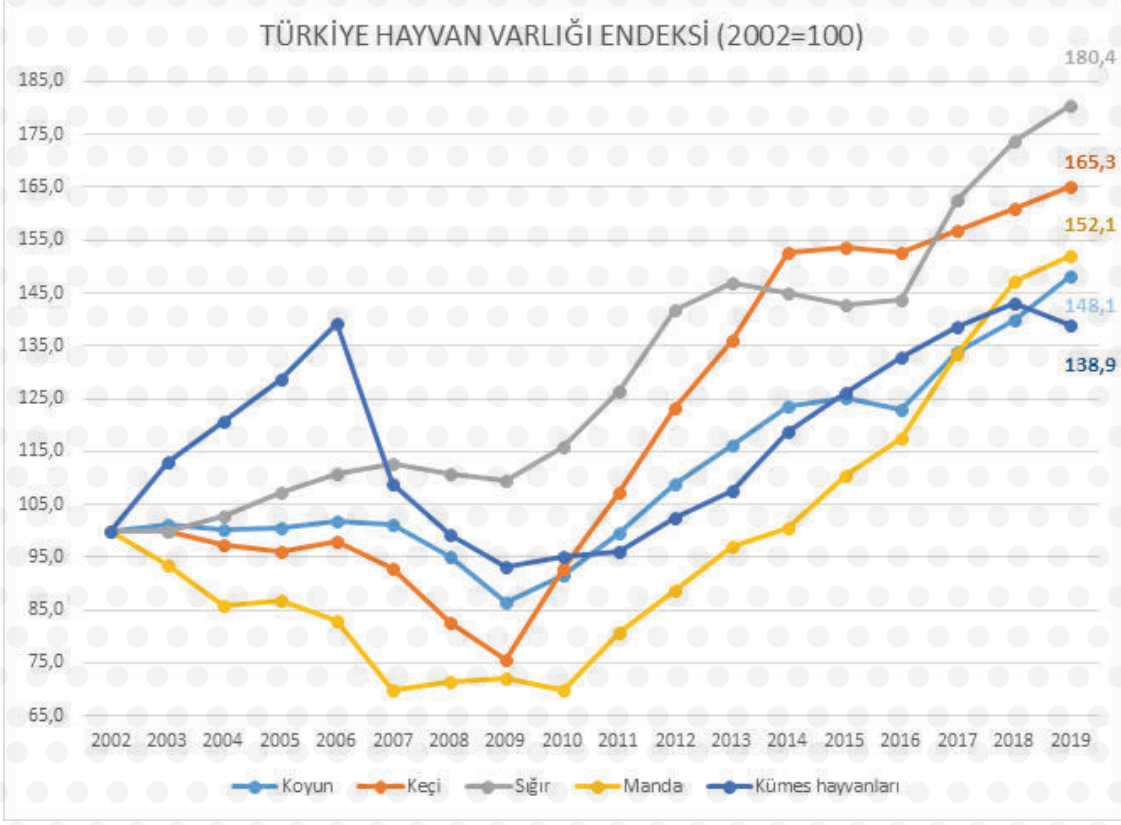
Hayvansal Ürünler	2015		2016		2017		2018		2019*	
	Değer (000.000TL)	Payı (%)	Değer (000.000TL)	Payı (%)	Değer (000.000TL)	Payı (%)	Değer (000.000TL)	Payı (%)	Değer (000.000TL)	Payı (%)
TOPLAM	55.671		62.167		69.926		79.150		93.918	
Süt	23.650	42,5	24.319	39,1	28.807	41,2	35.023	44,2	43.654	46,5
Koyun sütü	2.318		2.540		3.042		3.787		4.775	
Keçi sütü	857		1.043		1.238		1.413		1.669	
İnek sütü	20.301		20.554		24.307		29.545		36.885	
Manda sütü	175		182		221		278		325	
Et	24.179	43,4	29.213	47,0	30.860	44,1	32.484	41,0	38.140	40,6
Koyun eti	2.073		1.999		2.784		3.212		3.914	
Keçi eti	641		689		942		391		541	
Siğir eti	21.450		26.516		27.101		28.870		33.683	
Manda eti	6		7.970		34		11		2	
Deve eti	-		-		-		-		-	
Domuz eti	-		-		-		-		-	
Deri	207	0,6	214	0,3	212	0,3	216	0,3	241	0,3
Koyun derisi	33		24		29		27		32	
Keçi derisi	11		9		10		4		5	
Siğir derisi	162		180		173		186		204	
Manda derisi	0,05		0,06		-		-		-	
Deve derisi	-		-		-		-		-	
Domuz derisi	-		-		-		-		-	
Yapağı	118	0,2	104	0,2	105	0,2	123	0,2	125	0,1
Kıl	7	0,0	4	0,0	5	0,0	6	0,0	7	0,0
Tiftik	2	0,0	3	0,0	4	0,0	4	0,0	6	0,0
Kanatlı eti										
Tavuk eti	-		-		-		-		-	
Hindi eti	-		-		-		-		-	
Ördek eti	-		-		-		-		-	
Kaz eti	-		-		-		-		-	
Yumurta	5.027	9,0	5.627	9,1	6.529	9,3	7.521	9,5	7.351	7,8
Bal	2.415	4,3	2.611	4,2	3.309	4,7	3.671	4,6	4.275	4,6
Balmumu	66	0,1	70	0,1	93	0,1	101	0,1	116	0,1
İpek kozası	0,5	0,0	2	0,0	2	0,0	3	0,0	3	0,0

Kaynak: TÜİK *2013 yılından itibaren verilere kanatlı eti dahil değildir.

2.2 Türkiye Hayvan Varlığı

2002 yılı baz alınarak yapılan endeks hesaplamasına göre ülkemiz hayvan varlığında en büyük artış % 80 ile sığırda gerçekleşmiştir. Onu % 65 ile keçi, % 52 ile manda, % 48 ile koyun ve % 39 ile kümes hayvanları varlığı izlemiştir.

Grafik 15- Türkiye Hayvan Varlığı Endeksi

Kaynak: TÜİK

2015-2019 döneminde büyükbaş hayvan varlığı % 26 artışla 17,8 milyon başa, küçükbaş hayvan varlığı % 15 artışla 48,4 milyon başa yükselmiştir. Söz konusu dönemde en büyük artış % 38 ile manda varlığında görülürken, sığır varlığı % 26, koyun varlığı % 18 ve keçi varlığı ise % 8 artmıştır.

2019 yılında, bir önceki yıla göre büyükbaş hayvan varlığı % 3,8, küçükbaş hayvan varlığı % 5,1 oranında artmıştır. Sığır sayısı 17 milyon 688 bin, manda sayısı 184 bin, koyun sayısı 37 milyon, keçi sayısı 11 milyon başın üzerine çıkmıştır.

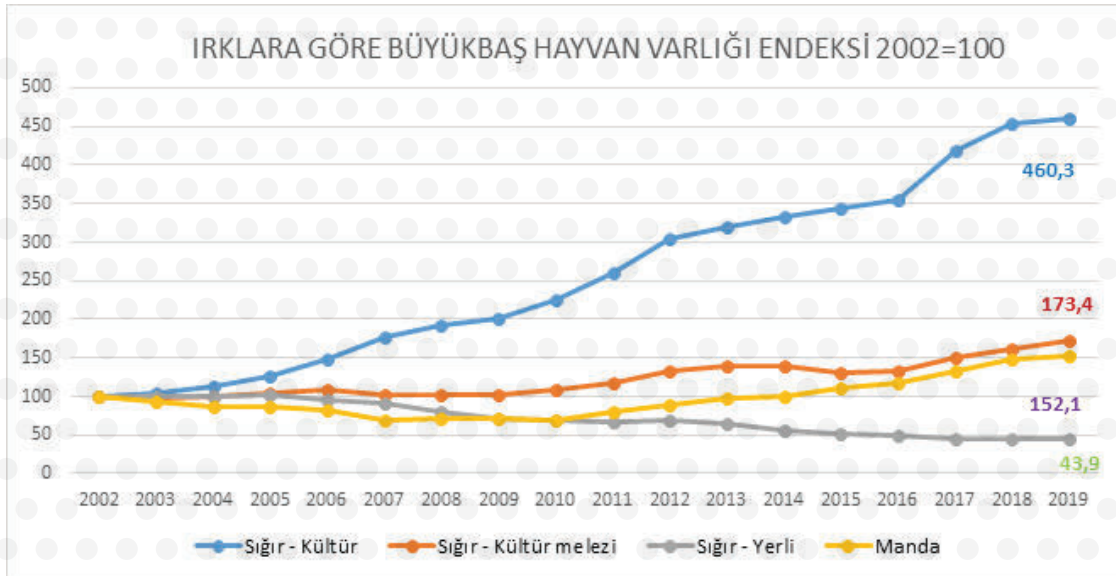
2.2.1. Tür ve Irklara Göre Hayvan Varlığı

Tablo 20- Tür ve Irklara Göre Hayvan Varlığı

HAYVAN SAYILARI			Baş	2015	2016	2017	2018	2019
			Kültür	6.385.343	6.588.527	7.804.588	8.419.204	8.559.855
Büyükbaş	Sığır	Değişim %		3,34	3,18	18,46	7,88	1,67
		Kültür Melezi		5.733.803	5.758.336	6.536.073	7.030.297	7.554.625
		Değişim %		-5,40	0,43	13,51	7,56	7,46
		Yerli		1.874.925	1.733.292	1.602.925	1.593.005	1.573.659
		Değişim %		-5,47	-7,55	-7,52	-0,62	-1,21
		Sığır Toplam		13.994.071	14.080.155	15.943.586	17.042.506	17.688.139
	Manda			133.766	142.073	161.439	178.397	184.192
		Değişim %		9,80	6,21	13,63	10,50	3,25
	Büyükbaş Toplam			14.127.837	14.222.228	16.105.025	17.220.903	17.872.331
	Değişim %			-1,51	0,67	13,24	6,93	3,78
Küçükbaş	Koyun	Yerli		29.302.358	28.832.669	31.257.408	32.513.293	34.199.467
		Değişim %		0,92	-1,60	8,41	4,02	5,19
		Mezinos		2.205.576	2.151.264	2.420.228	2.681.679	3.076.583
		Değişim %		4,72	-2,46	12,50	10,80	14,73
	Keçi	Koyun Toplam		31.507.934	30.983.933	33.677.636	35.194.972	37.276.050
		Kıl		10.210.338	10.137.534	10.419.027	10.698.553	10.964.374
		Değişim %		0,43	-0,71	2,78	2,68	2,48
		Tiftik		205.828	207.765	215.645	223.874	241.055
		Değişim %		15,76	0,94	3,79	3,82	7,67
		Keçi toplam		10.416.166	10.345.299	10.634.672	10.922.427	11.205.429
Kanath	Et tavuğu			213.658.294	220.322.081	221.245.322	229.506.689	221.841.860
		Değişim %		6,84	3,12	0,42	3,73	-3,34
	Yumurta Tavuğu			98.597.340	108.689.236	121.556.027	124.054.810	120.725.299
		Değişim %		5,17	10,24	11,84	2,06	-2,68
	Hindi			2.827.731	3.182.751	3.872.460	4.043.332	4.541.102
		Değişim %		-5,44	12,55	21,67	4,41	12,31
	Kanath Toplam			315.083.365	332.194.068	346.673.809	357.604.831	347.108.261
		Değişim %		6,19	5,43	4,36	3,15	-2,94

Kaynak: TÜİK

Grafik 16- Irklara Göre Büyükbaş Hayvan Varlığı Endeksi

Kaynak: TÜİK

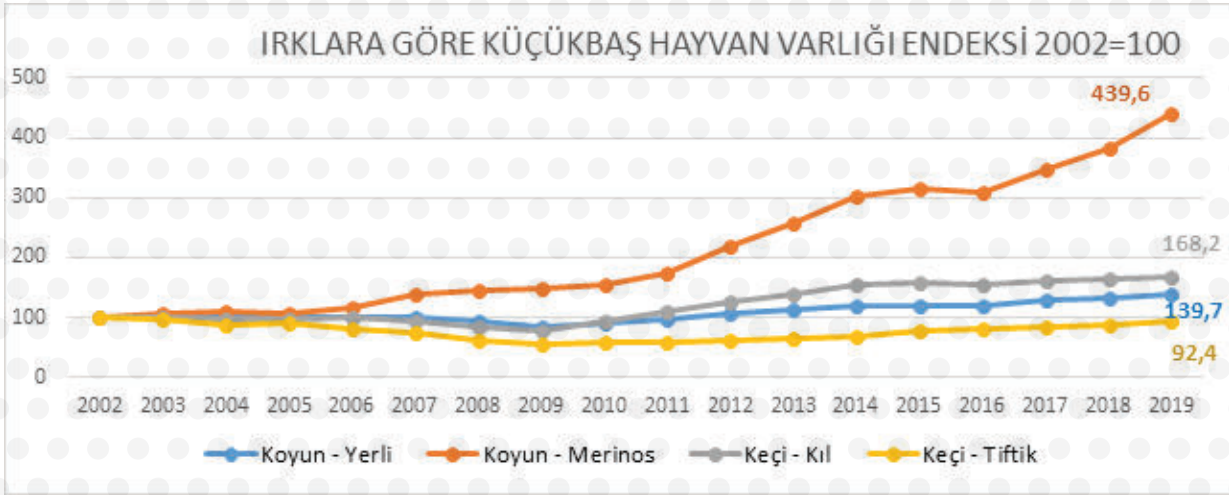
2002-2019 döneminde; kültür ırkı sığır varlığı % 360, kültür melezi sığır % 73 artış gösterirken, yerli sığır ırkı % 56 azalmıştır.

2019 yılında bir önceki yıla göre; kültür sığır ırkı varlığı % 1,6, kültür melezi % 7,4 oranında artış gösterirken, yerli ırk % 1,2 oranında azalmıştır.

2002-2019 döneminde; merinos koyun varlığında % 339 artış görülürken yerli koyun ırkında artış sadece % 39 olarak gerçekleşmiştir. Kıl keçisi varlığı % 68 artarken tiftik keçisi sayısı % 8 oranında azalmıştır.

2019 koyun varlığının % 92'si yerli, % 8'i merinos; keçi varlığının % 98'i kıl keçisi, % 2'si tiftik keçisidir.

Grafik 17- Irklara Göre Küçükbaş Hayvan Varlığı Endeksi

Kaynak: TÜİK

2019 yılında bir önceki yıla göre; merinos koyun varlığında % 14, yerli koyun ırkında % 5 artış gerçekleşmiştir. Kıl keçisi varlığı % 2 artarken tiftik keçisi sayısı % 7 oranında artmıştır.

2.2.2 Hayvan Sayısındaki Değişim ve Kesilen Hayvan Sayısı

Tablo 21- Hayvan Sayısındaki Değişim ve Kesilen Hayvan Sayısı

			2015	2016	2017	2018	2019
HAYVAN SAYILARI	Büyükbaş	Baş	14.127.837	14.222.228	16.105.025	17.220.903	17.872.331
		Baş Değişimi (%)	-1,5	0,7	13,2	6,9	3,8
	Küçükbaş	Baş	41.924.100	41.329.232	44.312.308	46.117.399	48.481.479
		Baş Değişimi (%)	1,1	-1,4	7,2	4,1	5,1
KESİLEN HAYVAN SAYILARI	Sığır	Baş	3.765.077	3.900.307	3.602.115	3.426.180	3.633.730
		Değişim (%)	1,4	3,6	-7,6	-4,9	6,1
		Hayvan Varlığı/Kesim Sayısı (%)	26,9	27,7	22,6	20,1	20,5
		Ortalama Karkas Ağırlığı (kg)	269,5	271,6	274,1	293,0	296,0
	Manda	Baş	1.391	1.499	6.123	1.880	338
		Değişim (%)	-36,1	7,8	308,5	-69,3	-82,0
		Hayvan Varlığı/Kesim Sayısı (%)	1,04	1,06	3,79	1,05	0,18
		Ortalama Karkas Ağırlığı (kg)	234,0	234,3	218,7	214,0	214,9
	Koyun	Baş	5.008.411	4.083.620	5.134.338	4.652.525	5.057.026
		Değişim (%)	-3,6	-18,5	25,7	-9,4	8,7
		Hayvan Varlığı/Kesim Sayısı (%)	15,9	13,2	15,2	13,2	13,6
		Ortalama Karkas Ağırlığı (kg)	19,9	20,2	19,5	21,7	21,6
	Keçi	Baş	1.999.241	1.756.360	2.068.866	693.405	836.376
		Değişim (%)	27,3	-12,1	17,8	-66,5	20,6
		Hayvan Varlığı/Kesim Sayısı (%)	19,2	17,0	19,5	6,3	7,5
		Ortalama Karkas Ağırlığı (kg)	17,0	17,7	18,1	19,6	19,8
KANATLI HAYVAN SAYISI VE ET ÜRETİMİ	Tavuk	Kesilen hayvan sayısı	1.118.719.413	1.101.571.912	1.228.444.095	1.228.533.262	1.207.088.021
		Değişim (%)	0,8	-1,5	11,5	0,0	-1,7
		Ortalama Karkas Ağırlığı (kg)	1,70	1,71	1,74	1,76	1,77
		Et Üretimi (ton)	1.909.276	1.879.018	2.136.734	2.156.671	2.138.451
	Hindi	Değişim (%)	0,8	-1,6	13,7	0,9	-0,8
		Kesilen hayvan sayısı	5.359.763	4.663.446	5.218.613	6.778.909	6.188.060
		Değişim (%)	3,6	-13,0	11,9	29,9	-8,7
		Ortalama Karkas Ağırlığı (kg)	9,83	9,97	10,03	10,26	9,64
		Et Üretimi (ton)	52.722	46.501	52.363	69.536	59.640
		Değişim (%)	8,3	-11,8	12,6	32,8	-14,2

Kaynak: TÜİK

2015-2019 döneminde ortalama karkas ağırlığı sığırda % 10 artarak 296 kilograma, koyunda % 9'luk artışla 22 kilograma çıkmıştır.

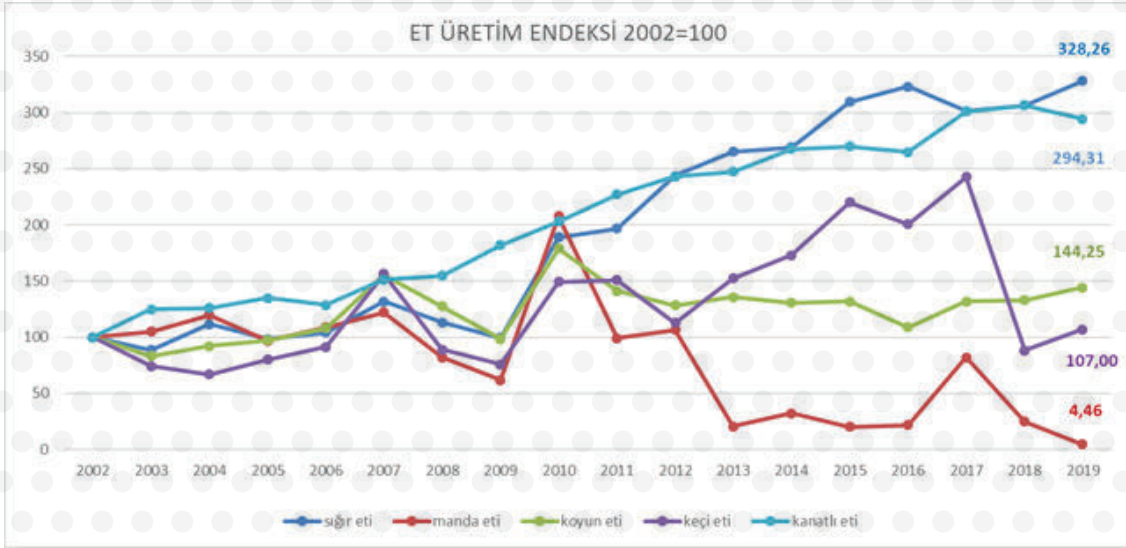
2019 yılında bir önceki yıla göre kesilen hayvan sayısı sığır için % 6,1'lik artışla 3 milyon 600 bin, manda için % 82 azalışla 338, koyun için % 8,7 artışla 5 milyon 57 bin, keçi için % 20,6 artışla 836 bin baş olarak gerçekleşmiştir.

2.3 Türkiye Et Üretimi

2.3.1 Et Üretim Endeksi (2002=100)

2002 yılı baz alınarak hesaplanan endekse göre en hızlı artış, % 228 ile siğir eti üretiminde yaşanmıştır. Kanatlı eti üretimi % 202 artış ile ikinci sırada yer almıştır. Koyun eti üretimi % 44 artmış, keçi eti üretimi % 7, manda eti üretimi ise % 96 azalmıştır.

Grafik 18- Et Üretim Endeksi

Kaynak: TÜİK

2015-2019 döneminde üretim endeksi siğir etinde % 6, koyun etinde % 9, kanatlı eti % 12 oranında artmış, keçi eti üretimi % 51, manda eti üretimi % 77 oranında azalmıştır.

2.3.2 Et Üretiminin Türlerine Göre Dağılımı

Grafik 19- Et Üretiminin Türlerine Göre Dağılımı Kaynak: TÜİK

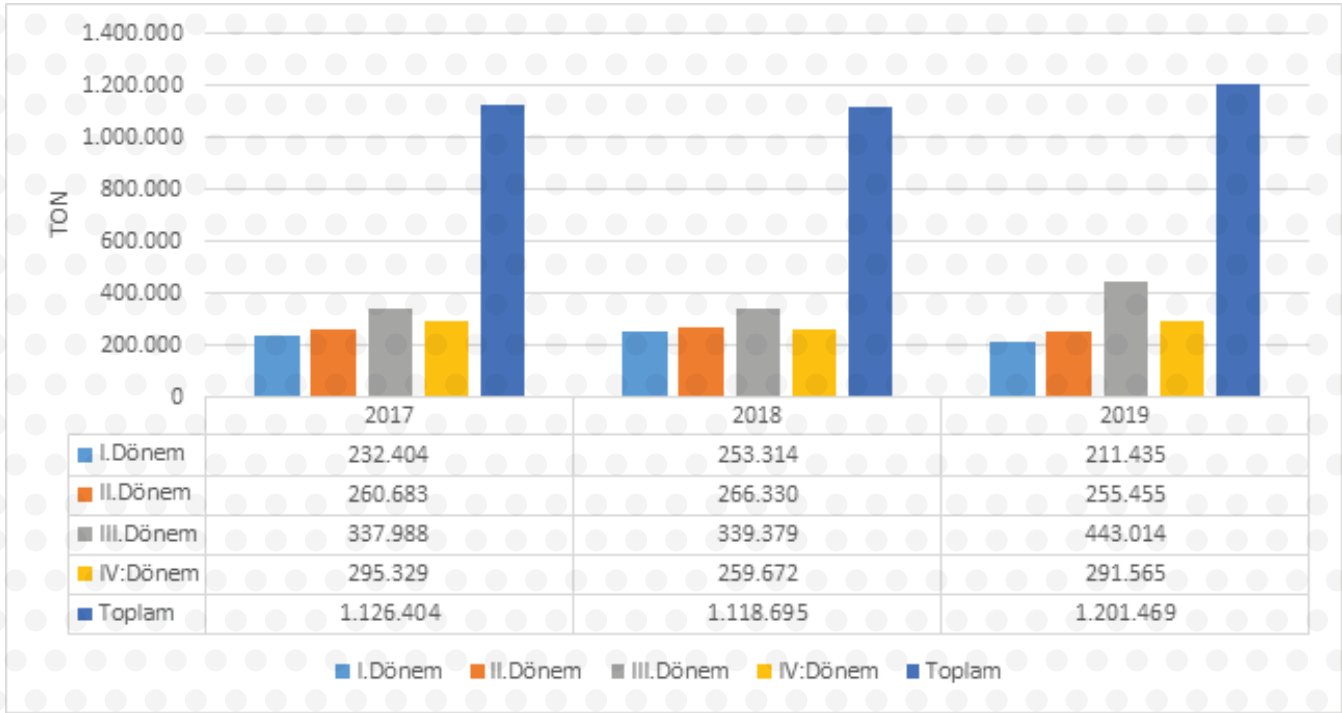

2019 yılı toplam et üretiminde kırmızı etin payı % 35,34'tür. 2019 yılında kırmızı et üretimi 1 milyon 201 bin ton ile bir önceki yıla göre % 7,4 artmıştır. Büyükbaş eti üretimi % 7 artarak 1 milyon 75 bin ton, küçükbaş eti üretimi % 10 artarak 126 bin ton olmuştur. Kırmızı et üretiminde küçükbaş etinin payı % 10,5 olmuştur.

2019 yılında sığır eti üretimi % 7,1 artarak 1.075 bin ton, manda eti üretimi % 82 azalarak 73 ton, koyun eti üretimi % 8,5 artarak 109 bin ton, keçi eti üretimi % 21,5 artarak 17 bin ton olarak gerçekleşmiştir.

2.3.3 Kırmızı Et Üretiminde Dönemsellik

Grafik 20- Dönemsel Kırmızı Et Üretimi

Kaynak: TÜİK

TÜİK tarafından üçer aylık dönemler halinde açıklanan verilere göre, 2019 yılında toplam kırmızı et üretimimiz 1 milyon 201 bin ton ile bir önceki yıla göre % 7,4 oranında artmıştır. Kurban bayramını kapsayan 3.çeyrekte kırmızı et üretimi bir önceki yılın 3.çeyreğine göre % 30 oranında artmıştır.

2.3.4 Balık Üretimi

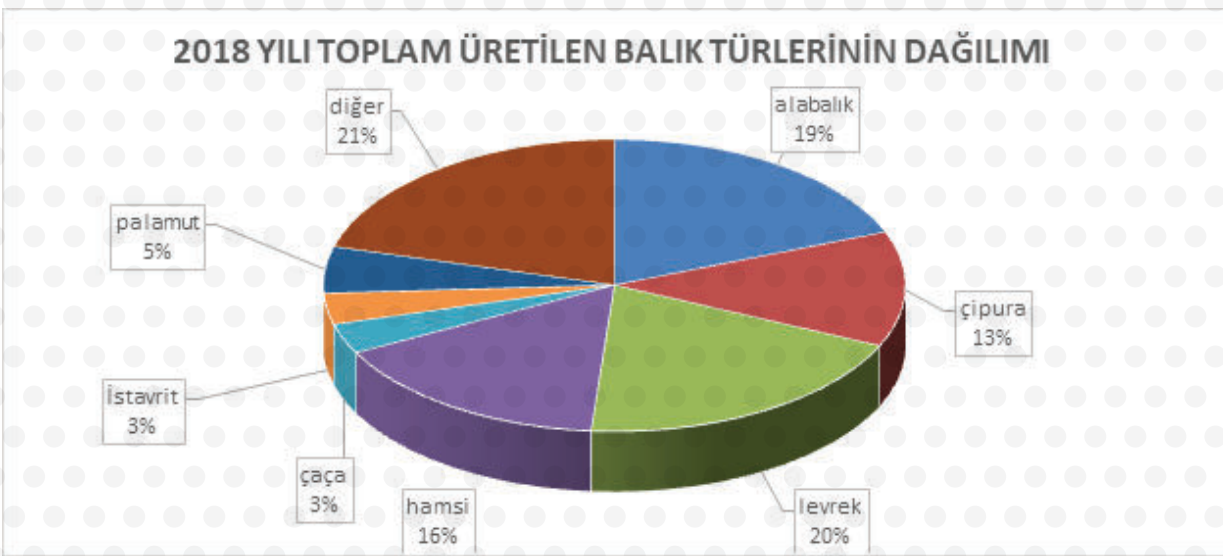
Tablo 22- Balık Üretimi

	Avlanan Deniz Balıkları (Ton)	Toplamdaki payı %	Kültür Balıkları (Ton)	Toplamdaki payı %	Avlanan Tatlısu Balıkları (Ton)	Toplamdaki payı %	Toplam	Yıllık değişim %
2014	231.058	46,0	235.083	46,8	36.134	7,2	502.275	-10,9
2015	345.765	55,7	240.288	38,7	34.176	5,5	620.229	23,5
2016	263.725	47,9	253.395	46,0	33.856	6,1	550.976	-11,2
2017	269.676	46,6	276.502	47,8	32.145	5,6	578.323	5,0
2018	222.024	39,2	314.537	55,5	30.139	5,3	566.700	-2,0

Kaynak: TÜİK

2014 yılında toplam üretimde % 46 olan deniz balıklarının payı 2018 yılında % 39'a düşmüş, kültür balıklarının payı % 46'dan % 55'e yükselmiştir. Aynı dönemde avlanan tatlı su balıklarının oranı ise % 5,3 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 21- 2018 Balık Üretiminin Türlere Göre Dağılımı

Kaynak: TÜİK

2018 yılında toplam balık üretimimiz önceki yıla göre % 2 azalışla 566 bin ton olarak gerçekleşmiştir. Avlanan deniz balıklarının % 43'ünü hamsi, yetiştiriciliği yapılan kültür balıklarının % 33'ünü alabalık oluşturmuştur.

Toplam balık üretiminde levrek ve alabalık % 41'lik pay ile ilk sırada yer alırken onları % 17 ile hamsi, % 13 ile çipura izlemiştir. 2018 yılı kültür balığı üretiminin % 33'ünü iç su balıkları oluşturmuştur.

Tablo 23- Kültür Balığı  retimi

Kültür Balıkları Türü (Ton)	2014	2015	2016	2017	2018
�su					
Alabalık	107.533	101.166	101.297	103.705	104.887
Aynalı sazan	157	206	196	233	212
Diğ�r	549	83	108	72	68
Deniz					
Alabalık	4.812	6.872	5.716	5.952	9.610
Çipura	41.873	51.844	58.254	61.090	76.680
Levrek	74.653	75.164	80.847	99.971	116.915
Diğ�r	5.556	4.999	6.977	5.479	6.165
TOPLAM	235.133	240.334	253.395	276.502	314.537

Kaynak: T  K

2.4 Dış Ticaret

2.4.1 Canlı Hayvan İthalatı

Tablo 24- Canlı Hayvan İthalatı

CANLI İTHALAT		Büyükbaş			Toplam Büyükbaş	K��kbaş		Toplam K��kbaş	Genel Toplam
		Besilik	Damızlık	Kasaplık		Damızlık	D. Olmayan		
2018	Miktar (kg)	324.462.979	45.271.710	70.592.005	440.326.694	8.639.201	9.562.307	18.201.508	458.528.202
	Miktar (baş)	1.211.719	116.000	132.844	1.460.563	185.610	239.897	425.507	1.886.070
	\$	1.234.716.784	225.909.490	231.366.996	1.691.993.270	28.504.922	34.033.700	62.538.622	1.754.531.892
2019	Miktar (kg)	184.369.330	6.490.378	3.043.310	193.903.018	4.635.044	0	4.635.044	198.538.062
	Miktar (baş)	664.612	16.426	6.863	687.901	77.867	0	77.867	765.768
	\$	629.236.285	28.760.094	12.719.999	670.716.378	12.932.104	0	12.932.104	683.648.482
Geçen Yıla Göre Değ. (%)	Miktar (kg)	-43,2	-83,7	-93,7	-56,0	-46,3		-74,3	-56,7
	Miktar (baş)	-43,2	-83,8	-94,8	-52,9	-58,0		-81,7	-59,4
	\$	-49,0	-87,3	-94,3	-60,4	-54,6		-79,3	-61,0

Kaynak: T  K

Canlı hayvan ithalatlarının çoğunluğunu büyükbaş oluşturmaktadır. 2019 yılında bir önceki yıla göre kilogram bazında toplam canlı hayvan ithalatı % 60, büyükbaş hayvan ithalatı % 60, k  kbaş hayvan ithalatı ise % 74 azalmıştır.

Besilik büyükbaş hayvan ithalatı % 49, damızlık büyükbaş hayvan ithalatı % 86 ve kasaplık büyükbaş hayvan ithalatı % 96 azalmıştır.

2019 yılında damızlık k  kbaş ithalatı bir önceki yıla göre % 46 oranında azalmıştır.

2019 yılında gerçekleşen büyükbaş ithalatının  oğunluğ  besilik olmak üzere % 33'  Uruguay, % 27'si Brezilya, % 11'i Çekya'dan yapılmıştır.

Damızlık siğir ithalatının % 32'si Almanya, % 18'i Avusturya, % 14'  Çekya'dan sağlanmıştır. Kasaplık siğir ithalatının % 49'si Uruguay, % 40'ı Brezilya ve % 11'i Fransa'dan yapılmıştır.

2019 yılında canlı olarak ithal edilen k  kbaş hayvanların tamamı damızlık hayvanlardır. İthalatımızın % 87'si Macaristan, Bulgaristan ve Ukrayna'dan yapılmıştır.

2.4.2 Canlı Hayvan İhracatı

Tablo 25- Canlı Hayvan İhracatı

CANLI İHRACAT		Büyükbaş			Toplam Büyükbaş	Küçükbaş		Toplam Küçükbaş	Genel Toplam
		Besilik	Damızlık	Kasaplık		Damızlık	Damızlık Olmayan		
2018	Miktar (kg)	0	0	164.760	164.760	3.055	964.860	967.915	1.132.675
	Miktar (baş)	0	0	350	350	69	16.238	16.307	16.657
	\$	0	0	477.804	477.804	8.021	2.693.728	2.701.749	3.179.553
2019	Miktar (kg)	40.000	87.750	828.200	955.950	181.495	8.521.635	8.703.130	9.659.080
	Miktar (baş)	75	325	1.616	2.016	3.728	163.179	166.907	168.923
	\$	78.735	446.641	2.999.432	3.524.808	796.384	28.139.882	28.936.266	32.461.074
Geçen Yıla Göre Değişim (%)	Miktar (kg)			402,7	480	5.840,9	783,2	799,2	752,8
	Miktar (baş)			361,7	476	5.302,9	904,9	923,5	914,1
	\$			527,8	638	9.838,7	944,6	971,0	920,9

Kaynak: TÜİK

Tablo 26- Ülkelere Göre Canlı Büyükbaş Hayvan İhracatı

2019 Yılı Türkiye Canlı Büyükbaş İhracatı-Baş				
Ülke	Besilik	Damızlık	Kasaplık	Toplam
Irak	75		401	476
Türkmenistan		325		325
İran			815	815
Diğer			400	400
GENEL TOPLAM	75	325	1.616	2.016

Kaynak: TÜİK

2019 yılında canlı büyükbaş hayvan ihracatımız 2.016 baş olarak gerçekleşmiştir. Büyükbaş hayvan ihracatımızın % 80'i kasaplık hayvan olarak yapılmıştır. Kasaplık hayvan ihracatımızın da % 75'i Irak ve İran'a yapılmıştır.

Tablo 27- Ülkelere Göre Canlı Küçükbaş Hayvan İhracatı

2019 Yılı Türkiye Canlı Küçükbaş İhracatı-Baş			
Ülke	Damızlık	Damızlık olmayan	Toplam
Katar	2611	128.173	130.784
Lübnan		32.986	32.986
Irak	228	1.995	2.223
Azerbaycan	325		325
Diğer	564	25	589
GENEL TOPLAM	3.728	163.179	166.907

Kaynak: TÜİK

2019 yılında canlı küçükbaş ihracatımızın tamamına yakını damızlık olmayan hayvanlardan oluşmakta olup bu ihracatlar Katar ve Lübnan'a yapılmıştır.

2.4.3 İşlenmemiş Kırmızı Et İthalatı

Tablo 28- İşlenmemiş Kırmızı Et İthalatı

KIRMIZI ET İTHALATI		Büyükbaş			Toplam Büyükbaş	Genel Toplam
		Karkas	Kemikli	Kemiksiz		
2018	Miktar (kg)	0	43.556.145	12.196.347	55.752.492	55.752.492
	\$	0	182.199.191	77.908.495	260.107.686	260.107.686
2019	Miktar (kg)	0	852.370	4.184.223	5.036.593	5.036.593
	\$	0	3.655.090	22.899.421	26.554.511	26.554.511
Geçen Yıla Göre Değişim (%)	Miktar (kg)		-98,0	-65,7	-91,0	-91,0
	\$		-98,0	-70,6	-89,8	-89,8

Kaynak: TÜİK

2019 yılında 5 bin ton büyükbaş hayvan eti ithalatı gerçekleştirilmiştir. Küçükbaş eti ithalatımız bulunmamaktadır.

2.4.4 İşlenmemiş Kırmızı Et İhracatı

Tablo 29- İşlenmemiş Kırmızı Et İhracatı

KIRMIZI ET İHRACATI		Büyükbaş			Toplam Büyükbaş	Küçükbaş			Toplam Küçükbaş	Genel Toplam
		Karkas	Kemikli	Kemiksiz		Karkas	Kemikli	Kemiksiz		
2018	Miktar (kg)	0	54.232	57.186	111.418	25.282	21.301	1.479	48.062	159.480
	\$	0	603.404	511.180	1.114.584	610.990	533.895	20.856	1.165.741	2.280.325
2019	Miktar (kg)	20.702	63.522	92.963	177.187	41.897	14.729	15.372	71.998	249.185
	\$	103.725	626.857	958.513	1.689.095	667.603	252.870	73.825	994.298	2.683.393
Geçen Yıla Göre Değişim (%)	Miktar (kg)		17,1	62,6	59,0	65,7	-30,9	939,4	49,8	56,2
	\$		3,9	87,5	51,5	9,3	-52,6	254,0	-14,7	17,7

Kaynak: TÜİK

2019 yılında işlenmemiş kırmızı et ihracatı 249 ton olarak gerçekleşmiştir. Toplam ihracat % 56 artmıştır. İhracatın % 56'sı Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Birleşik Arap Emirlikleri ve Katar'a yapılmıştır.

2.4.5 İşlenmemiş Kanatlı Eti İthalatı

Tablo 30- İşlenmemiş Kanatlı Eti İthalatı

KANATLI ETİ İTHALATI		Tavuk	Hindi	Ördek	Kaz	Beç Tavuğu	Genel Toplam
2015	Miktar (kg)	796.965	52.000	65.660	2.008		916.633
	\$	1.218.594	256.100	239.152	7.237		1.721.083
2016	Miktar (kg)	84.538	0	39.562	500		124.600
	\$	204.786	0	112.705	1.776		319.267
2017	Miktar (kg)	202.053	0	20.966	1.550		224.569
	\$	395.028	0	57.721	5.420		458.169
2018	Miktar (kg)	1.070.305	52.000	28.269	0	24.000	1.174.574
	\$	1.800.385	174.150	117.899	0	32.400	2.124.834
2019	Miktar (kg)	1.077.523	25.000	25.961	0	23.500	1.151.984
	\$	1.806.495	79.825	97.619	0	46.471	2.030.410
Geçen Yıla Göre Değişim (%)	Miktar (kg)	0,7	-51,9	-8,2		-2,1	-1,9
	\$	0,3	-54,2	-17,2		43,4	-4,4

Kaynak: TÜİK

Kanatlı eti ithalatı ihracatla karşılaştırıldığında yok denecek kadar azdır. 2019 yılında 1.151 ton kanatlı eti ithalatı yapılmıştır. İthalatın % 82'si Irak'tan gerçekleşmiştir.

2.4.6 İşlenmemiş Kanatlı Eti İhracatı

Tablo 31- İşlenmemiş Kanatlı Eti İhracatı

KANATLI ETİ İHRACATI		Tavuk	Hindi	Ördek	Beç Tavuğu	Genel Toplam
2015	Miktar (kg)	284.331.927	3.660.849	4.476	404.569	288.401.821
	\$	389.170.497	7.100.477	16.222	645.446	396.932.642
2016	Miktar (kg)	253.634.314	4.346.037	0	292.607	258.273.013
	\$	306.744.914	10.382.694	0	424.730	317.552.740
2017	Miktar (kg)	336.998.288	7.230.486	6.836	1.588.630	345.824.240
	\$	442.905.320	10.770.275	21.785	2.071.067	455.768.447
2018	Miktar (kg)	385.654.024	9.690.765	8.367	2.784.435	398.137.591
	\$	485.714.568	14.014.841	19.265	3.613.541	503.362.215
2019	Miktar (kg)	370.087.973	13.137.752	20.943	4.001.799	387.248.467
	\$	492.594.230	21.126.682	61.256	5.683.001	519.465.169
Geçen Yıla Göre Değişim (%)	Miktar (kg)	-4,0	35,6	150,3	43,7	-2,7
	\$	1,4	50,7	218,0	57,3	3,2

Kaynak: TÜİK

2019 yılında toplam kanatlı eti ihracatı miktar olarak % 2,7 oranında azalmıştır. Tavuk eti ihracatı % 4 azalırken, hindi ihracatı % 35,6 oranında artmıştır.

Kanatlı eti ihracatında en büyük pazar Ortadoğu ülkeleri olup 2019 yılı ihracatının % 55'i Irak'a yapılmıştır. Diğer önemli pazarlar Libya, Birleşik Arap Emirlikleri ve Kongo'dur.

2.4.7 Balık Dış Ticareti

Tablo 32- Balık Dış Ticareti

BALIK DIŞ TİCARETİ		İTHALAT	İHRACAT
2015	Miktar (kg)	102.172.899	108.911.858
	\$	218.658.862	618.948.803
2016	Miktar (kg)	75.512.662	132.516.066
	\$	153.673.667	706.062.222
2017	Miktar (kg)	93.211.964	140.453.556
	\$	202.009.781	752.909.873
2018	Miktar (kg)	90.459.070	157.603.798
	\$	161.172.621	818.477.794
2019	Miktar (kg)	74.087.570	183.151.663
	\$	140.701.474	897.392.903
Geçen Yıla Göre Değişim (%)	Miktar (kg)	-18,1	16,2
	\$	-12,7	9,6

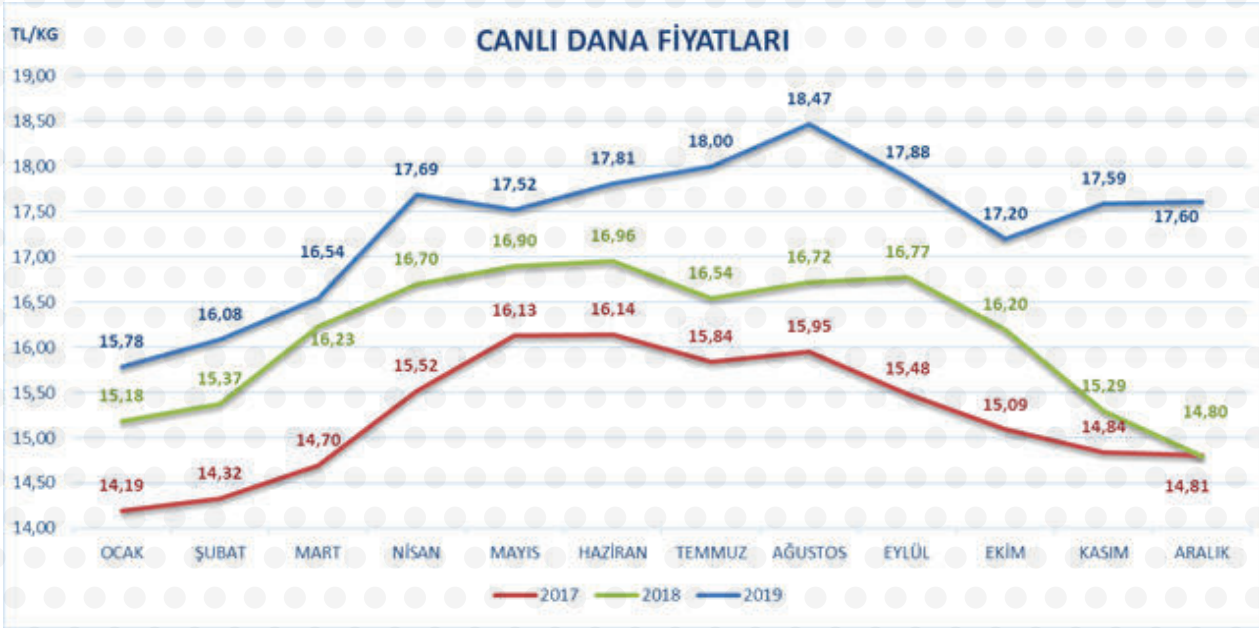
Kaynak: TÜİK (Veriler canlı, dondurulmuş, tütsülenmiş ve taze balıkları içermektedir.)

2019 yılında balık ithalatımız % 18'lik azalışla 74 bin ton olarak gerçekleşirken, ihracatımız % 16'lık bir artışla 183 bin tona ulaşmıştır. 2019 yılında ithalatımızın % 47'lik bölümü Norveç ve Fas'tan yapılmıştır. Balık ihracatımızın % 52'lik kısmı Hollanda, İtalya, Rusya, Yunanistan, Almanya ve İspanya'ya yapılmıştır.

2.5 Fiyatlar

2.5.1 Yurt içi Canlı Hayvan Fiyatları ve Borsa İşlem Hacimleri

Grafik 22- Yurt içi Canlı Dana Fiyatları

Kaynak: Edirne Ticaret Borsası

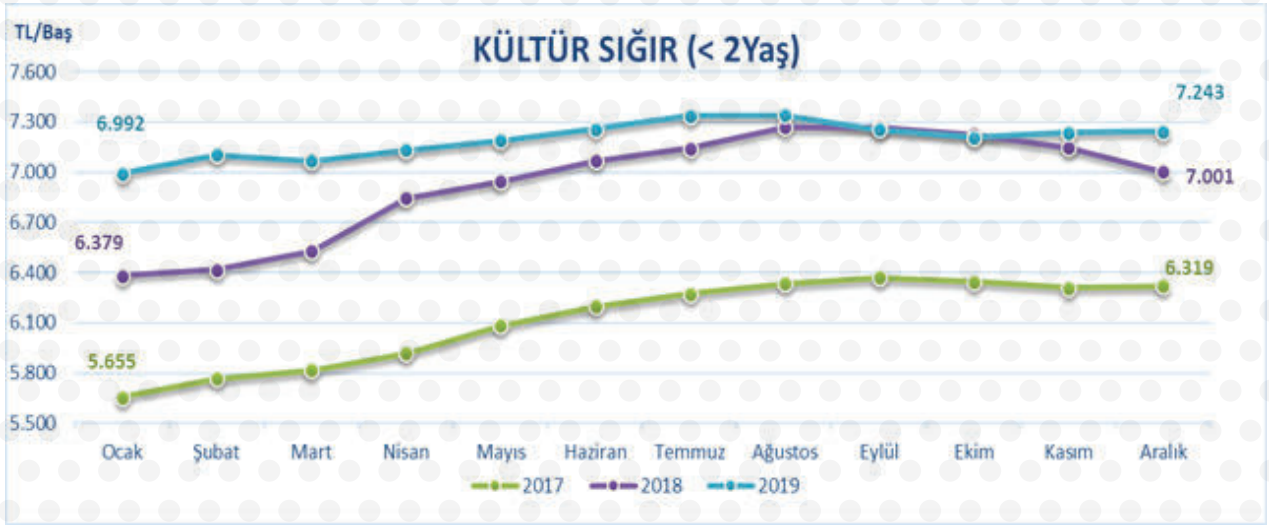
Ticaret borsalarından elde edilen verilere göre, 2019 yılında toplam canlı dana tescil miktarı % 7 artarken, canlı hayvan fiyatı % 8 artmıştır. 2019 yılında borsada işlem gören canlı kuzu miktarı 1 milyon 628 bin tondur.

Tablo 33- ETB Canlı Dana İşlem Miktarları

EDİRNE TİCARET BORSASI		
2017	2018	2019
143.625	129.526	118.075
103.188	141.887	115.369
127.502	132.998	103.322
112.697	161.712	187.293
194.577	164.520	153.652
149.447	118.755	112.437
175.105	216.545	188.108
153.421	125.221	126.912
75.912	152.049	159.187
184.317	156.740	107.591
150.366	190.266	146.257
138.086	139.284	110.359
1.708.243	1.829.503	1.628.562

Kaynak: Edirne Ticaret Borsası

Grafik 23- Yurt içi Kültür Sığırları Üretici Fiyatı

Kaynak: TÜİK

TÜİK 2019 verilerine göre, iki yaş altındaki kültür danaya ait üretici ortalama fiyatı yıl boyunca yükseliş eğiliminde olmuş ve önceki yıla göre % 4 artmıştır.

Grafik 24- Yurt içi Canlı Kuzu Fiyatları

Kaynak: Edirne Ticaret Borsası

Edirne Ticaret Borsası verilerine göre, 2019 yılında canlı kuzu tescil miktarı % 49 düşerken, canlı kuzu fiyat ortalaması % 2 düşmüştür. 2019 yılında borsada işlem gören canlı kuzu miktarı 158 bin tondur.

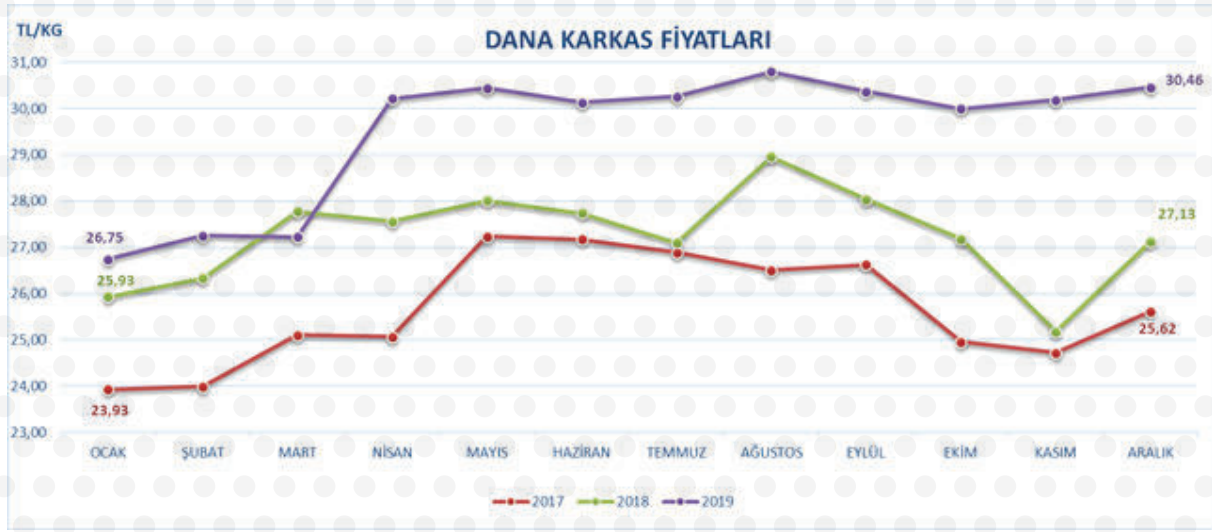
Tablo 34- ETB Canlı Kuzu İşlem Miktarları

Edirne Ticaret Borsası		
2017	2018	2019
20.200	18.679	14.807
5.773	7.204	25.249
7.619	5.065	30.475
6.035	4.943	43.570
13.188	14.439	22.315
37.910	35.636	11.595
56.452	45.149	1.625
32.637	22.716	402
23.942	39.506	1.494
44.916	39.659	2.681
33.364	49.933	1.716
21.379	29.563	2.394
303.415	312.492	158.323

Kaynak: Edirne Ticaret Borsası

2.5.2 Yurt içi Dana Karkas Fiyatları ve Borsa İşlem Hacimleri

Grafik 25- Yurt içi Dana Karkas Fiyatları

Kaynak: Ankara Ticaret Borsası

Ankara Ticaret Borsası verilerine göre, 2019 yılında tescil edilen dana karkas miktarı % 99 ve ortalama dana karkas fiyatı % 9 artmıştır.

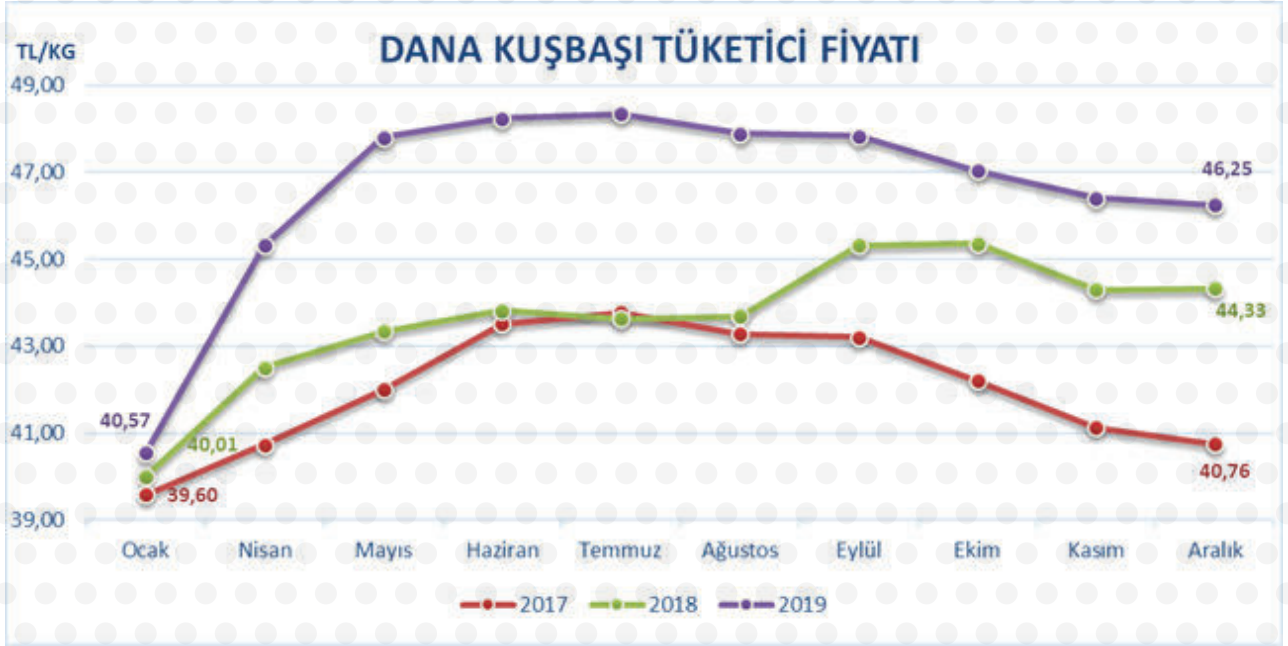
Tablo 35- ATB Dana Karkas İşlem Miktarları

KG	ATB DANA KARKAS İŞLEM HACİMLERİ							
	2016		2017		2018		2019	
	SALON TESCİL	TOPLAM TESCİL	SALON TESCİL	TOPLAM TESCİL	SALON TESCİL	TOPLAM TESCİL	SALON TESCİL	TOPLAM TESCİL
OCAK	206.870	712.621	236.741	886.136	83.672	464.197	93.617	3.834.365
ŞUBAT	329.238	872.733	238.635	534.631	95.022	614.052	89.843	4.573.354
MART	284.050	1.163.320	259.779	608.186	133.286	389.923	60.890	2.203.362
NİSAN	411.906	1.026.341	250.053	678.320	25.555	477.850	88.849	1.174.231
MAYIS	373.217	1.054.538	120.443	541.839	21.987	1.457.900	165.975	1.942.919
HAZİRAN	371.701	794.508	268.196	1.062.254	116.521	818.795	117.594	1.183.631
TEMMUZ	147.074	751.616	166.000	894.561	266.402	1.458.427	125.716	1.110.501
AĞUSTOS	194.865	885.605	224.826	709.274	59.438	900.047	108.568	1.457.390
EYLÜL	127.573	932.117	103.332	763.251	47.840	1.020.383	132.025	2.768.525
EKİM	158.413	752.686	154.073	712.603	78.573	1.381.612	106.731	2.415.101
KASIM	36.197	499.958	178.998	604.079	62.072	3.244.573	105.460	1.170.429
ARALIK	87.658	1.770.453	129.741	619.882	96.366	396.488	168.137	1.305.639
TOPLAM	2.728.761	11.216.495	2.330.817	8.615.016	1.086.734	12.624.247	1.363.405	25.139.448

Kaynak: Ankara Ticaret Borsası

2019 yılında borsada tescil edilen toplam siğir karkas miktarı sadece 25.139 ton olup % 5'i salon satışlarıdır.

Grafik 26- Dana Kuşbaşı Tüketici Fiyatı

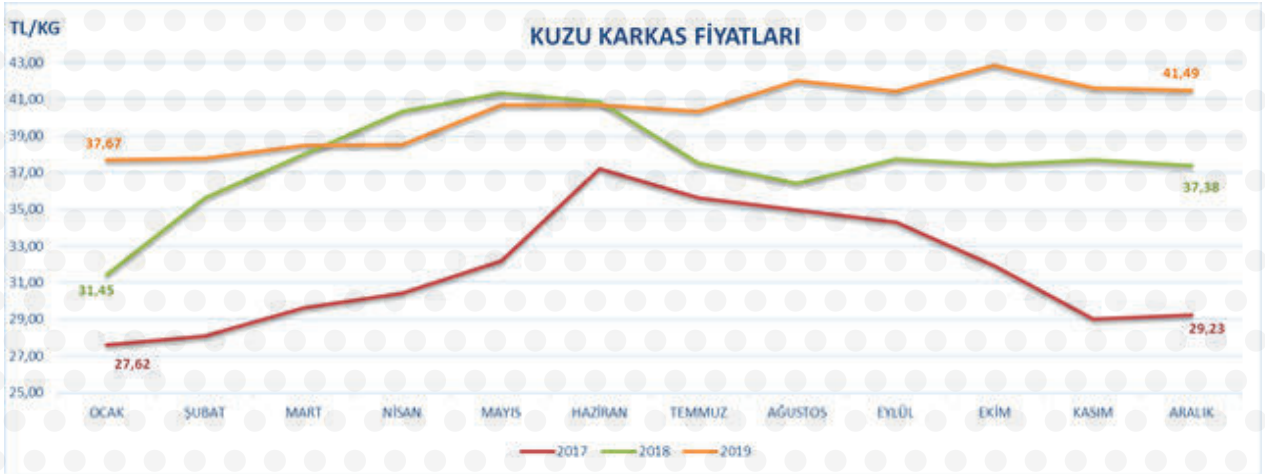

Kaynak: TÜİK

TÜİK verilerine göre, 2019 yılında ortalama dana kuşbaşı tüketici fiyatı % 6 artarak 45,64 TL/kg'a ulaşmıştır. 2019 yılının ilk ayına göre Aralık ayında % 14 artarak 46,25 TL/kg'a yükselmiştir.

2.5.3 Yurt içi Kuzu Karkas Fiyatları

Grafik 27- Yurt içi Kuzu Karkas Fiyatları

Kaynak: Ankara Ticaret Borsası

Ankara Ticaret Borsası verilerine göre, 2019 yılı kuzu karkas tescil miktarı 1.669 ton ile bir önceki yılın % 22 üzerindedir.

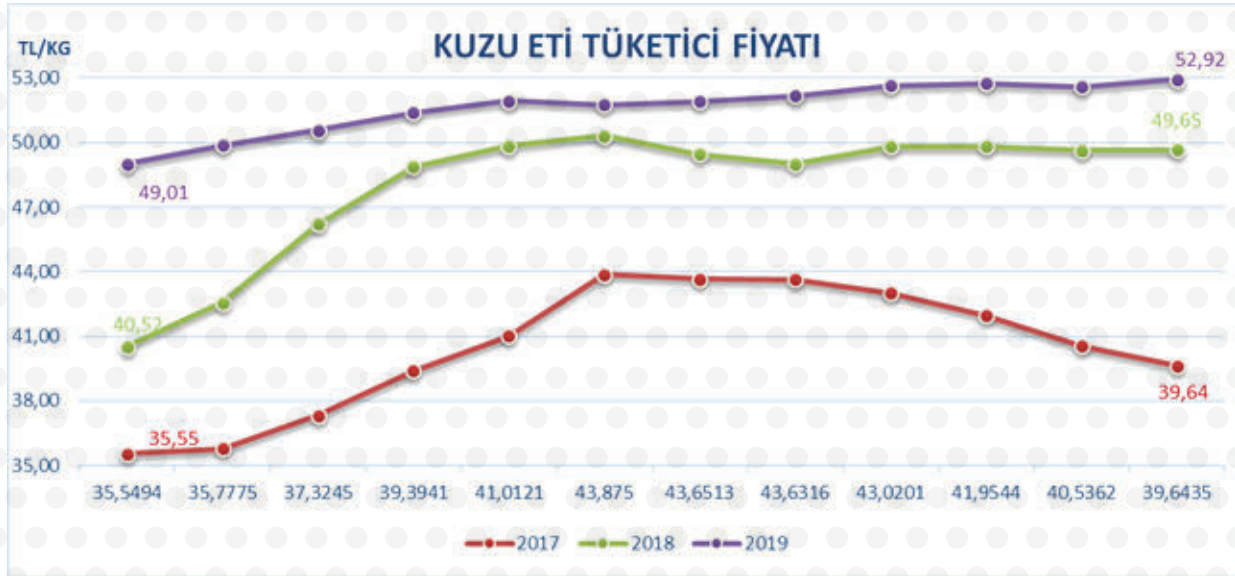
2019 yılı fiyat ortalaması 40,60 TL/kg ile bir önceki yılın fiyat ortalamasına göre % 8 daha yüksektir.

Tablo 36- ATB Kuzu Karkas İşlem Miktarları

KG	ATB KUZU KARKAS İŞLEM HACİMLERİ							
	2016		2017		2018		2019	
	SALON TE SCİL	TOPLAM TE SCİL	SALON TE SCİL	TOPLAM TE SCİL	SALON TE SCİL	TOPLAM TE SCİL	SALON TE SCİL	TOPLAM TE SCİL
OCAK	55.748	69.372	60.610	73.428	49.713	117.998	74.227	169.354
ŞUBAT	81.861	83.822	82.860	127.240	51.442	108.266	60.293	91.239
MART	76.982	128.435	68.349	133.715	34.745	73.389	20.633	75.746
NİSAN	106.874	171.761	5.917	58.004	21.587	69.717	32.225	75.447
MAYIS	80.453	152.277	46.402	67.796	27.124	46.467	99.854	144.729
HAZİRAN	65.999	95.697	120.576	168.520	86.848	167.202	118.077	199.129
TEMMUZ	83.987	138.896	81.049	103.492	118.399	202.087	85.751	322.523
AĞUSTOS	79.898	132.733	55.761	109.090	62.055	129.313	100.731	194.736
EYLÜL	60.724	135.088	47.135	109.301	41.460	75.024	77.680	116.438
EKİM	50.334	56.738	55.796	103.259	56.889	69.087	58.434	69.634
KASIM	75.165	86.563	64.470	116.253	52.064	186.416	83.263	103.613
ARALIK	82.317	86.691	43.030	105.628	55.307	125.635	83.361	106.856
TOPLAM	900.342	1.338.073	731.955	1.275.726	657.633	1.370.601	894.529	1.669.443

Kaynak: Ankara Ticaret Borsası

Grafik 28- Kuzu Eti Tüketici Fiyatı

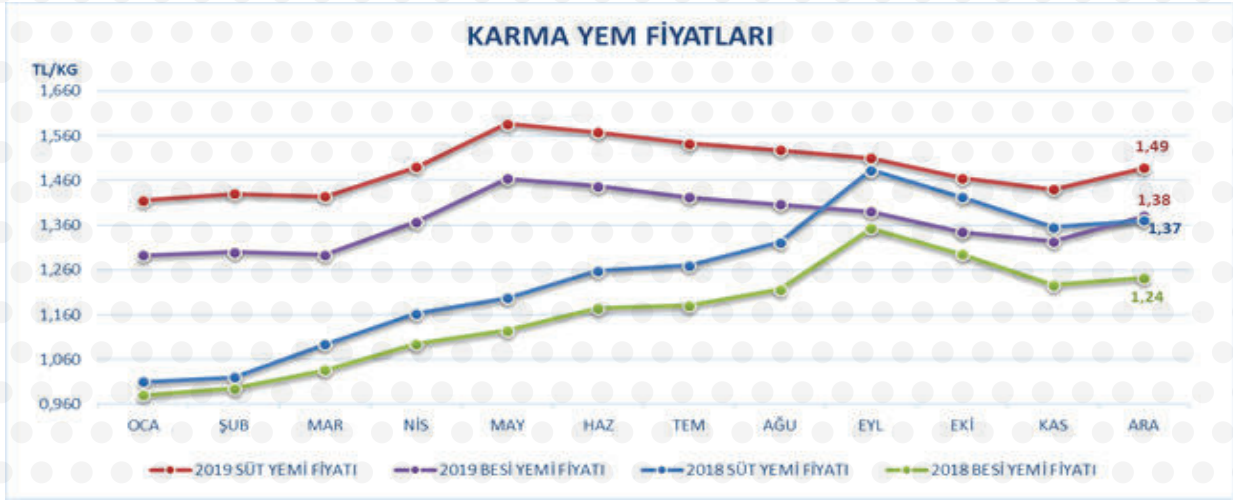

Kaynak: TÜİK

TÜİK verilerine göre, 2019 yılında ortalama kuzu eti tüketici fiyatı % 8 artarak 51,62 TL/kg'a ulaşmıştır. 2019 yılının ilk ayına göre Aralık ayında % 8 artarak 52,92 TL/kg'a yükselmiştir.

2.5.4 Karma Yem Fiyatları

Grafik 29- Karma Yem Fiyatları

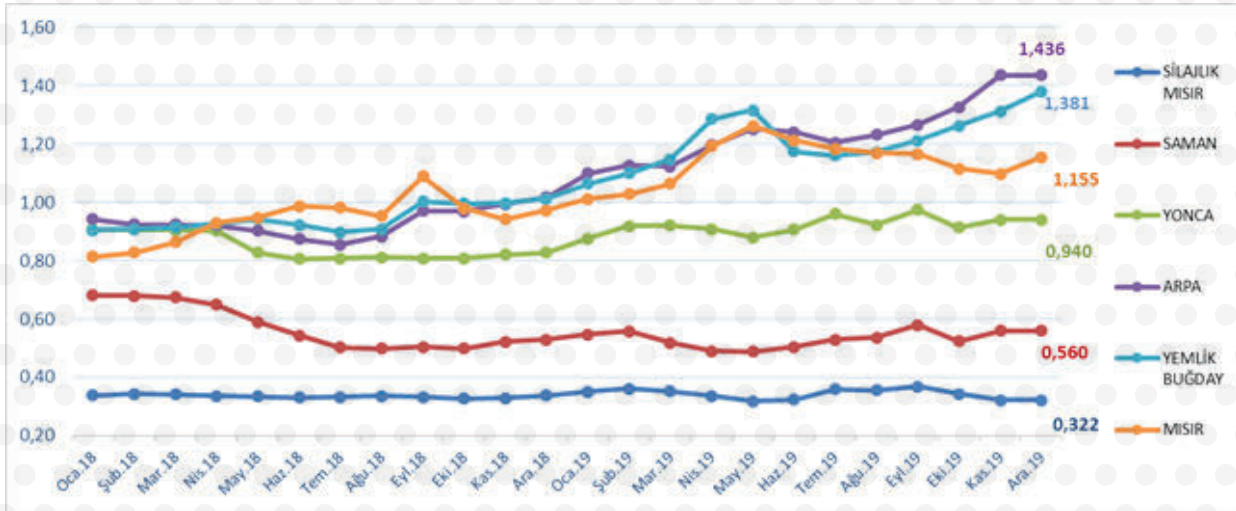

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı

2019 yılında besi yemi ve süt yemi fiyatları Mart-Mayıs ayları arasında yükselmiş, sonrasında ise tekrar eski seviyelerine dönmüştür. Bir önceki yıla göre ortalama besi yemi fiyatı % 18 artarak 1,37 TL/kg'a ulaşmıştır.

2.5.5 Kaba Yem Fiyatları

Grafik 30- Kaba Yem Fiyatları

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, TMO

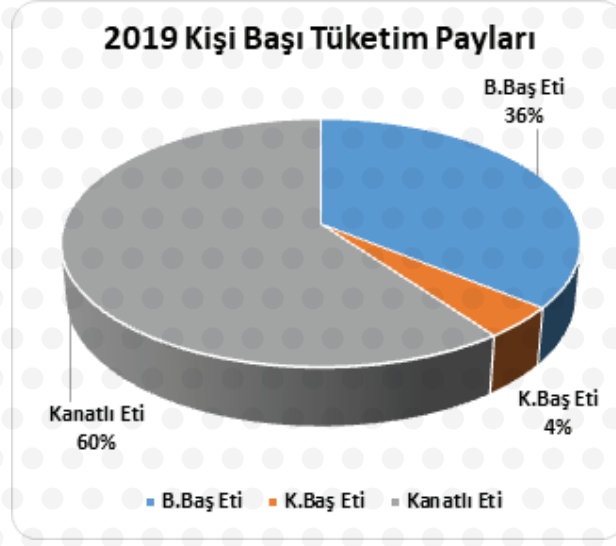
Ortalama kaba yem fiyatları, silajlık mısır için % 2 artışla 343 TL/ton, saman için % 7 düşüşle 533 TL/ton, yonca için % 9 artışla 922 TL/ton, arpa için % 34 artışla 1.245 TL/ton, yemlik buğday için % 9 artışla 1.216 TL/ton, mısır için % 21 artışla 1.138 TL/ton olarak gerçekleşmiştir.

2.6 Tüketim

2.6.1 Kişi Başı Et Tüketimi

TÜİK verileri kullanılarak kişi başı tüketim = üretim + ithalat – ihracat / nüfus formülüyle yapılan hesaba göre; 2019 yılı kişi başı toplam et tüketimi 36,30 kg olup bunun % 60'ı (21,79 kg) kanatlı eti, % 35,8' i (12,99 kg) büyükbaş eti, % 4,2' si (1,51 kg) küçükbaş etidir. Kişi başı balık tüketimi 6,09 kg civarındadır (2018).

Grafik 31- Kişi Başı Tüketim Payları

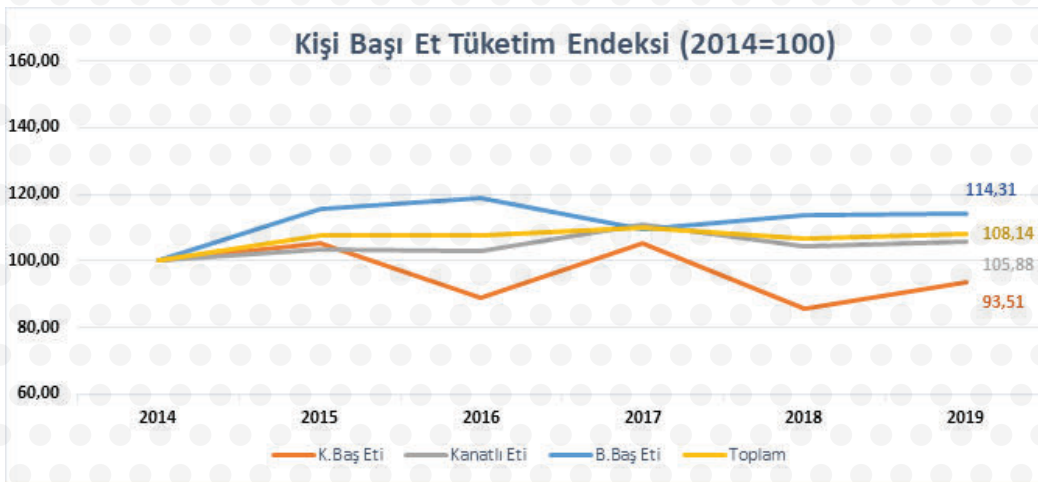

Kaynak: TÜİK

2.6.2 Kişi Başı Et Tüketim Endeksi (2014=100)

2014 yılı baz alınarak yapılan hesaplama göre 2014-2019 döneminde kişi başı toplam et tüketimi % 8 artmıştır. Büyükbaş eti tüketimi % 14,3, kanatlı eti tüketimi % 5,8 artmış, küçükbaş eti tüketimi ise % 6,5 oranında azalmıştır.

Grafik 32- Kişi Başı Et Tüketim Endeksi

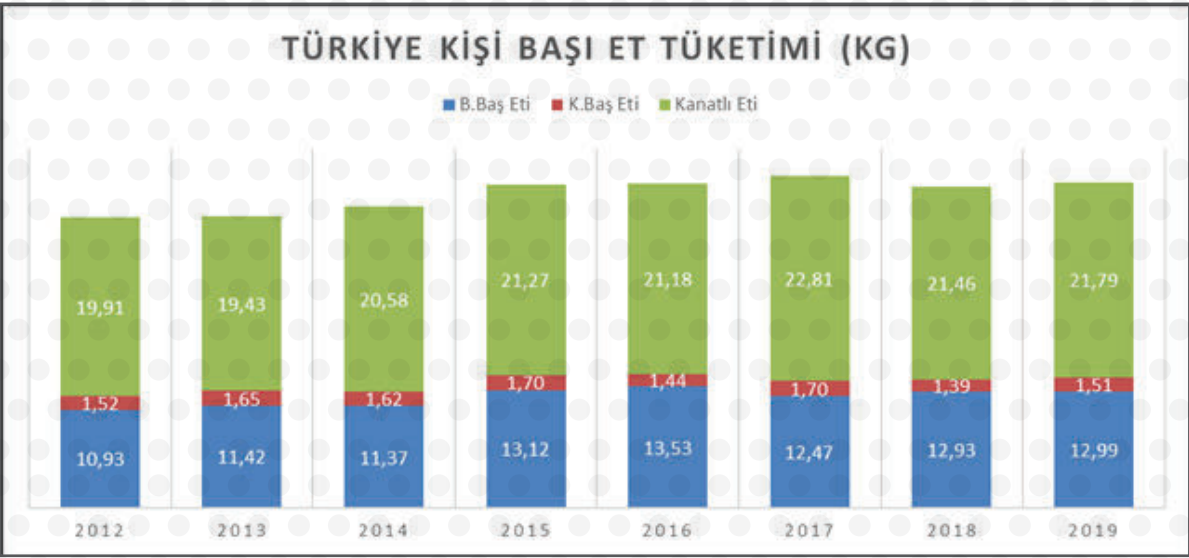

Kaynak: TÜİK (Üretim + ithalat – ihracat / nüfus)

2019 yılında toplam tüketim bir önceki yıla göre % 1,44 oranında artmıştır. Büyükbaş eti tüketimi % 0,49, küçükbaş eti tüketimi % 8,88 ve kanatlı eti tüketimi % 1,54 oranında artmıştır.

2019 TÜİK Verileri ile Türkiye:	
Üretim + ithalat - ihracat	3.018.250 ton
Nüfus	83 milyon kişi
Kişi Başı Et Tüketimi	36,30 kg (21,79 kg'ı beyaz et)
2018 TÜİK Verileri ile Türkiye:	
Kişi Başı Balık Tüketimi	6,09 kg

Grafik 33- Türkiye Kişi Başı Et Tüketimi

SÜT VE SÜT ÜRÜNLERİ

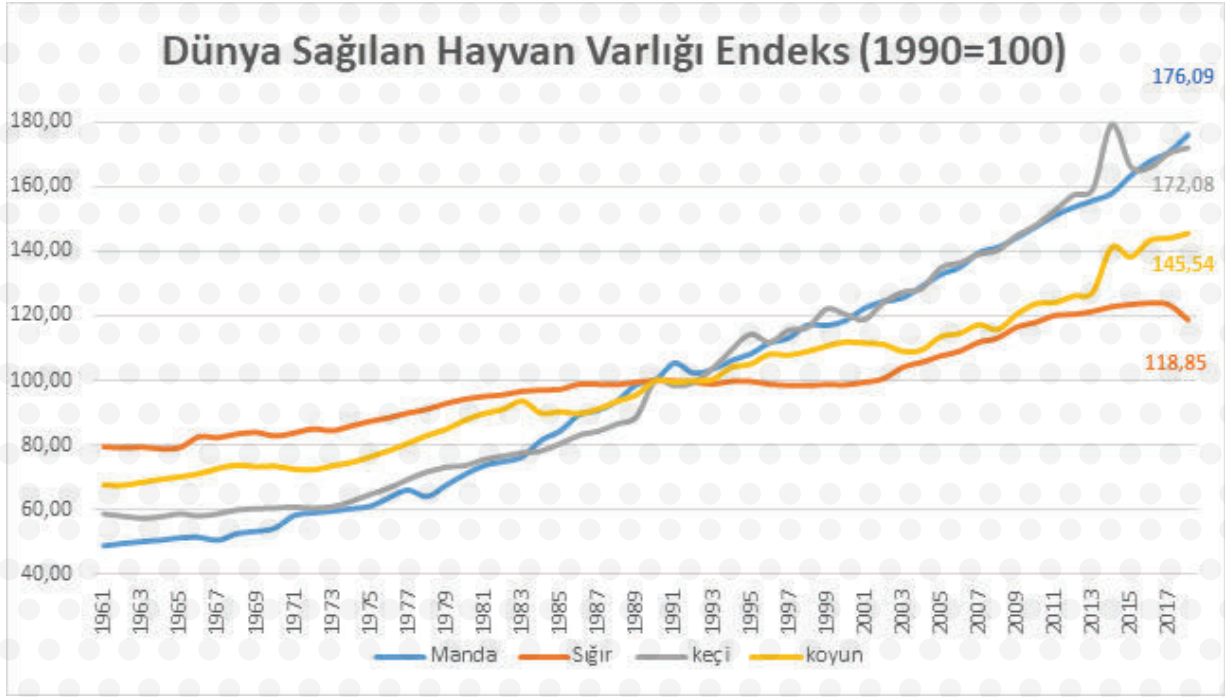
3. DÜNYADA DURUM

3.1 Sağılan Hayvan Varlığı

1990 Yılı baz alınarak yapılan endeks hesaplamasına göre 1990-2018 döneminde, dünya sağmal hayvan varlığında en yüksek artış %76,06 ile manda varlığındadır. Sağılan keçi varlığındaki artış %72,08 iken koyun varlığında %45,54, sığır varlığında ise %18,85 olarak gerçekleşmiştir.

Dünya toplam sığır varlığında %14,89, manda varlığında %39,42, keçi varlığında %77,57, koyun varlığında ise %0,32 oranında artış olmuştur. (1990=100 endeksi)

Grafik 34: 1961-2018 Yılları Arası Sağılan Hayvan Varlığı Endeksi

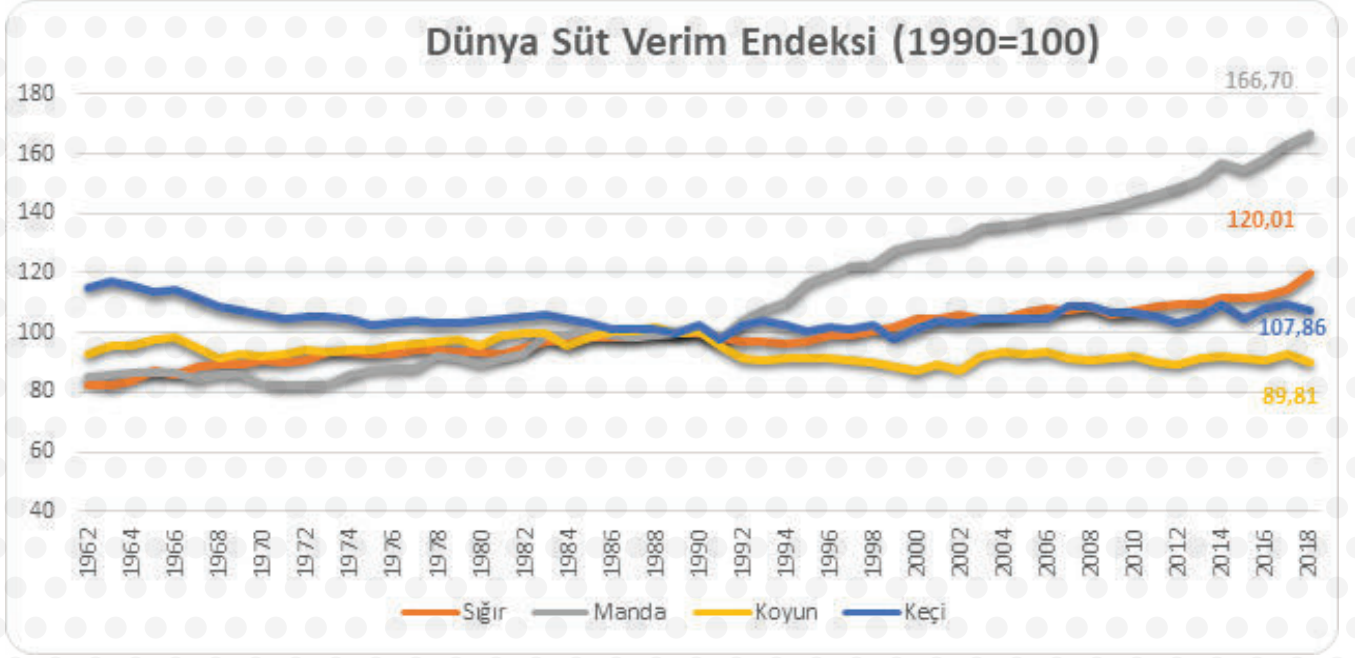
Kaynak: FAO

Dünyada toplam sığır varlığının %17,8'i, keçi varlığının %20,7'si, koyun varlığının %20,8'ü ve manda varlığının %33,7'si sağılmaktadır.

3.2 Süt Verimi

1990-2018 döneminde, dünya süt veriminde en yüksek artış %66,7 ile manda sütünde olup %20 ile inek sütü onu takip etmektedir. Koyun sütü veriminde %10,2 düşüş yaşanırken keçi sütü veriminde %7,86 oranında artış gerçekleşmiştir.

Grafik 35: 1961-2018 Yılları Arası Dünya Süt Verim Endeksi

Kaynak: FAO

3.2.1 2018 Yılı Türler ve Ülkeler Bazında Süt Verimi

2018 yılı verilerine göre inek sütü veriminde dünya ortalaması 2.577 kg/yıl iken en yüksek inek sütü veriminin görüldüğü İsrail'de ise 13.412 kg/baştır.

ABD'de 10.463 kg/baş olan inek sütü verimi Avrupa Birliği ülkelerinden Danimarka'da 9.895 kg/baş olmuştur. Önemli süt üreticileri olan Hindistan ve Pakistan'da inek sütü verimi dünya ortalamasının altındadır.

Türkiye, 3.142 kg/baş inek sütü verimi, 77 kg/baş koyun sütü verimi ve 106 kg/baş keçi sütü verimi ile dünya ortalamasının üzerindeyken 998 kg/baş manda sütü verimi ile dünya ortalamasının altında kalmaktadır.

Tablo 37: 2018 Yılı Bazı Ülkelerin İnek, Manda, Koyun ve Keçi Sütü Verimleri

	İnek sütü verimi (kg/baş)		Manda sütü verimi (kg/baş)		Keçi sütü verimi (kg/ baş)		Koyun sütü verimi (kg/baş)
İsrail	13.412	İran	2.637	Belçika	1.210	İsviçre	449
ABD	10.463	Hindistan	2.051	Lüksemburg	1.100	Avusturya	447
Danimarka	9.895	Pakistan	1.935	Fransa	735	Fransa	252
Estonya	9.362	Suriye	1.615	Almanya	718	İspanya	224
Kore	9.358	Malezya	1.385	Hollanda	716	Kuveyt	222
Finlandiya	8.834	Bulgaristan	1.348	Avusturya	676	Malta	209
İsveç	8.817	Mısır	1.319	Çek C.	640	Slovenya	200
Çek Cumhuriyeti	8.756	Brunei	1.027	Portekiz	636	Portekiz	177
İspanya	8.714	İtalya	1.004	Norveç	636	Japonya	151
Japonya	8.604	Türkiye	998	İsviçre	633	Azerbaycan	137
S. Arabistan	8.462			Ukrayna	504	Macaristan	123
Portekiz	8.419			Belarus	492	Sırbistan	118
B.Krallık	8.140			Slovenya	464	Kıbrıs	113
Macaristan	8.104			Litvanya	423	Ermenistan	112
Almanya	8.063			İspanya	384	Yunanistan	107
Lüksemburg	7.743			Jameyika	356	İtalya	104
Belçika	7.666			Küba	345	Filistin	100
Kanada	7.358			Çin	327	Bahreyn	91
Slovakya	7.223			Rusya	324	Kazakistan	86
Fransa	7.190			Estonya	322	Kırgızistan	83
Norveç	7.173			Malta	319	Romanya	82
Kıbrıs	7.171			Slovakya	318	İsrail	80
Avusturya	7.104			Hırvatistan	306	Türkiye	77
İsviçre	7.059			Sırbistan	303		
Hollanda	7.057			Bahamalar	300		
İtalya	7.054			Letonya	298		
Türkiye	3.142			Türkiye	106		
Dünya	2.577	Dünya	1.829	Dünya	87	Dünya	42

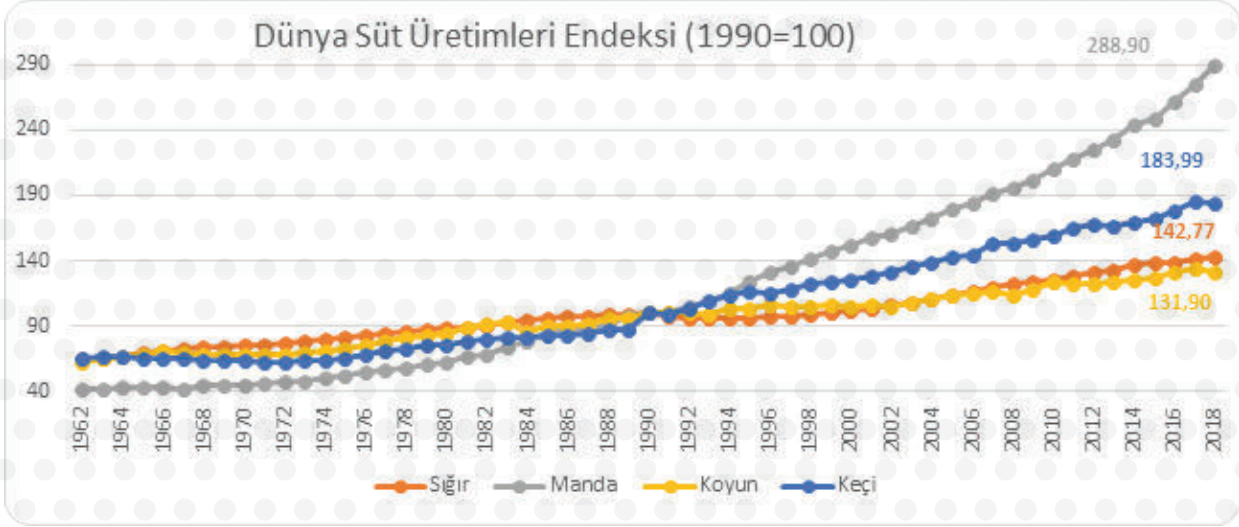
Kaynak: FAO

3.3 Süt Üretimi

1990-2018 döneminde, dünya süt üretiminde en yüksek artış, hem hayvan varlığında hem de verimdeki artışa bağlı olarak %188,9 oranında manda sütünde gerçekleşmiştir.

Sığır sütü üretimi %42,77'lik bir artışa sahiptir. Keçi ve koyun sütü üretimlerinde 2017 yılına göre artış oranlarında düşüş olsa da sırasıyla %84 ve %32 oranlarında yükselme gözlenmiştir.

Grafik 36: 1961-2018 Yılları Arası Dünya Süt Üretimleri Endeksi

Kaynak: FAO

Tablo 38: 2014-2018 Yılları Arası Bazı Ülkelerin İnek, Manda, Koyun ve Keçi Hayvan Varlığı, Süt Üretimi ve Süt Verimi Genel Tablo

		2014	2015	2016	2017	2018	2014-2018 Değişim %
Sığır	Sağılan hayvan varlığı (milyon baş)	274	276	277	275	265	-3,2
	Süt üretimi (milyon ton)	655	661	666	678	683	4,3
	Süt verimi (kg/baş)	2.401	2.400	2.407	2.461	2.577	7,4
Manda	Sağılan hayvan varlığı (milyon baş)	62	65	66	67	70	11,5
	Süt üretimi (milyon ton)	108	110	115	121	127	18,2
	Süt verimi (kg/baş)	1.726	1.696	1.736	1.794	1.829	6,0
Koyun	Sağılan hayvan varlığı (milyon baş)	244	239	247	248	251	3,1
	Süt üretimi (milyon ton)	10	10	11	11	11	4,6
	Süt verimi (kg/baş)	43	43	43	44	42	-2,3
Keçi	Sağılan hayvan varlığı (milyon baş)	225	209	209	214	216	-4,0
	Süt üretimi (milyon ton)	17	18	18	19	19	8,2
	Süt verimi (kg/baş)	88	84	87	88	87	-1,5

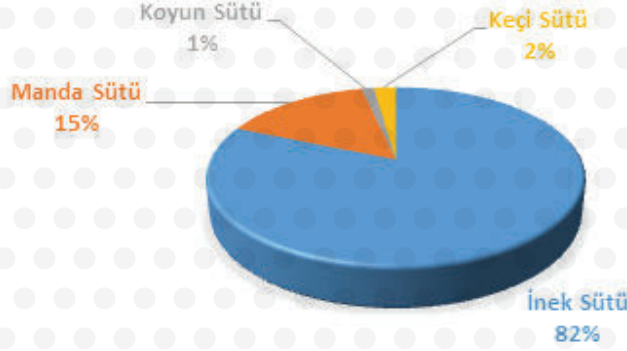
Kaynak: FAO

2018 Yılı verilerine göre dünyada sağılan hayvan varlığı; sığır 265 milyon baş, manda 70 milyon baş, koyun 251 milyon baş ve keçi 216 milyon baştır.

FAO'ya göre, 840 milyon ton olan 2018 yılı dünya süt üretimi (inek, manda, koyun, keçi), 2017 yılı üretimine göre (828 milyon ton) %1,4 oranında artmıştır.

Grafik 37: 2018 Yılı Türlerine Göre Dünya Süt Üretimi

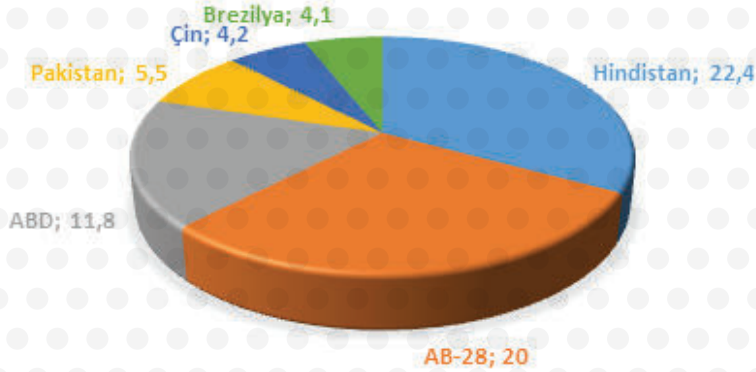
2018 YILI TÜRLERE GÖRE DÜNYA SÜT ÜRETİMİ %

2018 yılı toplam süt üretiminde en büyük payı %82 (683 milyon ton) ile inek sütü alırken, manda sütü %15 (127 milyon ton), koyun sütü %1 (11 milyon ton) ve keçi sütü %2 (19 milyon ton) paya sahiptir.

Grafik 38: 2018 Yılı Ülkelere Göre Süt Üretimi

2018 YILI ÜLKELERE GÖRE SÜT ÜRETİMİ %

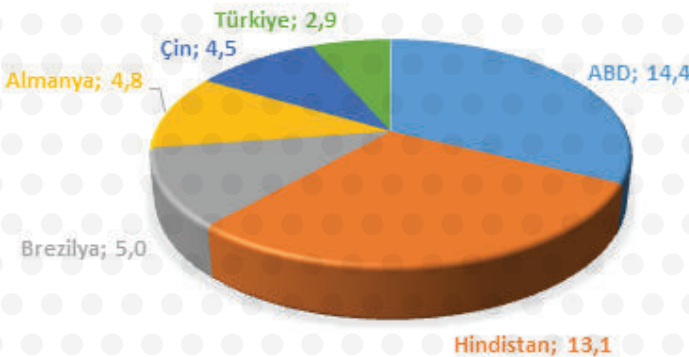
Dünya süt üretiminde (koyun, keçi, inek, manda) Hindistan %22,4'lük üretim payı ile ilk sırada yer alırken %20,0 ile AB-28 ikinci sırada yer almaktadır. Dünyanın en büyük süt üreticisi olan Hindistan üretimi 2018 yılında %6,6 artışla 188 milyon tona ulaşırken ikinci en büyük üretici olan AB'nin 2018 yılı üretimi %0,8 artışla 168 milyon ton olmuştur.

AB, Hindistan ve ABD dünya süt üretiminin (inek, manda, koyun, keçi) yaklaşık %54,2'sini oluşturmaktadır.

3.3.1 İnek Sütü

Grafik 39: 2018 Yılı Ülkelerin İnek Sütü Üretimi

2018 YILI ÜLKELERİN İNEK SÜTÜ ÜRETİMİ %

FAOSTAT verilerine göre, 2018 yılında dünya inek sütü üretimi önceki yıla göre %0,8 oranında artarak 683 milyon ton olmuştur. Dünya inek sütü üretiminin %62'si AB, ABD, Hindistan ve Çin tarafından sağlanmıştır. Türkiye ise dünya üretiminde %2,9'luk payı ile 9. sırada yer almaktadır.

Tablo 39: 2018 Yılı Ülkelerin İnek Sütü Üretimi Tablosu

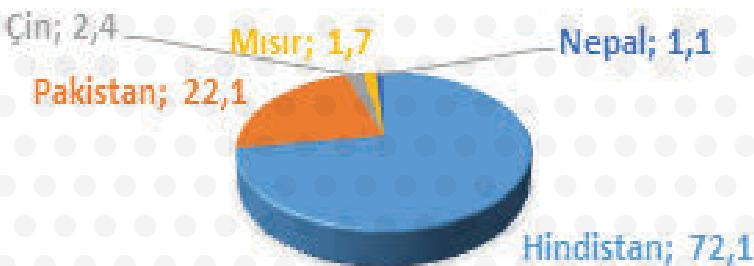
Sıra	Ülkeler	2017 (bin ton)	2018 (bin ton)
1	ABD	97.762	98.690
2	Hindistan	83.634	89.834
3	Brezilya	33.312	33.840
4	Almanya	32.598	33.065
5	Çin	30.386	30.746
9	Türkiye	18.762	20.037
DÜNYA		677.671	683.217

Kaynak: FAO

3.3.2 Manda Sütü

Grafik 40: 2018 Yılı Ülkelerin Manda Sütü Üretimi

2018 YILI ÜLKELERİN MANDA SÜTÜ ÜRETİMİ %

FAOSTAT verilerine göre, 2018 yılında dünya manda sütü üretimi önceki yıla göre %5,2 artışla 127 milyon tona ulaşmıştır.

Hindistan ve Pakistan dünya manda sütü üretiminin %94'ünü gerçekleştirirken, Türkiye 76 bin ton ile dünyada 10. sırada yer almıştır. Manda sütü üretiminde ilk sırada yer alan Hindistan üretimde 92 milyon tona ulaşmıştır.

Tablo 40: 2018 Yılı Ülkelerin Manda Sütü Üretimi Tablosu

Sıra	Ülkeler	2017 (bin ton)	2018 (bin ton)
1	Hindistan	86.262	91.817
2	Pakistan	27.298	28.109
3	Çin	2.946	3.003
4	Mısır	2.351	2.120
5	Nepal	1.246	1.338
10	Türkiye	69	76
DÜNYA		121.018	127.338

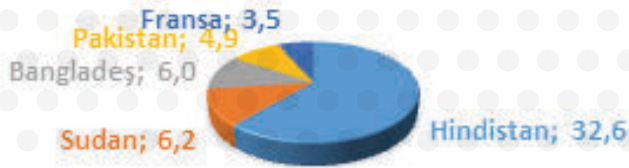
Kaynak: FAO

3.3.3 Keçi Sütü

2018 yılında dünya keçi sütü üretimi %7'lik düşüşüyle 18,7 milyon tona gerilemiştir. Dünya üretiminin %44'ünü Hindistan, AB ve Sudan gerçekleştirmektedir. Türkiye 562 bin ton ile üretimde 6. sıraya yerleşmiştir. 2018 yılında Fransa'da %0,5 oranında bir artış yaşanırken üretim payı yüksek olan ülkelerde genel bir düşüş gözlenmiştir.

Grafik 41: 2018 Yılı Ülkelerin Keçi Sütü Üretim

2018 YILI ÜLKELERİN İNEK SÜTÜ ÜRETİMİ %

Tablo 41: 2018 Yılı Ülkelerin Keçi Sütü Üretimi Tablosu

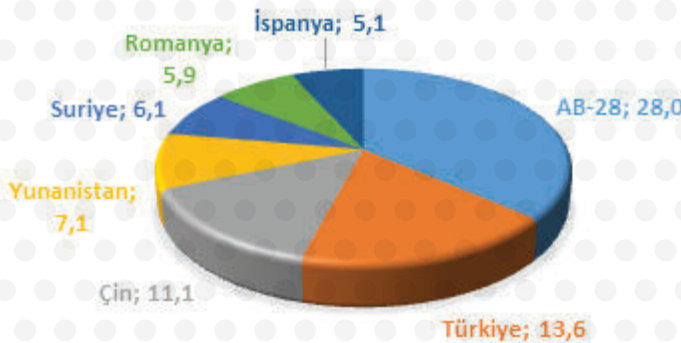
Sıra	Ülkeler	2017 (bin ton)	2018 (bin ton)
1	Hindistan	6.166	6.099
2	Sudan	1.143	1.151
3	Bangladeş	1.114	1.123
4	Pakistan	891	915
5	Fransa	649	652
6	Türkiye	523	562
DÜNYA		18.836	18.712

Kaynak: FAO

3.3.4 Koyun Sütü

Grafik 42: 2018 Yılı Ülkelerin Koyun Sütü Üretimi

2018 YILI ÜLKELERİN İNEK SÜTÜ ÜRETİMİ %

2018 yılı dünya koyun sütü üretimi önceki yıla göre %2,3 azalışla 10.631 bin ton gerçekleşmiştir. AB, dünya koyun sütü üretiminin % 28 gibi büyük bir payını karşılarken Çin tek başına dünya koyun sütünün %11'lik kısmını üretmektedir. Türkiye 1 milyon 446 bin ton ile birinci sıradadır.

Tablo 42: 2018 Yılı Ülkelerin Koyun Sütü Üretimi

Sıra	Ülkeler	2017 (bin ton)	2018 (bin ton)
1	Türkiye	1.345	1.446
2	Çin	1.171	1.180
3	Yunanistan	852	754
4	Suriye	648	647
5	Romanya	625	626
6	İspanya	544	545
DÜNYA		10.876	10.631

Kaynak: FAO

3.4 Dünyada Süt İşletmeleri

Tablo 43: 2018 Yılı Bazı Ülkelerin İnek Sütü Üretimi

Sıra	Ülke	İnek Sütü Üretimi (Milyon Ton)
1.	AB-28	166,7
2.	ABD	98,7
3.	Hindistan	90,2
4.	Brezilya	34,7
5.	Çin	30,8
6.	Rusya	30,6
7.	Yeni Zelanda	22,2
8.	Türkiye	20
9.	Pakistan	17,4

Kaynak: IDF

Yukarıdaki tabloda 2018 yılı IDF verilerine göre, en fazla inek sütü üretimi yapan ülkelerin listesi verilmiştir. Türkiye'nin inek sütü üretiminde yaklaşık 20 milyon ton ile 8. sırada yer almaktadır.

Tablo 44: 2018 Yılı Majör Şirketlerin Ciroları

Sıra	Şirket	Ülke	2018 Ciro (milyar ABD\$)
1.	Lactalis	Fransa	21,8
2.	Danone	Fransa	15,4
3.	Fonterra	Yeni Zelanda	14,5
4.	FrieslandCampina	Hollanda	13,6
5.	DFA	ABD	13,6
6.	Nestle	İsviçre	13,5
7.	Arla Foods	Danimarka	12,3
8.	Yili	Çin	12
9.	Mengniu	Çin	10,4
10.	Saputo	Kanada	10,3

Kaynak: IDF

Dünyada süt ve süt ürünleri üretimleri yapan lider firma 21,8 milyar dolar ciro ile Lactalis olurken 15,4 milyar dolar ciro ile Danone ikincidir.

2019 yılı Türkiye'de sanayiye giden inek sütü miktarı 9.559.965 ton olup toplam süt üretiminin %41'ini oluşturmaktadır. Dünyada ise 2018 yılında 445 milyon ton süt toplanmış olup üretilen sütün %51'i kadardır.

3.5 Süt ve Süt Ürünleri Üretimi

2019 yılı IDF raporuna göre 2018 yılında dünya genelinde üretilen süt miktarı 864 milyon tondur. Dünya toplam inek sütü üretimi ise 703 milyon tondur. 2018 Yılı sanayiye aktarılan süt miktarı 445 milyon ton olup, kalan kısmını ise hane içi tüketim ve kayıt altına alınmayanlar oluşturmaktadır.

ABD, Yeni Zelanda, Avustralya, Almanya, Fransa, Hollanda ve Birleşik Krallık üretiminin neredeyse tamamını sanayiye aktarmaktadır. Dünya süt üretiminin çoğu içme sütü ve peynir olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 45: 2013- 2018 Yılları Arası Dünya Süt Ürünleri Üretimi

DÜNYA SÜT ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ							
Milyon Ton	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2017-2018 % değişim
İçme sütü	132	132	134	136	137	137	0
Tereyağı	9,5	9,9	10,2	10,3	10,5	10,8	2,5
Peynir	18,6	19,2	19,9	20,3	20,8	21,3	
Yağsız süt tozu	4,1	4,7	4,8	4,8	4,8	4,9	0,7
Yağlı süt tozu	4,7	5,1	5	4,7	4,8	4,9	0,4

Kaynak: IDF

2018 yılında dünya **içme sütü** üretimi bir önceki yıla göre değişmemiştir. Çin, Hindistan ve Arjantin başta olmak üzere nüfus ve gelir artışına bağlı olarak gelişmekte olan ülkelerde yıllık artışlar yüksek olmuştur. 2017/18 yılında içme sütü üretiminde Çin'de %4,3, Hindistan'da %1,2, Arjantin'de %0,1'lik artış olmuştur. **Türkiye'de** ise 2018 yılında 2017'ye göre %7,2'lik bir artış söz konusudur. En fazla üretim yaklaşık 30 milyon ton ile AB ülkelerinde olmuştur.

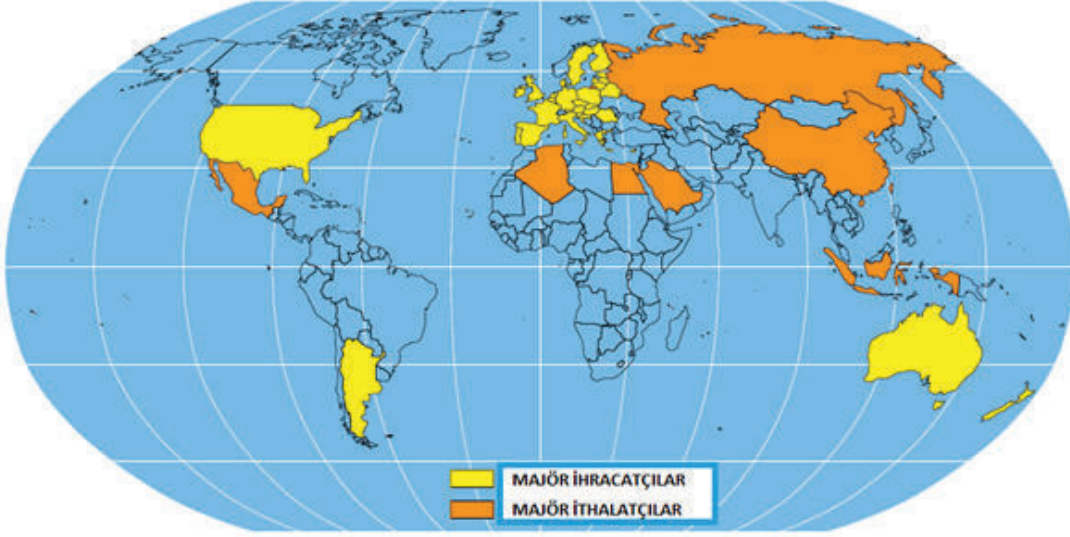
Tablo 46: Bazı Ülkelerde İçme Sütü Üretimleri

BAZI ÜLKELERDE İÇME SÜTÜ ÜRETİMİ						
Milyon Ton	2010	2015	2017	2018	2017/18 % değ	2010/18 % değ.
AB	32.054	31.037	30.929	30.138	-2,6	-6,0
ABD	24.798	22.437	21.800	21.354	-2	-13,9
ÇİN	14.856	25.210	28.604	29.834	4,3	100,8
RUSYA	4.868	5.378	5.336	5.534	3,7	13,7
BREZİLYA	8.037	9.999	10.241	9.990	-2,5	24,3
JAPONYA	3.859	3.560	3.645	3.663	0,5	-5,1
AVUSTRALYA	2.385	2.520	2.545	2.538	-0,3	6,4
MEKSİKA	4.393	3.653	3.904	3.482	-10,8	-20,7
ARJANTİN	1.739	1.934	1.495	1.496	0,1	-14,0
KANADA	2.736	2.611	2.529	2.513	-0,6	-8,2
HİNDİSTAN	8.265	12.112	13.141	13.300	1,2	60,9
TÜRKİYE	1.091	1.379	1.548	1.660	7,2	52,2

Kaynak: IDF

2018 yılında dünya **tereyağı** üretiminin yaklaşık %52'sini **Hindistan**, %21'ini **AB** gerçekleştirmiştir. Hindistan'ın tereyağı üretimi %3,7 AB'nin tereyağı üretimi ise geçen yıla göre %0,8 artmıştır. Dünya **peynir** üretiminin %72'si **AB ve ABD** tarafından gerçekleştirilmektedir. 2017/18 döneminde dünya peynir üretiminde %2,5 oranında büyüme görülmüştür. Dünya **yağlı süt tozu** üretiminin %29'u **Yeni Zelanda**, %39'u **AB ve Çin** tarafından gerçekleştirilmektedir. Yeni Zelanda üretiminin neredeyse tamamını ihraç ederken AB üretiminin %45,5'ini ihraç etmektedir. **Yağsız süt tozunda** ise **AB** toplam üretimin %35'ini gerçekleştirmektedir.

3,6 Ticaret

2019 yılında küresel süt ihracatı, 2018'e göre % 1 artışla 76,7 milyon tona (süt eşdeğeri) yükselmiş ve 2018 yılında kaydedilen yüzde 3,2'lik büyümeye kıyasla nispeten mütevazı bir büyümeye gerçekleşmiştir. Hindistan ve Pakistan dâhil olmak üzere süt üreten bazı ülkeler ihracatın küçük bir kısmını oluşturduğundan ihracatın yüzde olarak, küresel süt üretimindeki payı %10'un altında kalmıştır. 2019 yılında Çin, Rusya Federasyonu, Filipinler ve Endonezya, ithalattaki en büyük artışları bildirmiş, bununla birlikte Cezayir, Birleşik Arap Emirlikleri, Irak ve Vietnam ciddi düşüşler bildirmiş ve bu durum birbirini kısmen dengelemiştir. Yeni Zelanda, Avrupa Birliği, Türkiye, Mısır ve Belarus artan küresel talebin çoğunu sağlarken, Amerika Birleşik Devletleri, Meksika, Avustralya ve Arjantin 2019 yılında daha az ihracat gerçekleştirmiştir.

3.6.1 Süt Eşdeğeri İhracat

Dünya süt ürünleri ihracatının %69'u Yeni Zelanda, AB ve ABD tarafından yapılmaktadır. En büyük süt ürünleri ihracatçısı olan Yeni Zelanda, süt üretiminin %90'ını ihraç etmektedir.

Tablo 47: 2018-2019 Yılı Dünya Süt Eşdeğeri İhracatı

Dünya Süt İhracatı (Bin Ton-Süt Eşdeğeri)			
	2018	2019	2018/2019 Değişim %
Dünya	75.897	76.656	1
AB-28	20.438	22.071	8
Yeni Zelanda	18.680	20.337	8,9
ABD	11.759	10.781	-8,3
Belarus	3.841	3.911	1,8
Avustralya	3.091	2.732	-11,6
Arjantin	1.977	1.708	-13,6

Kaynak: FAO

3.6.2 Süt Eşdeğeri İthalat

2019 yılında süt eşdeğeri olarak süt ve süt ürünleri ithalatı önceki yıla göre %0,7 artışla 76,6 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Çin, Meksika ve Rusya en önemli süt ürünleri ithalatçılarıdır.

2019 yılı ithalatı Çin için yaklaşık 15,7 milyon ton (+%6,4) iken Rusya için ise yaklaşık 4 milyon ton (+%15,3) olarak belirtilmiştir.

Tablo 48: 2018-2019 Yılı Dünya Süt Eşdeğeri İthalatı

Dünya Süt İthalatı (Bin Ton-Süt Eşdeğeri)			
	2018	2019	2018/2019 Değ. %
Dünya	76.088	76.623	0,7
Çin	14.775	15.723	6,4
Meksika	4.195	4.366	4,1
Rusya	3.453	3.982	15,3
Cezayir	3.856	3.221	-16,5
Endonezya	2.973	3.217	8,2
Filipinler	2.578	3.834	9,9
S. Arabistan	2.598	2.516	-3,2
Malezya	2.425	2.426	0

Kaynak: FAO

3.6.3 Süt Tozu Ticareti

Dünyada yağlı süt tozu ihracatında Yeni Zelanda, yağsız süt tozu ihracatında ise AB en önemli ihracatçılardır. 2019 yılında dünya toplam yağlı süt tozu ihracatının %59'u Yeni Zelanda tarafından gerçekleştirilirken toplam yağlı süt tozu ithalatının %30'u Çin tarafından yapılmıştır.

2019 yılında tam yağlı süt tozu ihracatı 2018 yılına göre %2,3 oranında artarak 2.6 milyon tona ulaşmıştır. Çin'in yağlı süt tozu ithalatı 2019 yılında 2018 yılına göre %21,7 oranında artış göstermiştir.

Tablo 49: 2018-2019 Yılı Yağlı Süt Tozu Ticareti

Dünya Yağlı Süt Tozu İthalatı (Ton)				Dünya Yağlı Süt Tozu İhracatı (Ton)			
	2018	2019	2018/2019 Değ. %		2018	2019	2018/2019 Değ. %
Dünya	2.563.853	2.654.836	3,4	Dünya	2.560.348	2.619.372	2,3
Çin	655.498	797.635	21,7	Yeni Zelanda	1.369.041	1.540.788	12,5
Cezayir	311.780	263.000	-15,6	AB 28	334.310	29.756	-11
BEA	199.179	170.696	-14,3	BAE	170.476	167.030	-2
S. Arabistan	110.833	130.637	17,9	Uruguay	142.934	131.785	-7,8
Bangladeş	78.465	87.298	11,3	Arjantin	135.433	96.589	-28,7
Sri Lanka	87.288	85.493	-2,1	Umman	59.402	60.012	1
Singapur	66.176	68.373	3,3	Malezya	39.780	50.124	26
Umman	80.960	67.200	-17				
Malezya	59.867	61.939	3,5				

Kaynak: FAO

AB, ABD ve Yeni Zelanda dünya yağsız süt tozu ihracatının %80'ini gerçekleştirmektedir. Meksika, Çin ve Endonezya en önemli ithalatçılardır. Yağsız süt tozu dünya ithalatı geçen yıla göre %2,7 oranında azalarak 2.5 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. İhracat ise geçen yıla göre %1,4 azalarak 2.5 milyon ton olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 50: 2018-2019 Yılı Yağsız Süt Tozu Ticareti

Dünya Yağsız Süt Tozu İthalatı (Ton)				Dünya Yağsız Süt Tozu İhracatı (Ton)			
	2018	2019	2018/2019 Değ. %		2018	2019	2018/2019 Değ. %
Dünya	2.613.514	2.542.257	-2,7	Dünya	2.575.586	2.538.745	-1,4
Çin	309.003	373.612	20,9	AB-28	816.010	962.359	17,9
Meksika	360.360	359.023	-0,4	ABD	714.984	704.441	-1,5
Endonezya	161.796	187.607	16	Yeni Zelanda	358.212	374.600	4,6
Filipinler	159.120	177.229	11,4	Avusturalya	155.034	127.555	-17,7
Cezayir	165.848	134.022	-19,2	Belarus	121.428	123.088	1,4
Malezya	128.631	126.330	-1,8	Kanada	65.856	46.674	-29,1
Vietnam	89.504	106.117	18,6	Türkiye	24.974	39.745	59,1
Rusya	94.882	88.087	-7,2				

Kaynak: FAO

3.6.4 Tereyağı Ticareti

2019 yılında dünya tereyağı ihracatı %4,6 oranında artarak 964 bin ton olarak gerçekleşmiştir. İthalat da %2,4 oranında artarak 946 bin ton olarak gerçekleşmiştir. Yeni Zelanda, dünya tereyağı ihracatının %48'ini tek başına gerçekleştirmektedir. Çin, Rusya ve ABD önemli ithalatçılarıdır. 2019 yılında Çin'in tereyağı ithalatı %18 düşüşle 120 bin ton olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 51: 2018-2019 Yılı Tereyağı Ticareti

Dünya Tereyağı İthalatı (Ton)			
	2018	2019	2018/2019 Değ. %
Dünya	924.320	946.137	2,4
Çin	146.670	120.004	-18,2
Rusya	90.493	118.326	30,8
ABD	58.186	67.860	16,6
Meksika	26.720	52.723	97,3
S. Arabistan	51.494	41.903	-18,6
Avusturalya	39.930	38.685	-3,1
İran	34.481	37.900	9,9

Dünya Tereyağı İhracatı (Ton)			
	2018	2019	2018/2019 Değ. %
Dünya	921.314	963.877	4,6
Yeni Zelanda	456.407	464.942	1,9
AB-28	158.357	214.462	35,4
Belarus	89.383	78.227	-12,5
Hindistan	29.594	43.632	47,4
ABD	51.719	32.735	-36,7
Ukrayna	30.383	18.284	-39,8
Avusturalya	16.296	17.469	7,2

Kaynak: FAO

3.6.5 Peynir Ticareti

2019 Yılında dünya, peynir ihracatında 880 bin ton ile AB %33'lük paya sahiptir. Japonya ve Rusya en büyük peynir ithalatçılarıdır. 2014 yılından beri Rusya'nın ana tedarikçisi olan Belarus'un peynir ihracatı 2019 yılında %15,4 oranında artarak 244 bin ton olarak gerçekleşmiştir.

Dünya peynir ihracatının büyük kısmı AB ve ABD tarafından karşılanmaktadır.

Tablo 52: 2018-2019 Yılı Peynir Ticaret

Dünya Peynir İthalatı (Ton)			
	2018	2019	2018/2019 Değ. %
Dünya	2.537.232	2.597.175	2,4
Japonya	285.701	302.612	5,9
Rusya	250.293	269.457	7,7
ABD	175.839	180.581	2,7
S. Arabistan	172.097	175.194	1,8
Çin	156.506	162.631	3,9
Kore	123.850	131.354	6,1
Meksika	122.975	119.562	-2,8
Avusturalya	98.284	96.824	-1,5

Dünya Peynir İhracatı (Ton)			
	2018	2019	2018/2019 Değ. %
Dünya	2.521.677	2.644.461	4,9
AB-28	832.480	879.792	5,7
ABD	350.240	362.433	3,5
Yeni Zelanda	321.898	335.562	4,2
Belarus	211.166	243.728	15,4
Avusturalya	172.012	159.970	-7
S.Arabistan	77.737	81.401	4,7
Mısır	61.243	80.778	31,9

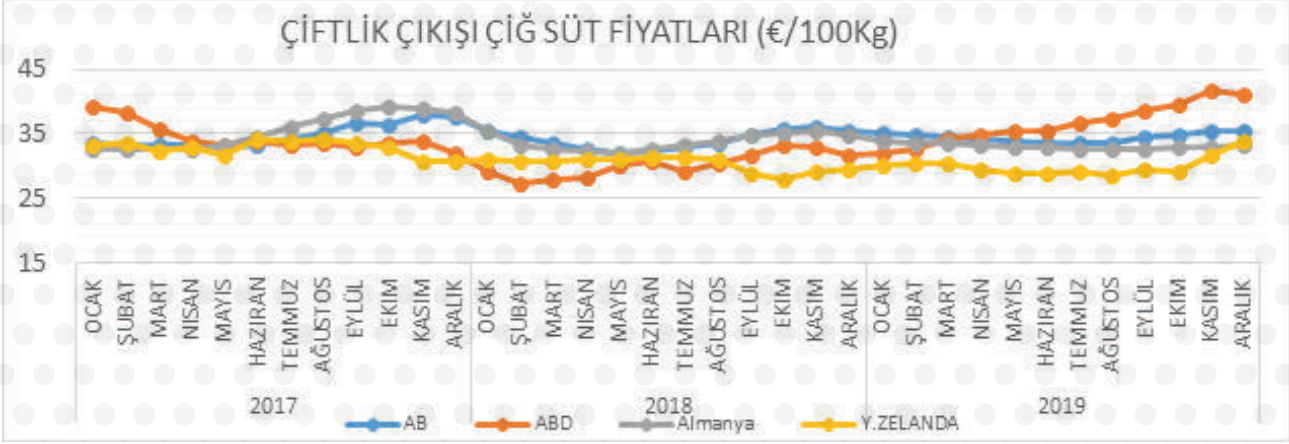
Kaynak: FAO

3,7 Fiyatlar

3.7.1 Çiftlik Çıkışı Çiğ Süt Fiyatları

2017 Yılı başında düşüşe geçen ABD çiğ süt fiyatları ikinci çeyrekte sonra 2018 yılı sonuna kadar yatay seyretilmiştir. 2019 Yılı başından itibaren kasım ayına kadar ise çıkışını sürdürmüştür. AB ve Almanya'da fiyatlar 2017 yılı son iki çeyrekte yaşanan dalgalanmayı yok sayarsak daha sakin seyretilmiştir. Yeni Zelanda çiğ süt fiyatları son üç yıllık periyotta durağan bir seyir izlemiştir.

Grafik 43: 2017-2019 Yılları Arası Çiğ Süt Fiyatları

Kaynak: CLAL

Tablo 53: 2017-2018-2019 Yılı Bazı Ülkelerin Çiğ Süt Fiyatları

ÜLKELER	2017	2018	2017-2018	2019	2018-2019			
	€	TL	€	TL	% Değişim (€)	€	TL	% Değişim (€)
AB	34,82	143,9	34,11	194,41	-2,05	34,43	218,89	0,96
ABD	34,48	141,89	30,23	173,21	-12,32	37,25	237,09	23,20
Almanya	35,55	147,06	33,83	192,88	-4,85	33,11	210,49	-2,12
Arjantin	29,76	119,87	22,22	124,67	-25,35	26,51	168,86	19,30
Brezilya	35,58	145,7	32,03	184,06	-9,97	34,32	218,30	7,14
Çin	45,63	189,44	44,56	233,28	-2,35			
Fransa	33,44	138,05	33,84	193,16	1,19	35,31	224,56	4,35
Hollanda	34,72	142,74	32,59	188,64	-6,14	34,11	208,33	4,68
Japonya	81,38	328,07	79,19	454,04	-2,69	85,89	546,27	8,45
Rusya	36,68	152,17	31,02	174,77	-15,44	34,40	218,79	10,90
Şili	30,82	126,81	30,21	173,69	-1,99	31,73	201,92	5,03
Uruguay	30,14	123,85	27,31	154,56	-9,40	26,89	171,04	-1,52
Yeni Zelanda	32,86	135,26	30,29	171,54	-7,83	29,98	190,60	-1,00

Kaynak: CLAL

3.7.2 FAO Mandıra Fiyat Endeksi ve Süt Ürünleri Fiyatları

2015 yılında ürün fiyatları ve FAO süt ve süt ürünleri endeksi dalgalı seyir izlemiş olup, fiyatların iniş-çıkış yaptığı zamanlar mevsimsel süt üretim zamanları ile paralel olmuştur. 2015 yılı Ocak ayında fiyatı en yüksek olan çedar peyniri yılsonunda yine en yüksek fiyatlı ürün olmuştur. Onu takip eden bir diğer yüksek fiyatlı ürün de tereyağı olmuştur.

2016 yılında süt ürünleri fiyat endeksi ortalaması bir önceki yıla göre %4 daha düşüktür. Uluslararası süt fiyatları 2016 yılı ortasından itibaren önemli bir toparlanma göstermiştir. Ayrıca tereyağı ve tam yağlı süt tozu fiyatları da artış yaşamıştır.

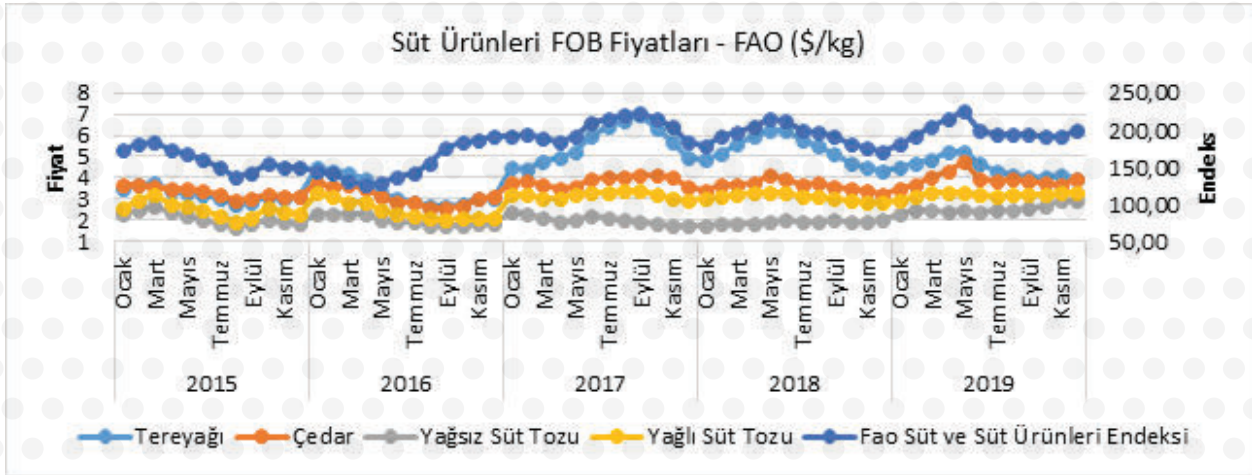
2017 yılı Nisan ayında yılın en düşük değerini gören FAO süt ve süt ürünleri endeksi, Eylül ayında en yüksek seviyesine ulaşmıştır.

Tereyağı fiyatı 2017 yılı Eylül ayında 2016 yılı aynı dönemine göre %77 oranında artış göstermiştir. Avrupa tereyağı fiyatları bu dönemde yaşanan tereyağı stoklarındaki azalıştan dolayı rekor seviyelere yükselmiştir. 2017 yılında dalgalı bir fiyat seyri izleyen süt tozu fiyatları Aralık ayında en düşük seviyesine gelmiştir.

2018 Yılı çedar peyniri ve süt tozları için yatay seyretmiş fiyat istikrarı korunmuştur. Fakat tereyağında Ocak-Mayıs döneminde fiyatlar pik yapmış ve sonrasında Aralık ayına kadar düşüş sergilemiştir.

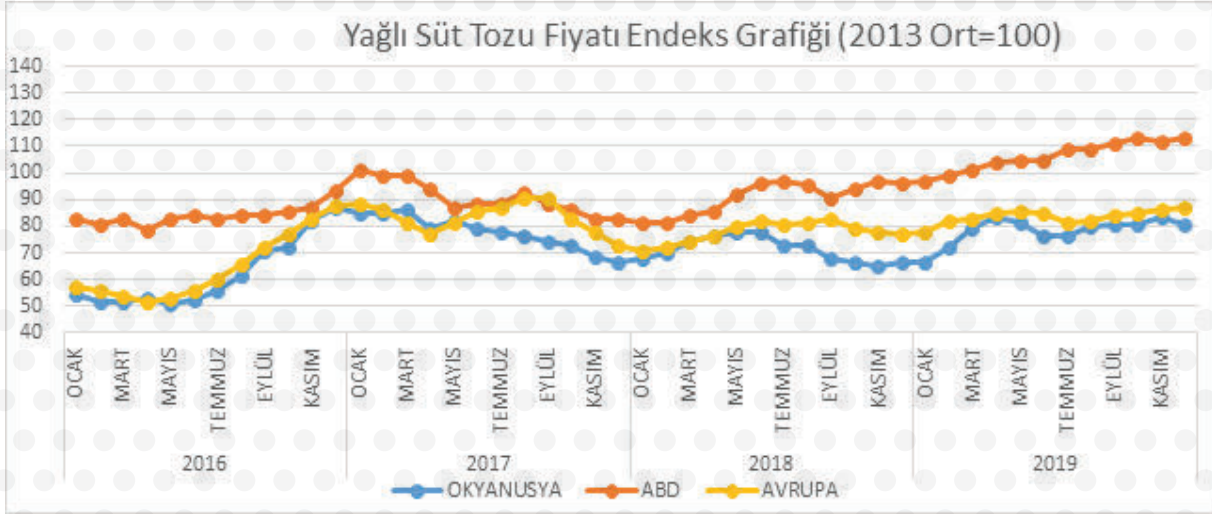
2019 yılında yağlı ve yağsız süt tozu fiyatları yatay seyretmiş, tereyağı ve çedar peyniri fiyatları Ocak-Mayıs döneminde yükselmiş daha sonrasında ise düşerek Temmuz-Aralık döneminde durağanlaşmıştır.

Grafik 44: FAO Süt ve Süt Ürünleri Endeksi ve Süt Ürünleri Fob Fiyatları

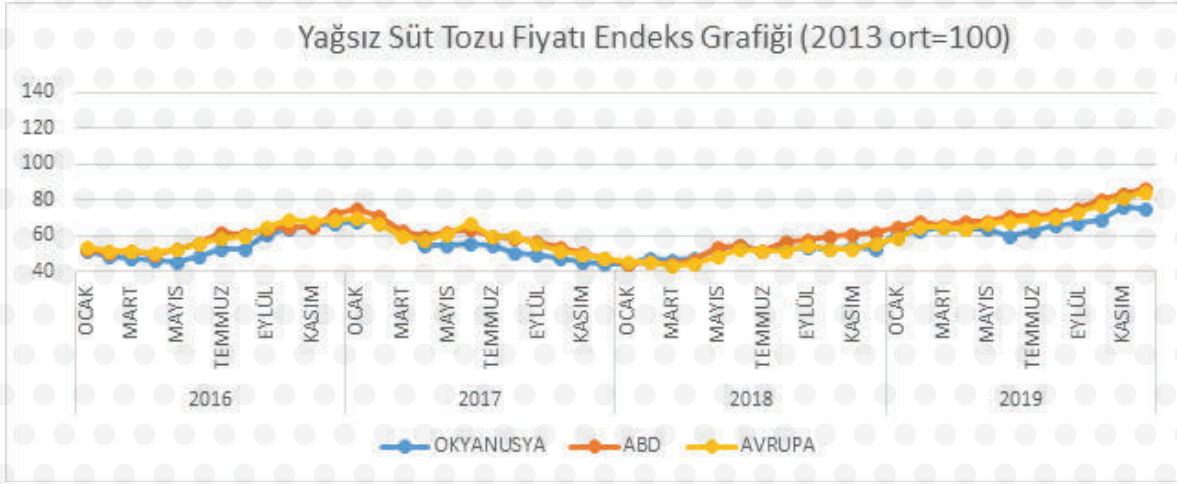
Kaynak: FAO

Grafik 45: 2016-2019 Yılları Arası Dünya Yağlı Süt Tozu Fiyatı Endeks Grafiği

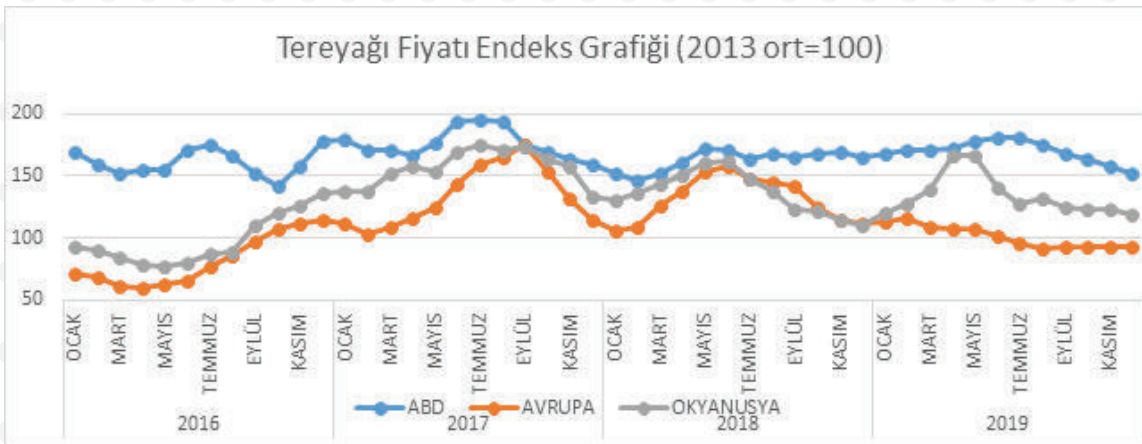
Kaynak: CLAL

Grafik 46: 2016-2019 Yılları Arası Dünya Yağsız Süt Tozu Fiyatı Endeks Grafiği

Kaynak: CLAL

Grafik 47: 2016-2019 Yılları Arası Dünya Tereyağı Fiyatı Endeks Grafiği

Kaynak: CLAL

3.8 Tüketim

2019 yılında yayımlanan IDF gıda bültenine göre, 2018 yılı kişi başı süt eşdeğeri tüketim ortalaması 113,7 kg'dır. 2017 yılına göre %1,3 artmıştır. 2019 Yılı CLAL tarafından bazı ülkeler için hesaplanmış tüketim verilerine göre, Belarus kişi başı sıvı süt tüketimi 111,62 kg iken Ukrayna için 109,11 ve Avustralya için 103,16 kg'dır. AB için ise 65,59 kg'dır. Yeni Zelanda, kişi başı tereyağı tüketiminde 6,06 kg ile ilk sırada yer alırken AB ise 18,42 kg ile en fazla peynir tüketilen bölgedir.

Tablo 54: 2018-2019 Yılı Bazı Ülkelerin Süt ve Süt Ürünleri Tüketimi

Bazı Ülkelere Ait Süt ve Süt Ürünleri Tüketimi										
Kişi Başı/Kg	Sıvı Süt		Tereyağı		Peynir		Yağsız Süt Tozu		Yağlı Süt Tozu	
	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019
AB-28	65,38	65,05	4,31	4,35	18,32	18,42	2,19	1,81	0,78	0,86
ABD	67,93	66,19	2,64	2,74	17,33	17,46	1,13	1,24	0,16	0,21
Arjantin	39,92	36,73	0,47	0,36	8,59	8,49	0,47	0,47	1,69	1,76
Avustralya	105,23	103,16	4,7	4,56	11,81	12,1	1,93	1,79	1,41	1,47
Belarus	111,08	111,62	3,91	4,34	7,62	7,72	0,11	0,21	1,8	2,43
Brezilya	51,38	52,31	0,43	0,44	3,75	3,81	0,88	0,85	3,11	3,12
Meksika	33,15	32,84	1,98	2,19	4,17	4,3	2,75	3,17	0,82	0,85
Rusya	50,21	49,46	2,35	2,52	8,32	8,34	1,12	1,2	0,58	0,69
Şili							1,76	1,37	3,52	3,38
Tayvan	17,7	18,89	0,97	0,97	1,35	1,26	0,97	0,97	1,43	1,43
Ukrayna	109,89	109,11	1,72	1,89	4,47	4,73	0,54	0,43	0,2	0,16
Venezuela									1,11	1,12
Y. Zelanda	105,42	104,54	5,9	6,06	8,43	7,94	1,05	1,25	4,22	4,81
Hindistan	56,32	56,85	4,12	4,24			0,42	0,45		
Filipinler	0,9	1,08			0,38	0,35	1,49	1,66	0,2	0,21
Kanada	76,39	74,84	3,34	3,5	14,48	14,49	1,73	1,55		
Japonya	31,41	31,29	0,61	0,64	2,59	2,79	1,31	1,28		
Güney Kore	30,6	30,75			3,03	3,24	0,68	0,62		
Çin	8,9	8,93	0,15	0,13	0,27	0,28	0,21	0,25	1,4	1,46
Cezayir							3,55	3,37	5,8	5,69
Endonezya							0,6	0,66	0,53	0,5

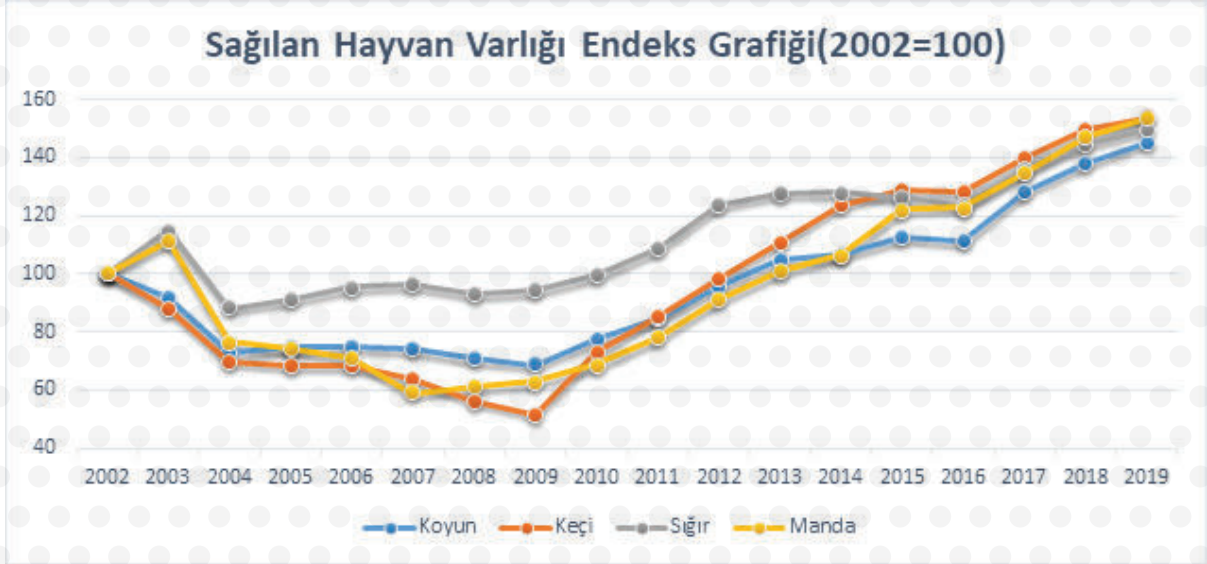
Kaynak: CLAL

4. TÜRKİYE'DE DURUM

4.1 Sağılan Hayvan Varlığı Endeksi (2002=100)

2002 yılı baz alınarak oluşturulan endeks grafiğine göre sağılan hayvan varlığında en fazla artış %54 ile keçi ve manda sayısında olurken sığır sayısında ise artış %50'dir. Sağılan koyun varlığındaki artış ise %45 olmuştur.

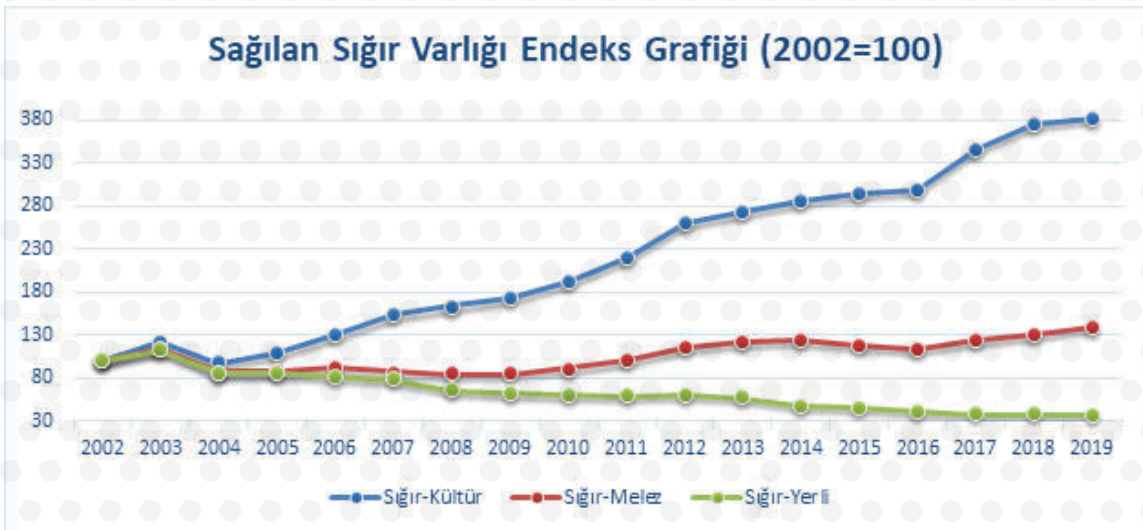
Grafik 48: 2002-2019 Yılları Arası Türkiye Sağılan Hayvan Varlığı Endeksi

Kaynak: TÜİK

4.1.1 Tür ve Irklara Göre Sağılan Sığır Varlığı Endeksi (2002=100)

Grafik 49: 2002-2019 Yılları Arası Türkiye Irklara Göre Sağılan Sığır Varlığı Endeksi

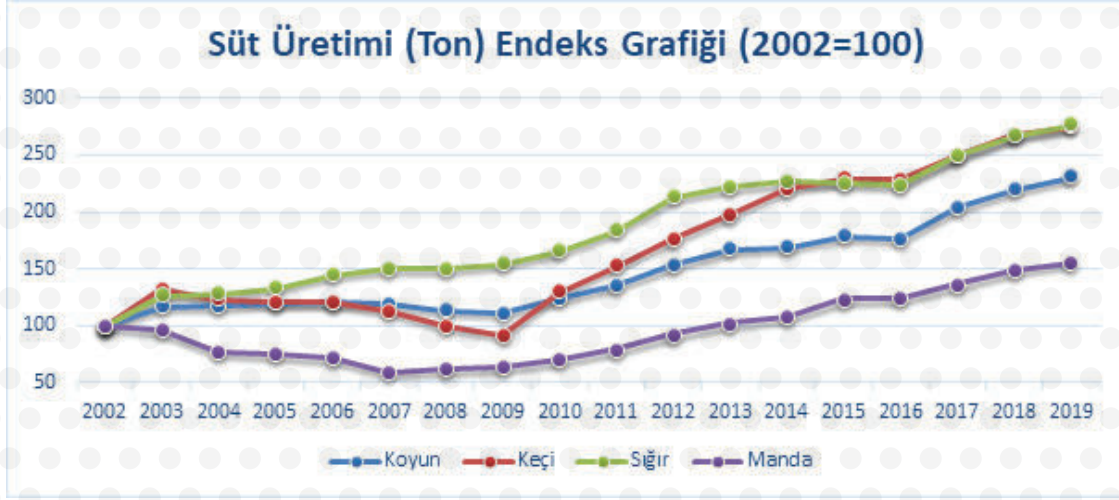

Kaynak: TÜİK

2002-2019 döneminde sağılan kültür sığırları varlığımız %282 artış gösterirken yerli ırk sayısında %63 düşüş yaşanmıştır. Son yıllarda suni tohumlama alanında gelişmeler, desteklemeler ve damızlık ithalatı, süt verimi yüksek kültür ırkı sayısında önemli artış sağlamıştır.

4.2 Süt Üretim Endeksi (2002=100)

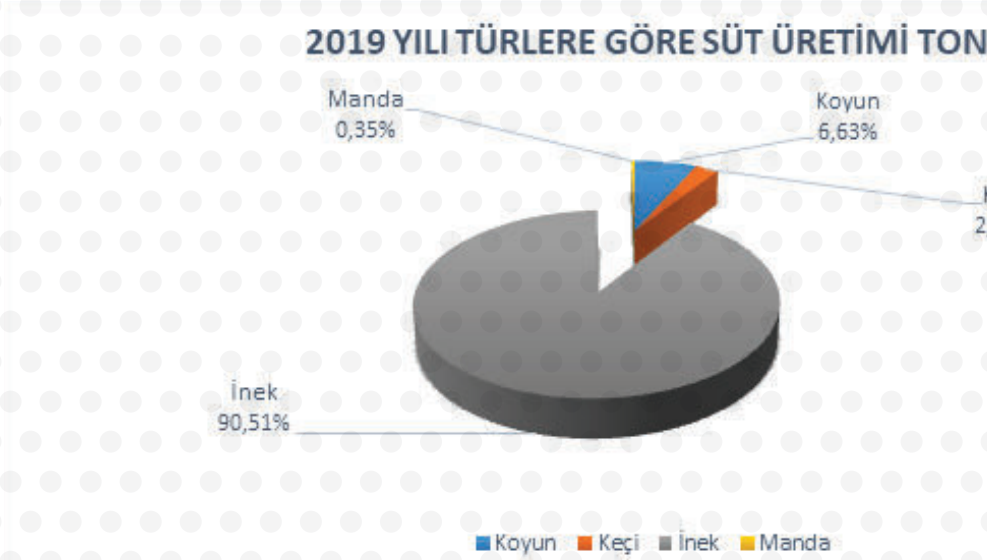
Grafik 50: 2002-2019 Yılları Arası Türkiye Süt Üretimi Endeksi

Kaynak: TÜİK

2002-2019 döneminde süt üretiminde en fazla artış özellikle süt verimi ve sağılan hayvan varlığındaki artışa paralel olarak sırasıyla %175 ve %177 ile keçi ve inek sütünde gerçekleşmiştir. Koyun sütü üretiminde artış %131 olurken, manda sütü üretimindeki artış %56 olmuştur.

Grafik 51: 2019 Yılı Arası Türkiye Türlerine Göre Süt Üretimi

Ülkemiz toplam süt üretiminin % 90,51'ini inek sütü, %6,63'ünü koyun sütü, %2,51'ini keçi sütü ve %0,35'ini manda sütü oluşturmaktadır.

4.2.1 Tür ve Irklara Göre Sağılan Hayvan Varlığı, Verim ve Süt Üretimi

2015-2019 döneminde toplam sağılan büyükbaş varlığı %19, büyükbaş süt üretimi %23 sağılan küçükbaş varlığı %27 küçükbaş süt üretimi de %27 artmıştır.

2019 yılında sağılan sığır varlığı önceki yıla göre %3,8 artışla 6.660.086 baş olurken, bu artışta kültür ve melez ırkta sağılan sığır varlığındaki artış etkili olmuştur. Sağılan sığır varlığı artışı kültür ırkı için %2, melez ırkı için %7,4 olmuştur. Yerli ırkta ise %1,8 oranında düşüş göstermiştir.

Tablo 55: 2015-2019 Yılları Arası Sağılan Hayvan Sayısı ve Süt Üretimi Tablosu

SAĞILAN HAYVAN SAYISI VE SÜT ÜRETİMİ						
		2015	2016	2017	2018	2019
Sığır Yerli	Baş	720.833	654.051	601.376	597.001	586.508
	Baş Değişimi (%)	-4,2	-9,3	-8,1	-0,7	-1,8
	Süt Üretimi (ton)	945.581	859.137	785.846	778.082	764.031
	Süt Üretimi Değişimi (%)	-4,2	-9,1	-8,5	-1,0	-1,8
	Süt Verimi (kg)	1.312	1.314	1.307	1.303	1.303
Sığır Kültür	Baş	2.500.880	2.542.163	2.940.906	3.185.959	3.249.002
	Baş Değişimi (%)	3,0	1,7	15,7	8,3	2,0
	Süt Üretimi (ton)	9.672.573	9.825.300	11.355.933	12.301.080	12.544.507
	Süt Üretimi Değişimi (%)	3,1	1,6	15,6	8,3	2,0
	Süt Verimi (kg)	3.868	3.865	3.861	3.861	3.861
Sığır Melez	Baş	2.314.061	2.235.501	2.426.764	2.554.947	2.745.243
	Baş Değişimi (%)	-4,7	-3,4	8,6	5,3	7,4
	Süt Üretimi (ton)	6.315.366	6.101.826	6.620.540	6.957.715	7.473.837
	Süt Üretimi Değişimi (%)	-4,7	-3,4	8,5	5,1	7,4
	Süt Verimi (kg)	2.729	2.730	2.728	2.723	2.722
Manda	Baş	62.999	63.329	69.496	75.882	79.333
	Baş Değişimi (%)	14,8	0,5	9,7	9,2	4,5
	Süt Üretimi (ton)	62.761	63.085	69.401	75.742	79.341
	Süt Üretimi Değişimi (%)	14,5	0,5	10,0	9,1	4,8
	Süt Verimi (kg)	996	996	999	998	1.000
Büyükbaş	Sağılan Hayvan Sayısı (baş)	5.598.773	5.495.044	6.038.542	6.413.789	6.660.086
	Sağılan Hayvan Sayısı Değişimi (%)	-1,2	-1,9	9,9	6,2	3,8
	Süt Üretimi (ton)	16.996.281	16.849.348	18.831.720	20.112.619	20.861.716
	Süt Üretimi Değişimi (%)	-0,3	-0,9	11,8	6,8	3,7
	Süt Verimi (kg)	3.036	3.066	3.119	3.136	3.132
Koyun Yerli	Baş	14.348.611	14.160.816	16.330.147	17.497.602	18.348.724
	Baş Değişimi (%)	5,6	-1,3	15,3	7,1	4,9
	Süt Üretimi (ton)	1.129.237	1.113.469	1.288.041	1.382.026	1.449.351
	Süt Üretimi Değişimi (%)	5,6	-1,4	15,7	7,3	4,9
	Süt Verimi (kg)	79	79	79	79	79

Koyun Merinos	Baş	1.014.316	988.598	1.173.267	1.321.682	1.488.261
	Baş Değişimi (%)	8,1	-2,5	18,7	12,6	12,6
	Süt Üretimi (ton)	47.990	46.943	56.738	64.245	72.105
	Süt Üretimi Değişimi (%)	7,9	-2,2	20,9	13,2	12,2
	Süt Verimi (kg)	47	47	48	49	48
Keçi Kıl	Baş	4.483.672	4.466.406	4.877.554	5.234.796	5.378.349
	Baş Değişimi (%)	3,7	-0,4	9,2	7,3	2,7
	Süt Üretimi (ton)	477.824	476.234	520.197	558.418	573.786
	Süt Üretimi Değişimi (%)	3,8	-0,3	9,2	7,3	2,8
	Süt Verimi (kg)	107	107	107	107	107
Keçi Tiftik	Baş	94.822	88.699	86.027	92.370	92.737
	Baş Değişimi (%)	22,1	-6,5	-3,0	7,4	0,4
	Süt Üretimi (ton)	3.350	3.167	3.198	3.408	3.423
	Süt Üretimi Değişimi (%)	21,7	-5,5	1,0	6,6	0,4
	Süt Verimi (kg)	35	36	37	37	37
Küçükbaş	Sağılan Hayvan Sayısı (baş)	19.941.421	19.704.519	22.466.995	24.146.450	25.308.071
	Sağılan Hayvan Sayısı Değişimi (%)	5,4	-1,2	14,0	7,5	4,8
	Süt Üretimi (ton)	1.658.401	1.639.813	1.868.174	2.008.097	2.098.665
	Süt Üretimi Değişimi (%)	5,1	-1,1	13,9	7,5	4,5
	Süt Verimi (kg)	83	83	83	83	83

Kaynak: TÜİK

4.2.2 Büyükbaş Süt Üretimi

2019 yılında büyükbaş süt üretimi önceki yıla göre % 3,7 artışla 20.861.716 ton gerçekleşmiştir. Büyükbaş süt üretiminde manda sütünün payı sadece % 0,38'dir.

Büyükbaş süt üretiminin yaklaşık % 23'ü Konya, İzmir, Erzurum, Balıkesir ve Diyarbakır ilinde yapılmakta olup, manda sütü üretiminde Samsun, Diyarbakır, İstanbul, Bitlis, Tokat, Balıkesir illeri yaklaşık % 50 paya sahiptir.

4.2.3 Küçükbaş Süt Üretimi

2019 yılında küçükbaş sütü üretimi önceki yıla göre % 4,5 artışla 2.098.665 ton olarak gerçekleşirken, keçi sütü üretiminde % 2,7 ve koyun sütü üretiminde % 5,2 artış olmuştur.

Küçükbaş sütü üretiminin % 25'i Van, Şanlıurfa, Konya, Diyarbakır ve Mersin ilinden sağlanmaktadır. Koyun sütü üretiminde Van, Konya, Şanlıurfa, Diyarbakır; keçi sütü üretiminde Mersin, Antalya ve Şırnak en önemli illerdir.

4.2.4 Süt Sığırıcılığı İşletmeleri

Ülkemizde 2020 yılı itibarıyla yaklaşık 1.112.466 adet süt sığırıcılığı işletmesi bulunmaktadır. Bu işletmelerin % 40'ını 1-5 baş hayvana sahip işletmeler oluştururken 50 baş ve üzeri işletmeler sadece % 2,5'ini oluşturmaktadır. Toplam sağılan büyükbaş varlığımız dikkate alındığında işletme başına ortalama hayvan varlığı yaklaşık 6 baş'tır.

Tablo 56: 2020 Yılı Kapasitesine Göre Süt İşletme Sayıları

KAPASİTE ARALIĞI	İşletme Sayısı (Adet)	İşletmelerin Kapasitelere Göre Dağılımı (%)	Hayvan Sayısı (Baş)	Hayvan Mevcudunun Kapasitelere Göre Dağılımı (%)
Kapasite 1-5	542.247	40,27	1.570.093	9,49
Kapasite 6-9	230.066	17,09	1.715.662	10,37
Kapasite 10-19	197.376	14,66	2.740.446	16,56
Kapasite 20-49	109.737	8,15	3.460.253	20,91
Kapasite 50-99	25.840	1,92	1.723.143	10,41
Kapasite 100-199	5.571	0,41	742.857	4,49
Kapasite 200-499	1.331	0,10	379.501	2,29
Kapasite 500 Baş ve Üzeri	298	0,02	369.350	2,23

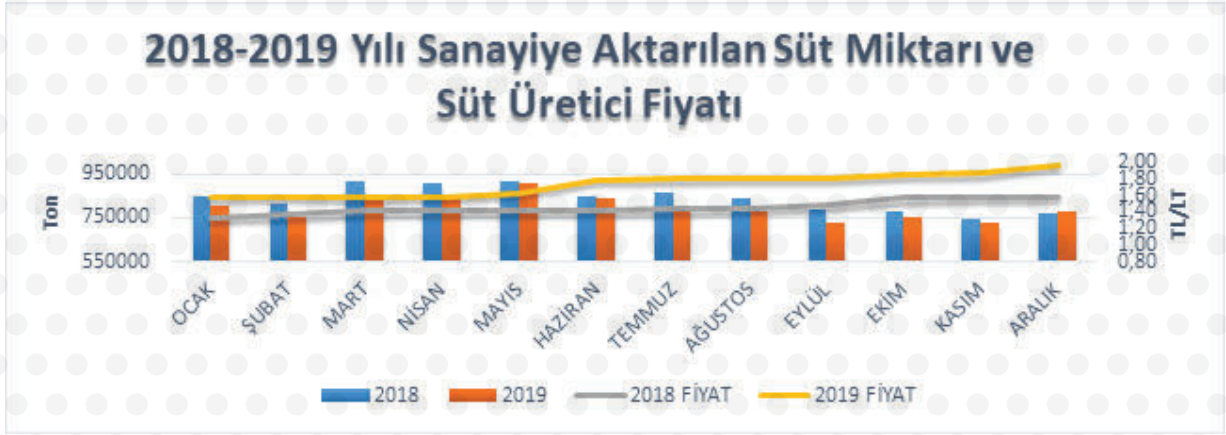
Kaynak: TOB

2020 yılı hayvan sayısı en fazla olan işletme ölçeği 20-49 baş arası olmuştur. Bütün işletmelerde bulunan toplam hayvan sayısının % 21'i 20-49 baş arası işletmelerde bulunduğu görülmektedir.

4.2.5 Süt Üretiminde Dönemsel Arz

Sanayiye aktarılan süt miktarı üzerinden oluşturulan arz grafiğine göre, ülkemizde Mart-Haziran dönemi süt arzının en yüksek olduğu dönemdir. Arz fazlalığı oluşan dönemlerde Çiğ Sütün Değerlendirilmesine Yönelik Destekleme Uygulaması Esasları Tebliği ile arz fazlası süt, 2016 Mart ayı itibarıyla Et ve Süt Kurumu tarafından süt tozuna dönüştürülerek süt fiyatlarındaki istikrarın korunması sağlanmıştır.

Grafik 52: 2018-2019 Yılları Sanayiye Aktarılan Süt Miktarı ve Süt Üretici Fiyatı

Kaynak: TÜİK

4.2.6 Süt Ürünleri Üretimi

Ülkemiz gıda sanayi üretim değeri içinde süt ve süt ürünlerinin payı yaklaşık % 15'tir. 2019 yılında entegre süt işletmeleri tarafından sanayiye aktarılan inek sütü miktarı 9,5 milyon ton ile önceki yıla göre %5,3 düşüş gösterirken, toplam süt üretimin yaklaşık %45,7'sini oluşturmuştur.

Bölgelere göre üretilen inek sütünün sanayiye aktarılma oranı Ege ve Marmara Bölgesinde % 90'ın üzerinde iken İç Anadolu'da % 54, Doğu Anadolu Bölgesinde yaklaşık % 4 civarındadır.

Ülkemizde üretilen sütün çoğunluğu içme sütü, yoğurt ve peynir olarak değerlendirilmektedir. 2019 yılında içme sütü üretimimiz önceki yıla göre %11,6 düşüşle yaklaşık 1,5 milyon ton olmuştur. Süt ürünleri üretiminde en fazla artış %26,1 ile krema üretiminde gerçekleşmiştir.

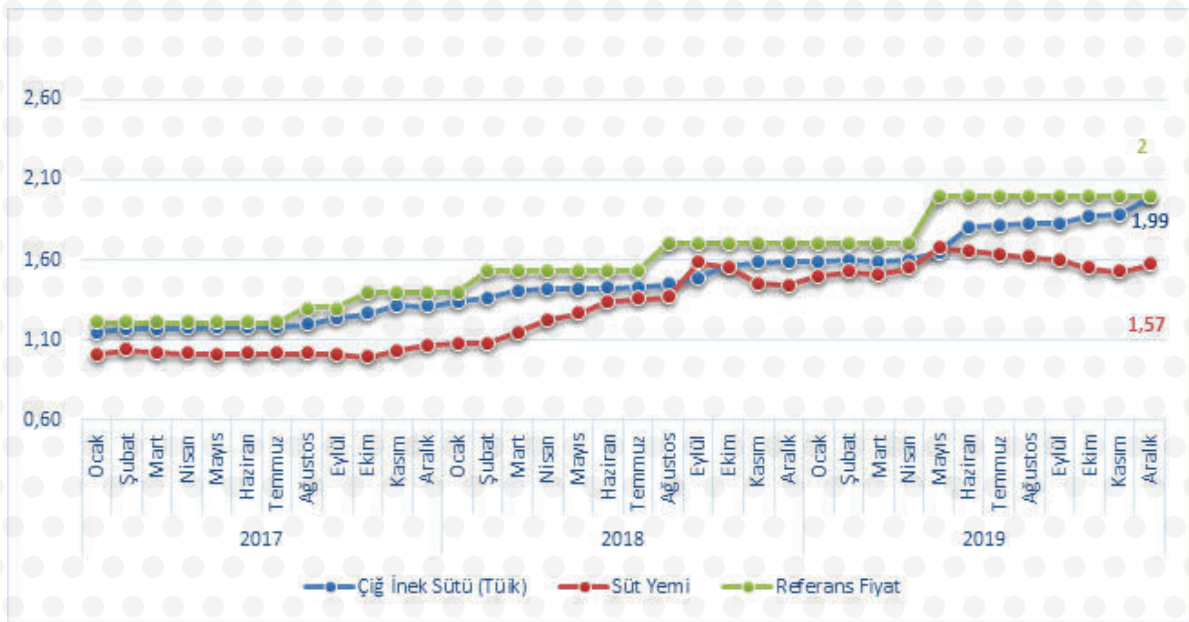
Tablo 57: 2015-2019 Yılları Arası Türkiye Toplanan Süt Miktarı ve Süt Ürünleri Üretimi

TON	2015	2016	2017	2018	2019	2018/19 Değ. %
Toplanan İnek Sütü	8.937.141	9.213.189	9.111.663	10.034.219	9.506.026	-5,3
İçme Sütü	1.378.600	1.444.980	1.548.880	1.660.664	1.468.616	-11,6
Yoğurt	1.123.017	1.173.578	1.172.194	1.198.796	1.136.043	-5,2
İnek Peyniri	637.643	638.397	662.151	722.713	671.497	-7,1
Ayran	626.831	684.526	717.334	730.709	698.330	-4,4
Yağsız Süt Tozu	66.159	78.231	87.732	63.237	66.513	5,2
Tereyağı	51.830	57.609	59.449	65.856	73.656	11,8
Yağlı Süt Tozu	46.351	45.966	45.238	46.255	34.508	-25,4
Kaymak	32.098	31.846	32.904	32.938	39.018	18,5
Diğer Peynir	28.298	22.579	27.758	33.395	28.106	-15,8
Krema	12.067	14.320	34.665	21.434	27.032	26,1

Kaynak: TÜİK

4.3 Çiğ Süt ve Süt Yemi Fiyatları

Grafik 53: 2017-2018-2019 Yılları Arası Çiğ Süt, Süt Yemi ve Referans Fiyat Grafiği

Uzun bir süre 1,15 TL/lit olan çiğ süt referans fiyatı 2017 yılı itibariyle kademeli olarak arttırılmaya başlanmış ve 2019 yılı sonu itibariyle 2 TL/lit olmuştur. 31 Aralık 2020 tarihine kadar ise 2,30 TL/lit olarak belirlenmiştir.

Bu fiyat artışı ile birlikte süt yemi fiyatı ve TÜİK üretici inek sütü fiyatında da artış yaşanmıştır.

4.4 Fiyatlar

4.4.1 Üretici ve Tüketici Süt Fiyatları

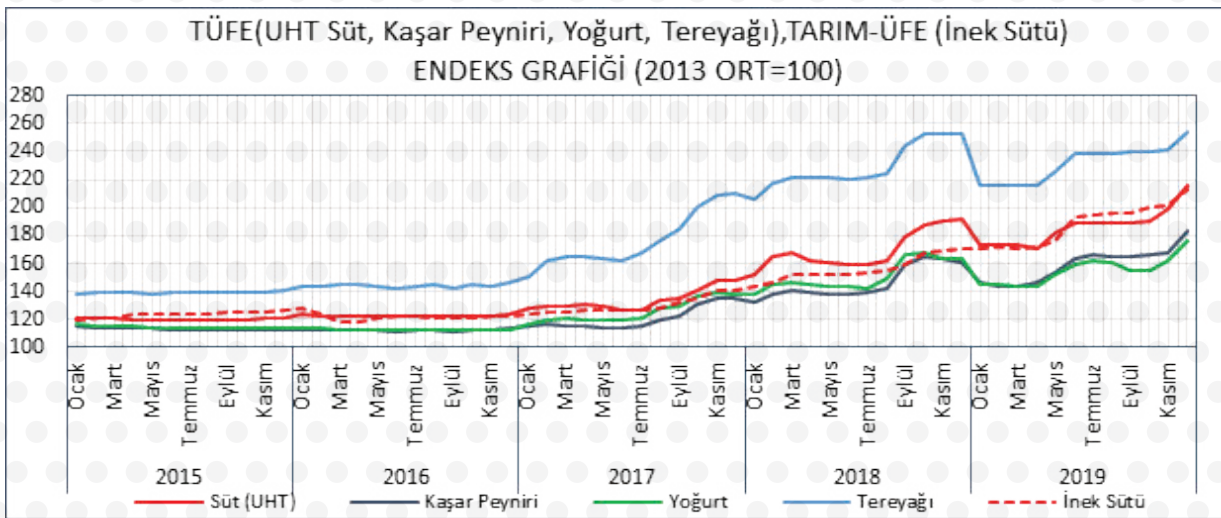
TÜİK verilerine göre 2019 yılında tüketici süt ürünleri fiyatlarında üretici süt fiyatının üzerinde artışlar görülmüştür. Beyaz peynir fiyatında %3,52, kaşar peyniri fiyatında %8,68, UHT süt fiyatında %9,68, yoğurt fiyatında % 2,65, dondurma fiyatı %6,63 ve tereyağı fiyatında %0,95 oranında artış gerçekleşmiştir.

Tablo 58: 2015-2019 Yılları arası Süt ve Süt Ürünleri Enflasyon Fiyatları

KG/TL	2015	2016	2017	2018	2019	2015/2019 Değ. %	2018/2019 Değ. %
Tarım-Üfe							
İnek Sütü	1,15	1,14	1,21	1,46	1,75	51,66	19,86
Tüfe							
Süt (UHT)	2,83	2,89	3,14	3,99	4,37	54,77	9,68
Kaşar Peyniri	24,91	24,69	26,54	32,18	34,97	40,41	8,68
Beyaz Peynir	19,35	19,66	21,11	25,10	25,98	34,24	3,52
Yoğurt	4,25	4,18	4,66	5,60	5,75	35,27	2,65
Tereyağı	32,18	33,22	40,67	52,91	53,41	65,98	0,95
Dondurma	14,97	16,60	18,89	21,14	22,55	50,56	6,63

Kaynak: TÜİK

Grafik 54: 2015-2019 Yılları arası Süt ve Süt Ürünleri Enflasyon Fiyatları Endeks Grafiği

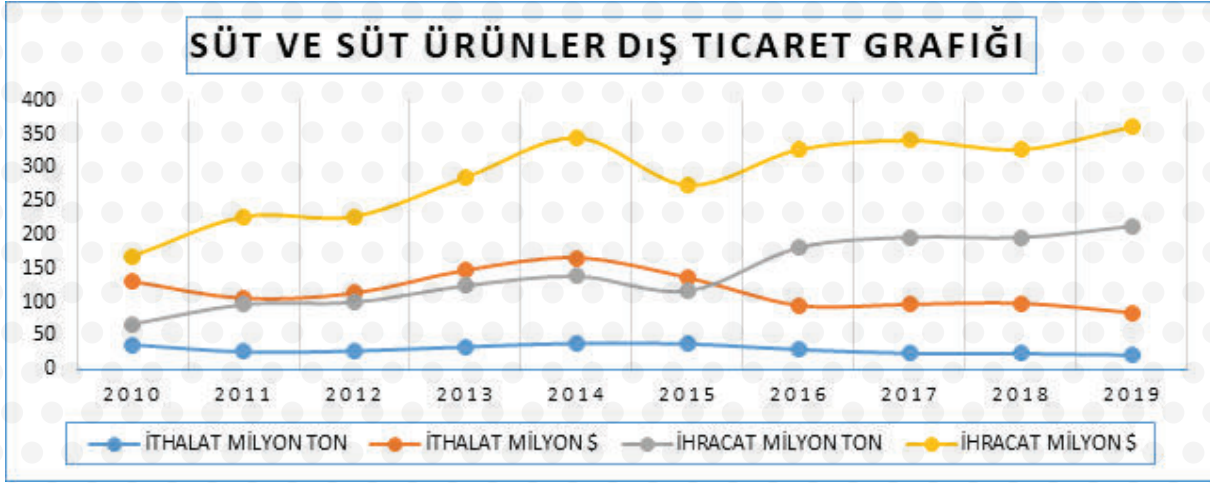
Kaynak: TÜİK

2013 yılı ortalamasına göre yapılan endeks hesaplamasında süt ürünleri tüketici fiyatlarındaki artış, yoğurt ve kaşar peyniri hariç üretici çığ süt fiyatlarının üzerinde gerçekleşmiştir. İthalatçı olduğumuz tereyağı fiyatında 2013 yılına göre %154 fiyat artışı olmuştur.

4,5 Dış Ticaret

Süt ve süt ürünleri ihracatımız 2015 yılı hariç, yıllar itibariyle artış göstermektedir. 2019 yılı net dış ticaretimiz 277.382 milyon Dolar olmuştur. Süt ve süt ürünlerinde net ihracatçı olduğumuz en önemli ürünler süt-krema, süt tozu, yoğurt, ayran, peyniraltı suyu, peynir ve dondurmadır.

Grafik 55: 2010-2019 Süt ve Süt Ürünleri Dış Ticaret Grafiği

Kaynak: TÜİK

4.5.1 Süt ve Süt Ürünleri İthalatı

2019 yılında süt ürünleri ithalatımız önceki yıla göre %15 düşüşle 84 milyon Dolar olarak gerçekleşmiş; bu değer % 49'unu (41 milyon Dolar) ile tereyağı oluşturmıştır. 2014-2019 döneminde tereyağı ithalatımız %56 azalarak 10 bin tona gerilerken, dondurma ithalatımız da % 56 azalarak yarı yarıya gerilemiştir. 2019 yılında tereyağı ithalatımızın tamamına yakını İrlanda, Hindistan, Polonya Almanya ve Belçika'dan gerçekleştirilmiştir. Peynir ithalatımızın % 36'sını KKTC'den hellim, kaşar ve lor peyniri türleri olarak yapılmaktadır. %25'lik payı ile İrlanda ve %13'lük payı ile İngiltere, peynir ithalatı yaptığımız ülkeler arasındadır.

Tablo 59- 2014-2019 Yılları Arası Süt ve Süt Ürünleri İthalat Tablosu

İTHALAT		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2018/2019 Değişim(%)
Süt ve Krema	Miktar (kg)	672.936	505.726	449.843	602.367	913.200	1.243.744	36,2
	\$	2.428.007	1.588.648	1.351.294	1.814.174	2.818.378	2.519.446	-10,6
Süt Tozu	Miktar (kg)	81.589	106.120	179.577	93.618	121.235	69.238	-42,9
	\$	456.796	494.058	639.379	512.860	643.867	286.440	-55,5
Yoğurt	Miktar (kg)	1.527.667	514.898	47.746	6.406	3.040	3.492	14,9
	\$	3.007.663	876.828	111.173	30.076	22.795	21.556	-5,4
Ayrın	Miktar (kg)	39	0	1.249	17.397	0	2.806	
	\$	277	0	1.097	19.040	0	1.795	
Yayık Altı Süt, Krema, Kefir	Miktar (kg)	6.022	14.220	1.518	85.500	132.230	18.140	-86,3
	\$	56.516	107.794	10.816	253.457	373.751	148.160	-60,4
Peynir Altı Suyu	Miktar (kg)	693.581	970.889	801.010	325.258	82.898	19.740	-76,2
	\$	1.707.809	1.897.664	1.467.381	550.315	157.491	84.853	-46,1
Diğer Tabii Süt Ürünleri	Miktar (kg)	417.969	185.417	67.210	256.824	346.625	117.057	-66,2
	\$	1.420.230	625.260	412.708	1.718.194	1.956.257	674.534	-65,5
Tereyağı	Miktar (kg)	22.157.020	19.165.383	13.517.157	9.572.260	10.064.794	9.822.295	-2,4
	\$	98.259.213	67.865.988	43.916.262	44.664.788	47.250.421	40.792.979	-13,7
Sürülerek Yenilen Süt Ürünleri	Miktar (kg)	0	0	4.120	0	3.607	432	-88,0
	\$	0	0	20.877	0	26.123	1.528	-94,2
Diğer Yağlar	Miktar (kg)	321.675	894.833	361.985	221.585	91.420	61.535	-32,7
	\$	1.612.644	4.602.956	1.691.771	1.582.820	526.923	512.058	-2,8
Peynir	Miktar (kg)	9.538.585	10.923.314	10.590.238	9.341.662	8.411.897	6.919.396	-17,7
	\$	45.682.081	43.342.239	37.148.374	37.578.085	34.708.363	29.747.527	-14,3
Laktoz	Miktar (kg)	2.158.672	2.338.822	2.128.526	2.387.761	2.807.906	2.397.162	-14,6
	\$	6.732.129	5.911.760	4.708.850	5.912.192	7.223.259	6.258.002	-13,4
Dondurma	Miktar (kg)	999.365	1.878.585	827.158	394.645	346.772	439.044	26,6
	\$	4.559.011	9.047.081	3.311.476	1.880.082	2.249.495	2.520.116	12,0
TOPLAM	Miktar (kg)	38.575.120	37.498.207	28.977.337	23.305.283	23.325.624	21.114.081	-9,5
	\$	165.922.376	136.360.226	94.791.458	96.516.083	97.957.123	83.568.994	-14,7

Kaynak: TÜİK

4.5.2 Süt ve Süt Ürünleri İhracatı

2019 yılında yaklaşık 361 milyon Dolar olan süt ve süt ürünleri ihracatımızın %44'ünü peynir ihracatı oluşturmuştur. 2019 yılında yapılan peynir ihracatımızın büyük çoğunluğunu eritme peynir, taze peynir ve kaşar peynir oluşturmakla beraber toplam peynir ihracatımızın %74'ü Hindistan, İran ve Japonya'ya yapılmıştır.

Diğer süt ve süt ürünleri ihracatımızın önemli parçaları olan süt ve krema ihracatımız geçen yıla göre %27 artarak 27 milyon Dolar, peynir altı suyu ihracatımız ise %43 artarak 40 milyon Dolar olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 60: 2014-2019 Yılları Arası Süt ve Süt Ürünleri İhracat Tablosu

İHRACAT		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2018/2019 Değişim(%)
Süt ve Krema	Miktar (kg)	19.356.237	15.037.411	18.085.180	40.689.371	49.083.899	37.152.164	-24,3
	\$	29.906.128	21.973.148	20.449.432	33.570.617	36.784.209	26.945.523	-26,7
Süt Tozu	Miktar (kg)	14.098.644	8.376.624	56.448.704	32.680.432	25.869.179	40.706.841	57,4
	\$	55.756.901	14.895.906	84.584.610	62.082.286	42.475.000	82.589.046	94,4
Yoğurt	Miktar (kg)	1.318.768	1.674.511	1.196.626	3.228.373	1.237.276	1.339.298	8,2
	\$	1.832.335	1.975.133	1.293.382	4.272.053	1.564.659	1.600.010	2,3
Ayranc	Miktar (kg)	1.413.995	1.006.839	1.336.811	4.039.426	1.604.835	1.667.149	3,9
	\$	1.085.363	688.766	761.107	2.632.521	877.092	924.226	5,4
Yağlı Altı Süt, Krema, Kefir	Miktar (kg)	1.626.058	4.780.457	3.684.378	4.304.920	5.129.821	3.812.276	-25,7
	\$	3.151.631	11.681.452	9.000.885	9.437.415	11.384.736	8.373.087	-26,5
Peynir Altı Suyu	Miktar (kg)	40.857.183	24.043.360	33.693.222	42.270.050	48.335.125	57.581.176	32,9
	\$	43.860.082	19.085.949	19.987.788	29.949.501	27.915.327	39.979.540	43,2
Diğer Tabii Süt Ürünleri	Miktar (kg)	448.000	14.000	256.000	500.595	3.595	100.390	2.692,5
	\$	1.326.540	9.100	362.063	894.224	8.391	90.293	976,1
Tereyağı	Miktar (kg)	321.114	300.511	262.658	1.045.702	450.379	527.526	17,1
	\$	2.095.342	1.965.943	1.528.738	5.759.905	2.933.554	3.045.295	3,8
Sütü ile Karıştırılan Süt Ürünleri	Miktar (kg)	85.267	68.297	59.022	64.236	60.876	99.614	63,6
	\$	649.489	464.934	360.549	467.839	384.997	576.550	49,8
Diğer Yağlar	Miktar (kg)	2.711	3.428	12.813	57.138	30.149	69.999	132,2
	\$	18.575	31.832	146.695	518.351	258.891	539.837	108,5
Peynir	Miktar (kg)	41.640.967	41.763.091	45.732.343	48.251.854	50.709.349	50.190.273	-1,0
	\$	166.370.396	162.947.058	150.388.224	153.830.056	166.645.657	159.202.837	-4,5
Laktoz	Miktar (kg)	3.039.752	2.903.189	4.422.721	4.525.712	3.422.155	4.062.865	18,7
	\$	3.731.279	2.037.460	3.146.799	4.119.119	2.925.253	3.727.567	27,4
Dondurma	Miktar (kg)	13.998.726	16.666.531	15.848.877	14.817.266	14.907.320	15.195.558	1,9
	\$	34.569.518	36.387.743	34.867.258	32.820.806	34.456.118	33.357.458	-3,2
TOPLAM	Miktar (kg)	138.207.422	116.638.249	181.039.355	196.475.075	195.843.958	212.505.129	8,5
	\$	344.353.579	274.144.424	326.877.530	340.354.693	328.613.884	360.951.269	9,8

Kaynak: TÜİK

4.6 Tüketim

4.6.1 Kişi Başı Süt Tüketimi

Ülkemizde üretilen sütün sadece yaklaşık % 45'inin sanayiye aktarılması nedeniyle yerelde tüketilen ve hayvan beslemesinde kullanılan üretim % 55 civarındadır. Yerel tüketim ve hayvan beslemesinde kullanılan oranın yüksek olması nedeniyle tüketim verileri net olarak hesaplanamamaktadır. Ulusal Süt Konseyince 2019 yılı içme sütü tüketimi 39,7 kg' olarak hesaplanmaktadır.

5. ET VE SÜT KURUMUNUN SEKTÖR İÇİNDEKİ YERİ

Ülke hayvancılığının gelişimine katkı sağlamak amacıyla 1952 yılında Kamu İktisadi Teşebbüsü olarak kurulan Et ve Balık Kurumu, 1992 yılında özelleştirme kapsamına alınmış ve 19 adet işletmesi satılmış, 3 adet işletmesi kapatılmış, 5 adet işletmesi ise başka kurumlara devredilmiştir.

Hayvancılığın sürdürülebilirliği güvence altına almak ve besiciliği yaygınlaştırmak için 2005 özelleştirme kapsamından çıkartılan Kurumumuz, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ile ilişkilendirilmiştir.

Et ve Balık Kurumu, 2005 yılından itibaren mevcut tesislerinde fiziki iyileştirme ve modernizasyon çalışmaları başlatmış olup özellikle 2008 yılından itibaren Yozgat, Sivas, Denizli Et ve Erzincan Tavuk kombinalarının Kuruma devredilmesini müteakip üretim ve depolama kapasitesinde önemli artışlar olmuştur.

Devletin genel hayvancılık politikası çerçevesinde hayvancılık sektöründe düzenleyici ve destekleyici bir rol üstlenmesini temin etmek, kamu yararı ile faaliyetlerini sürdüren Kurumumuzun adı 2013 yılında Et ve Süt Kurumu Genel Müdürlüğü olarak değiştirilmiş ve faaliyet konularına süt eklenmiştir.

Et ve Balık Kurumunun özelleştirme kapsam ve programından çıkartılmasından sonra; 2006 yılında Ağrı Et Kombinası, 2011 yılında Yozgat Et Kombinası, 2014 yılında Denizli Et Kombinası açılmıştır. 2016 yılında Erzincan Tavuk Kombinası ve 2017 yılında ise Sivas Et Kombinası ile yeni Erzurum Et Kombinası faaliyete geçirilmiştir. Ayrıca; 2011 yılından bu yana faaliyet gösteren İstanbul Depo Müdürlüğü, İstanbul Et İşletme Müdürlüğü adıyla yeni yerinde 2020 yılı itibarıyla hizmet vermeye başlamıştır. 2019 yılında inşaat çalışmaları tamamlanan yeni Van Et Kombinasının ise 2020 yılında faaliyete geçirilmesi planlanmaktadır.

Süt piyasalarındaki çiğ süt fiyatlarının Ulusal Süt Konseyi tarafından belirlenen tavsiye fiyatın altına inmesini engellemeyi amaçlayan Et ve Süt Kurumu, 24 Mart 2016 tarihinde ilk defa süt arzındaki fazlalıktan dolayı fiyatları regüle etmek ve damızlık sığırların kesime sevkini engellemek için 4 yıldır süt piyasasına müdahale alımlarına devam etmektedir.

Kurumumuz 12 adet kombinası ve 1 adet et işletme müdürlüğü ile et ve süt sektörünün paydaşları açısından istikrarlı ve sürdürülebilir bir hale getirilmesine katkı sağlamak amacıyla güvenilirlik ve kalite ilkeleri çerçevesinde faaliyette bulunmaktadır.

Et ve Süt Kurumu, gerektiğinde müdahale alımları ve stoklama yapmak suretiyle arz ve talep dengesini kurmak, et fiyatlarının maliyetin altına düşmesini önlemek ve üretimin devamına katkı sağlamak için yılın her mevsiminde alım yaparak fiyat ve kalitede belirleyici olmaya devam etmektedir.

Kurumumuzda ilk olarak 1999 yılında Erzurum Et Kombinasının, 2000 yılında Sincan Et Sanayi İşletmesi ve Tavuk Kombinası ile Manisa Et Kombinalarının tetkikleri neticesinde ISO 9001 Kalite Yönetim Sisteminin uygulanmasına başlanmıştır. Zaman içerisinde diğer Kombinalarımızda da aynı uygulama başlatılmış, Kalite Yönetim Sisteminin yanı sıra TS EN ISO 22000 Gıda Güvenliği Yönetim Sistemi belgeleri de alınmıştır.

Et ve Süt Kurumu Genel Müdürlüğü ve Ağrı Et Kombinası Müdürlüğü TS EN ISO 9001 Kalite Yönetim Sistemi Belgesine, Adana, Bingöl, Diyarbakır, Yozgat, Sincan Et Kombinası Müdürlükleri ve Erzincan Tavuk Kombinası Müdürlüğü TS EN ISO 9001 Kalite Yönetim Sistemi ve TS EN ISO 22000 Gıda Güvenliği Yönetim Sistemi Belgelerine sahiptir. Denizli ve Erzurum Et Kombinası Müdürlükleri için de çalışmalar devam etmektedir.

11 Et Kombinası

1 Et İşletme Müdürlüğü

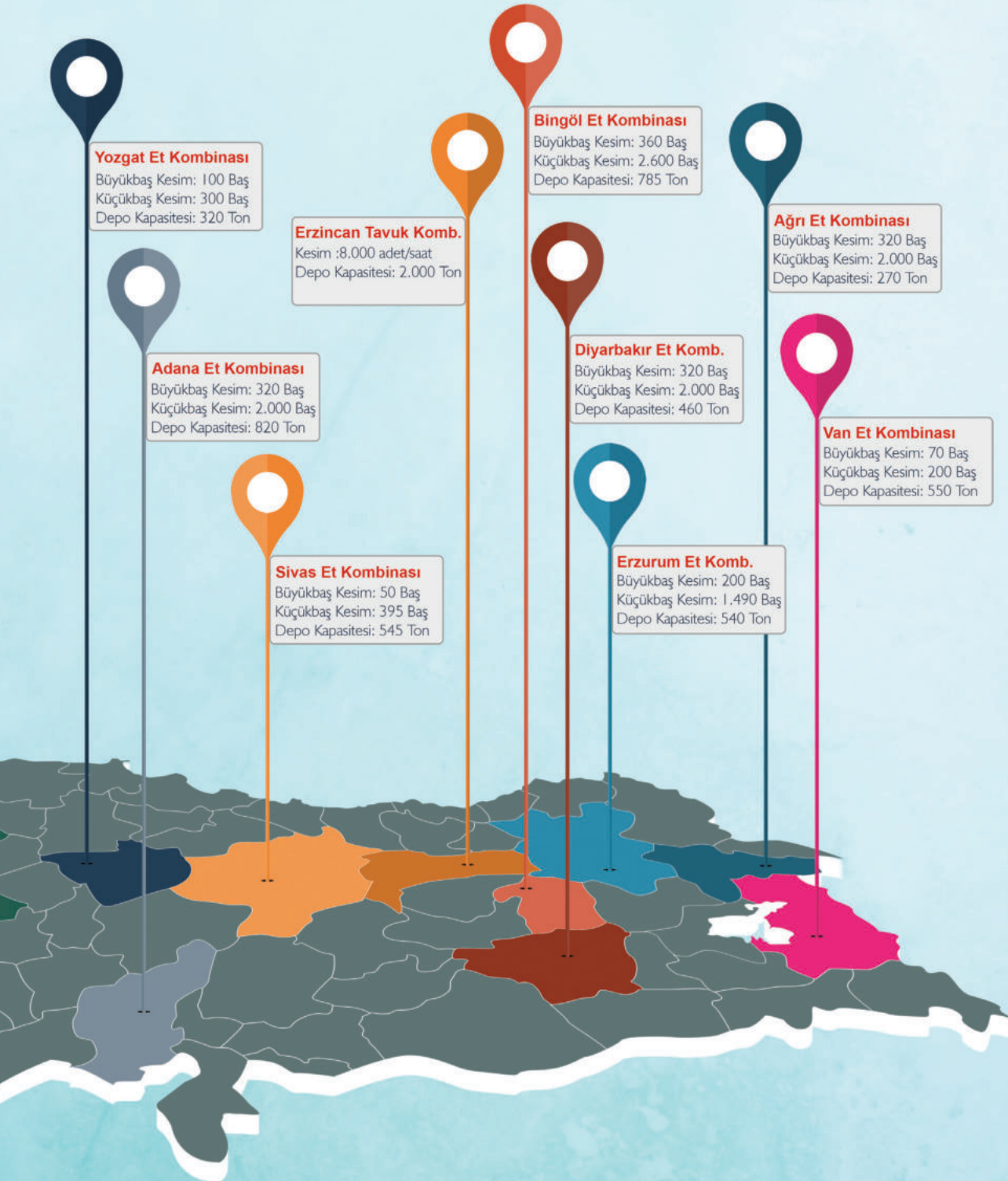
1 Tavuk Kombinası

Denizli Et Kombinası
Büyükbaş Kesim: 150 Baş
Küçükbaş Kesim: 400 Baş
Depo Kapasitesi: 665 Ton

Sakarya Et Kombinası
Büyükbaş Kesim: 360 Baş
Küçükbaş Kesim: 2.600 Baş
Depo Kapasitesi: 1.220 Ton

İstanbul Et İşletme Md.
Depo Kapasitesi: 665 Ton
Parçalama : 7.500 Ton

Sincan Et Kombinası
Büyükbaş Kesim: 40 Baş
Küçükbaş Kesim: 200 Baş
Depo Kapasitesi: 820 Ton

5.1 Teşkilat Yapımız

Et ve Süt Kurumu; Adana, Ağrı, Bingöl, Denizli, Diyarbakır, Erzurum, Erzincan, Sakarya, Sivas, Sincan, Yozgat, Van Kombinaları ve İstanbul Et İşletme Müdürlüğü olmak üzere toplam 13 iş yeri ve 16 kombina satış mağazası ile faaliyetlerine devam etmektedir.

Tablo 61:Kurum Satış Mağazaları

Kurum Satış Mağazalarımız

1. Adana Et Komb. Müd. Satış Mağazası	9. Diyarbakır Et Komb. Müd. Satış Mağazası
2. Ağrı Et Komb. Müd. Satış Mağazası	10. Erzincan Tavuk Komb. Satış Mağazası
3. Ankara Sincan Et Komb. Satış Mağazası	11. Erzurum Et Komb. Müd. Satış Mağazası
4. Ankara Yüzüncüyıl/Merkez Satış Mağazası	12. Erzurum Gürcükapı Satış Mağazası
5. Ankara Ulus Satış Mağazası	13. Sakarya Et Komb. Müd. Satış Mağazası
6. Ankara Kızılay Satış Mağazası	14. Sivas Et Komb. Satış Mağazası
7. Bingöl Et Komb. Müd. Satış Mağazası	15. Yozgat Et Komb. Satış Mağazası
8. Denizli Et Komb. Satış Mağazası	16. İzmir Karşıyaka Satış Mağazası

5.2 Kurumun Kuruluş Amacı ve Faaliyet Konuları

ESK, hayvancılık sektöründe düzenleyici ve destekleyici bir rol üstlenmesini temin etmek, piyasa ekonomisi kuralları içerisinde sektörde tam rekabet koşullarının tesisine katkı yaparak tekelleşmenin önüne geçmek, kârlılık ve verimlilik ilkeleri doğrultusunda kamu yararı da gözetilerek faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu amaç doğrultusunda Kurumumuz faaliyet konuları aşağıda belirtilmiştir.

- Kasaplık hayvan, et, balık ve kümes hayvanlarını satın almak, satmak, gerektiğinde ithal etmek, işleyerek mamul hale getirmek, yan ürünlerini üretmek ve bunları muhafaza etmek, iç ve dış piyasada satmak ve değerlendirmek.
- Bakanlar Kurulu Kararı ve ilgili Bakanlık veya mercilerce verilecek görevleri yerine getirmek.
- Ülke hayvancılığını teşvik ederek istikrarlı bir şekilde geliştirilmesine yardımcı olmak.
- Halk sağlığı ve hayvan sağlığı açısından tehlike arz eden hastalıklara yakalanmış hayvanlarla, Bakanlığımızca şartlı veya mecburi kesime tabi tutulan hayvanları usulüne uygun kesimini yapmak ve ürünlerinin değerlendirilmesi veya imha edilmesini sağlamak.
- Amacı ile ilgili eğitim, etüt, araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde bulunmak.
- Faaliyet konuları ile ilgili olmak üzere, yurt içinde ve yurt dışında;
 1. Tesisler kurmak, işletmek, satın almak, satmak, kiraya vermek veya kiralamak, bunlarla ilgili taahhüt ve müşavirlik hizmetlerini yapmak ve yaptırmak.
 2. Ticaretle iştigal etmek, pazarlama faaliyetleri kapsamında satış mümessillikleri, irtibat büroları, satış mağazaları, pazarlama şirketleri kurabilmek ve ana bayilik ile bayilikler verebilmek.
 3. Ana faaliyetlerinin tesisi için bir takım hizmetlerini taşımacılık, sosyal hizmetler, tahmil-tahliye, kesim ve parçalama, bakım-onarım ve benzeri dışarıdan hizmet satın alma yöntemiyle gördürebilmek.

Kurumun Ana Statüsünde belirlenen faaliyetler kapsamında; çiğ süt ve süt ürünlerinin alım ve üretimine ilişkin usul ve esasların belirlenmesi, mevzuat alt yapısının hazırlanması, yurt içi ve yurt dışı piyasa araştırmalarının yapılması, piyasa şartlarına göre pazarlama yöntemlerinin belirlenmesi, yurt içi ve yurt dışı süt ve süt ürünlerine ilişkin fiyatlar ile piyasa dengelerinin izlemesi ve değerlendirilmesi çalışmalarının yanı sıra sektörde yer alan konsey, birlik, kooperatif gibi tüm paydaşların çalışma ve toplantılarına katılım sağlanmıştır.

5.3 Sözleşmeli Besicilik Projesi

Et ve Süt Kurumu hayvancılığın bir meslek olarak yapılmasına katkıda bulunmak, besicilerimize pazar ve fiyat garantisi oluşturarak hayvancılığın sürdürülebilirliğini güvence altına almak, besiciliği geliştirmek ve yaygınlaştırmak amacıyla sözleşmeli besicilik projesini geliştirerek uygulamaktadır.

Besicilerimize devlet eliyle fiyat ve pazar garantisi sunan sözleşmeli besicilik modeli son yıllarda daha da etkin kullanılarak sektör planlı üretime teşvik edilmektedir. Üretici birlikleri ile yapılan anlaşmalar kapsamında sözleşmeli besiciliğin ülkemizde daha geniş kitlelere yayılması amaçlanmaktadır.

Sözleşme hükümleri çerçevesinde kesim takvimi belli olduğu için piyasaya düzenli et arzı sağlanmakta, üretici de yeni hayvan bağlama ve yem tedariki için yeni dönem planlaması yapabilmektedir. Yani besicilerimiz hangi dönemde ne kadar hayvan besleyeceğini, hayvanını nereye kaç liradan satacağını öngörebilmektedir.

Sözleşmeli besicilik modeli ile randıman esaslı alım usulü ile üreticilerin yetiştirdikleri hayvanlardan maksimum verim almaları sağlanmış, besi olgunluğuna gelmeden hayvanların kesilmesinin önüne geçilmiştir.

Sözleşme imzalayan besicilere, yaz besisi, erken kesim-geç kesim, nakliye, sözleşme primi gibi ek primler verilmektedir.

Et ve Süt Kurumu kombinalarının bulunmadığı illerde Bakanlığımızdan işletme onay belgesi alan kesimhanelerde besicilere mahallinde kesim hizmeti verilmektedir.

Toplumun protein ihtiyacının yeterli oranda karşılanması için ülkemizin mevcut olan koyunculuk potansiyelinin tüketime dönüştürülmesi büyük önem taşımaktadır. Bakanlığımızın büyük önem gösterdiği küçükbaş eti üretimin arttırılması ve tüketiminin yaygınlaştırılması en temel hedeflerimizden birisidir.

Geçimini küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinden sağlayan üreticinin, emeğinin karşılığını alması için 2015 yılında ilk defa küçükbaş hayvan alımlarında da sözleşmeli besicilik modeli uygulanmıştır.

5.4 Alım Faaliyetleri

5.4.1 Yıllar İtibariyle Ortalama Alım Fiyatları

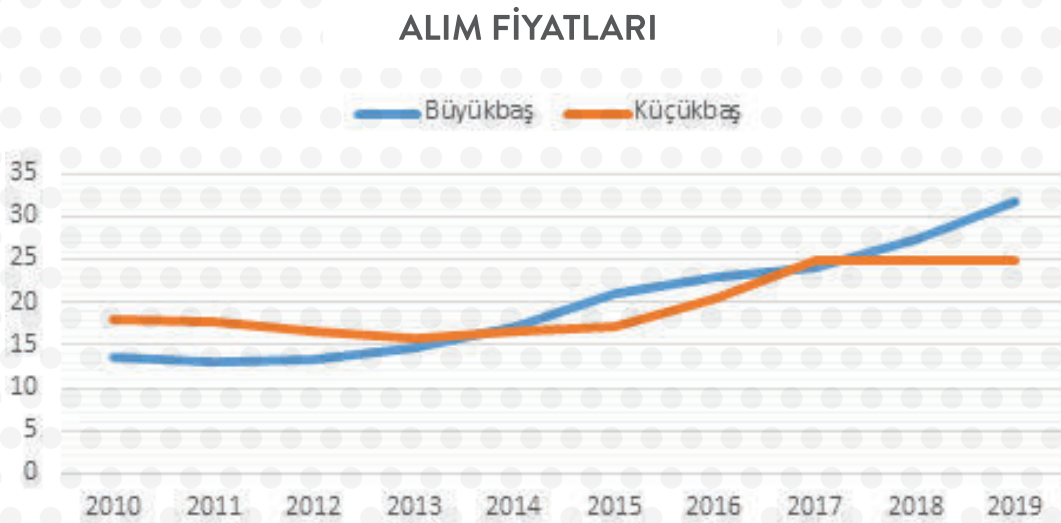
Tablo 62: Alım Fiyatları

YILLAR	GÖVDE SIĞIR	GÖVDE KOYUN
2010	13,66	18,03
2011	13,13	17,66
2012	13,40	16,59
2013	14,78	15,82
2014	17,23	16,57
2015	21,11	17,15
2016	22,97	20,55
2017	24,00	25,00
2018	27,50	25,00
2019	32,00	25,00

Birim: TL

Tablo 62'de görüldüğü üzere; Et ve Süt Kurumu, besiciyi korumak ve hayvancılığın sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla besicilerin üretim maliyetlerini göz önüne alarak hayvan alım fiyatlarını düzenli olarak güncellemekte olup besicilerimize pazar ve alım garantisi sunmaktadır.

Grafik 56: Yıllar İtibariyle Alım Fiyatları

5.4.2 Yıllar İtibariyle Alım Faaliyetleri

Tablo 63:Alım Faaliyetleri*

ALIM FAALİYETLERİ			
YILLAR	SIĞIR	KOYUN-KUZU	KANATLI
2015	101.510	130.160	1.781.492
2016	419.632	115.304	1.676.475
2017	715.729	217.977	5.528.355
2018	578.777	215.097	4.452.454
2019	242.554	420	5.370.350

Birim: Baş

*Alımlara ithal alımlar dâhil edilmiş olup 2019 yılı verilerine mezbuh alım dâhil edilmemiştir.

Tablo 63'de yer alan alım verileri incelendiğinde; Kurumumuz tarafından 2019 yılı içerisinde 242.554 büyükbaş, 420 küçükbaş, 5.370.350 adet kanatlı hayvan alımı gerçekleştirildiği görülmektedir.

Kurumumuz tüm besicilerin büyükbaş ve küçükbaş hayvan kesim taleplerini karşılamak için 11 adet kombinasyonun yanı sıra kombinasi olmayan illerde kesim için özel sektöre ait kesimhanelerde piyasanın ihtiyaçları doğrultusunda, hizmetlerini sürdürmektedir.

Tablo 64: 2019 Yılı Alım Türleri

SERBEST ALIMLAR (Baş)	
Gövde Siğir	242.049
Gövde Manda	505
Gövde Koyun	147
Gövde Toklu	263
Gövde Kuzu	10
MEZBUH ALIMLAR(Ton)	
Parça Siğir (Ton)	2.568
Parça Tavuk (Ton)	101

Tablo 64'e göre; 2019 yılı alım verilerini tür bazında incelediğimizde Kurumumuz tarafından 242.974 baş serbest alım; 2.669 ton ise mezbuh alım gerçekleştirildiği görülmektedir

5.4.3 2019 Yılı İthal Alımlar

29.07.2017 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 2017/10604 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'yla Kurumumuza 75.000 ton büyükbaş hayvanların eti (taze veya soğutulmuş) tarife kontenjanı 31.12.2018 tarihine kadar geçerli olmak üzere tahsis edilmiş olup 28.12.2018 tarihli ve 30639 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 518 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile 31.12.2019 tarihine kadar uzatılmıştır.

14.06.2019 tarih ve 30801 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 1143 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile Sırbistan Cumhuriyeti'nden 31.12.2019 tarihine kadar geçerli olmak üzere 02.01 ve 02.02 GTİP numaralı 5.000 ton Büyükbaş Hayvanların eti (Taze veya Soğutulmuş, Dondurulmuş) tarife kontenjanı düzenlenmiştir.

11.10.2010 tarih ve 2010/1062 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Bosna Hersek Menşeli Bazı Tarım ve İşlenmiş Tarım Ürünleri İthalatında Tarife Kontenjanı Uygulanması Hakkında Karar ile 05.03.2018 tarihli ve 2018/11512 sayılı Bosna Hersek Menşeli Bazı Tarım Ürünlerinin İthalatında Tarife Kontenjanı Uygulanması Hakkında Karar ile ülkemize 8.000 ton Büyükbaş Hayvanların Eti (Taze veya Soğutulmuş) tarife kontenjanı tahsis edilmiş olup kontenjan dönemi 31.12.2022 yılına kadardır.

Bu kapsamda Kurumumuz tarafından Ukrayna, Bosna Hersek ve Sırbistan'dan piyasa araştırması ve inceleme yapılması amacıyla heyetler görevlendirilmiş olup sözleşmeler imzalanmıştır.

İmzalanan sözleşmeler doğrultusunda, Kapıkule Gümrük Müdürlüğünden taze/soğutulmuş kemiksiz sığır eti teslim alınarak kombina müdürlüklerine sevk edilmiştir.

Tablo 65: İthal Alımlar

TÜR	Kg
Mezbuh Parça Sığır Eti	2.567.895

Tablo 65'de yer alan verilere göre; 2019 yılı içerisinde sadece 2.567 ton mezbuh parça sığır eti ithalatı gerçekleştirilmiştir.

5.5 Üretim Faaliyetleri

5.5.1 Yıllar İtibariyle Et Üretim Faaliyetleri

Tablo 66: Üretim Faaliyetleri*

YILLAR	SİĞİR - MANDA	KOYUN - KUZU - KEÇİ	TAVUK
2010	33.901	214	7.895
2011	24.605	518	10.543
2012	29.244	800	4.214
2013	21.495	535	
2014	23.804	877	
2015	27.842	2.775	9.205
2016	39.940	2.312	8.817
2017	32.716	3.176	9.003
2018	79.295	5.639	7.955
2019	75.385	8	9.736

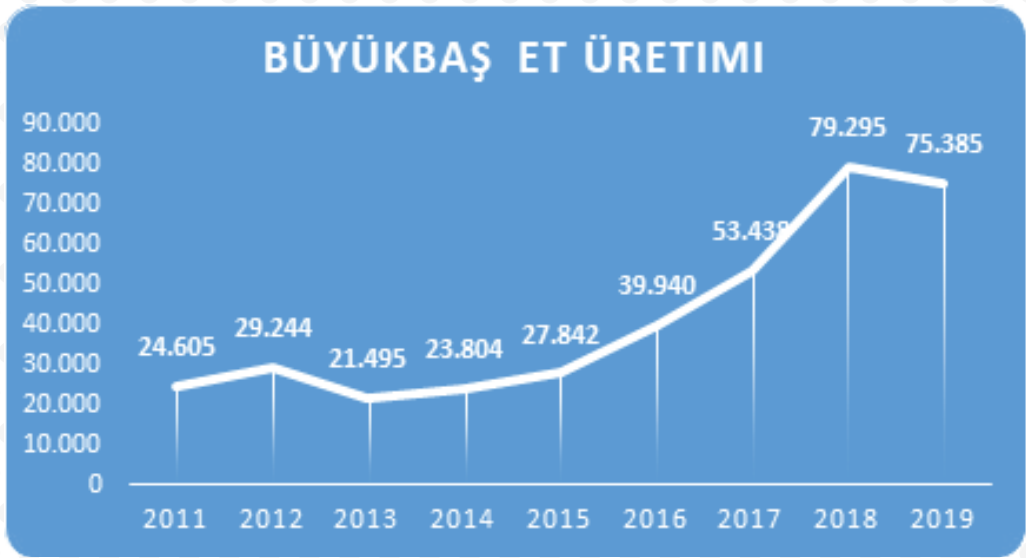
Birim: Ton

*Üretim faaliyetlerine ithal ve mezbuh dâhil edilmiştir.

Tablo 66'da yer alan verilere göre; 2018 yılında 79.295 ton büyükbaş, 5.639 ton küçükbaş ve 7.955 ton tavuk eti üretimi gerçekleşirken; 2019 yılında 75.385 ton büyükbaş, 8 ton küçükbaş ve 9.736 ton tavuk eti üretimi gerçekleştirilmiştir.

5.5.2 Yıllar İtibariyle Büyükbaş Et Üretimi

Grafik 57: Büyükbaş Et Üretimi

Birim: Ton

Grafik 57'da görüldüğü üzere büyükbaş et üretimi 2018 yılında 79.295 ton iken 2019 yılında bu rakam 75.385 ton olarak gerçekleşmiştir.

5.5.3 2019 Yılı Şarküteri Üretimleri

Tablo 67: Şarküteri Ürünleri

	2018	2019
Kavurma	437	1.115
Köfteler	89	115
Şarküteri	3.462	2.890
Toplam	3.988	4.120

Birim: Ton

Tablo 67 incelendiğinde; 2018 yılında 3.988 ton olan şarküteri üretiminin 2019 yılında 4.120 ton olarak gerçekleştiği görülmektedir.

5.6 Satış Faaliyetleri

5.6.1 Yıllar İtibariyle Satış Faaliyetleri

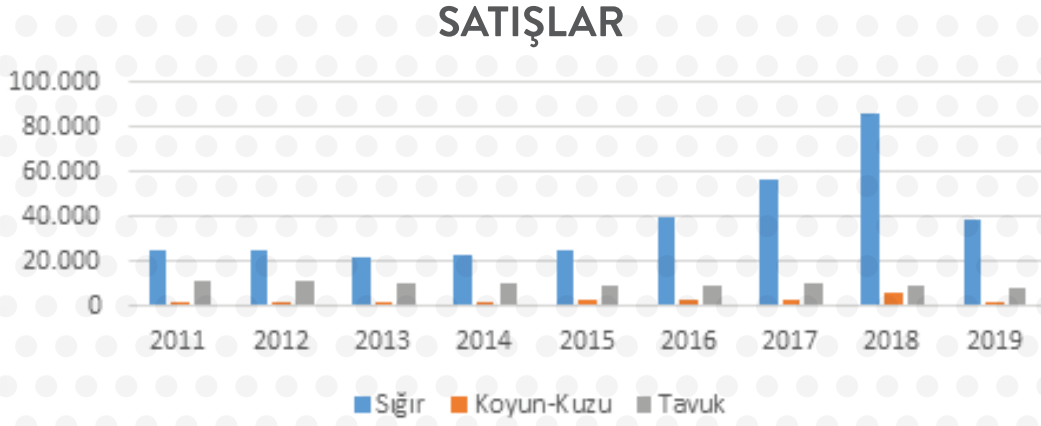
Tablo 68: Yıllar İtibariyle Satışlar

YILLAR	SIĞIR	KOYUN-KUZU	TAVUK
2011	24.436	464	10.397
2012	24.252	835	10.383
2013	21.837	927	9.745
2014	22.015	961	10.076
2015	24.946	2.714	9.205
2016	38.856	2.115	8.478
2017	55.705	2.181	9.561
2018	84.925	5.983	8.389
2019	38.649	706	7.353

Birim: Ton

Tablo 68'e göre 2018 yılı kırmızı et satışı 90.908 ton, beyaz et satışı 8.389 ton iken 2019 yılında kırmızı et satışı 39.355 ton, beyaz et satışı ise 7.353 ton olarak gerçekleşmiştir.

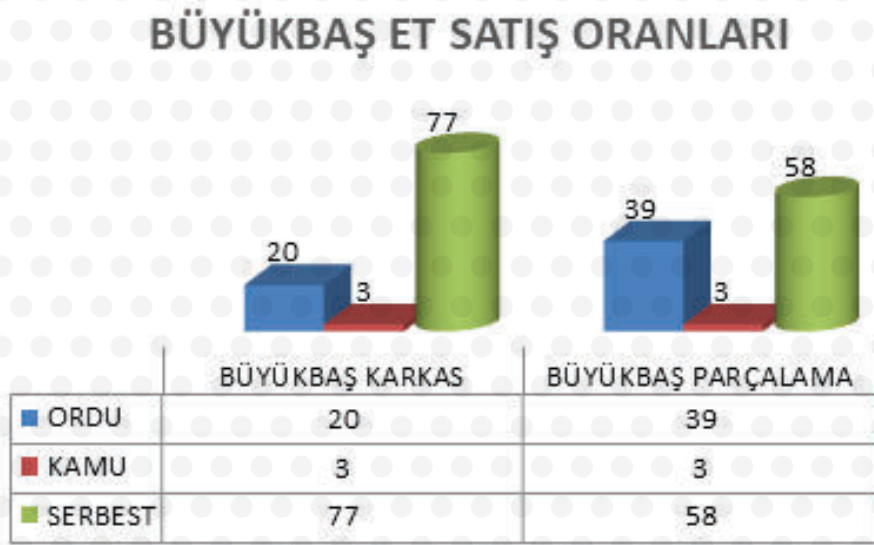
Grafik 58:Satışlar*

*Satış faaliyetimize parça et satışı dâhil edilmiştir.

5.6.2 2019 Yılı Satışlarımız ve Müşteri Dağılımı

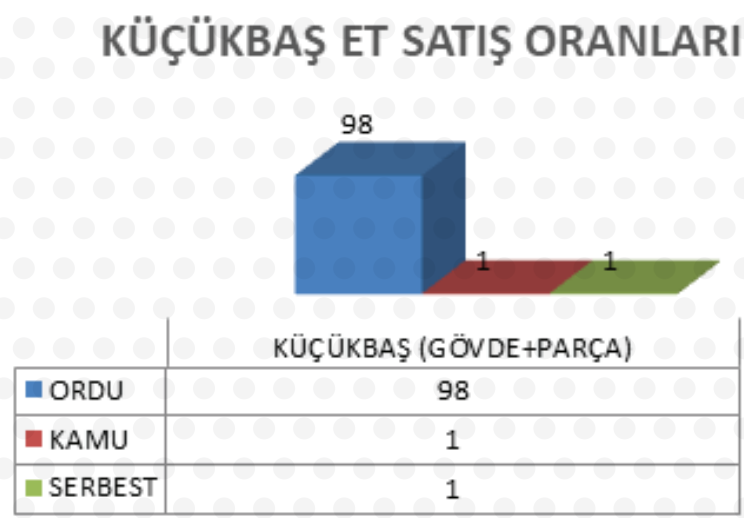
Grafik 59:Büyükbaş Et satışları

Grafik 59'da görüldüğü üzere; Kurumumuz tarafından 2019 yılında gerçekleştirilen Büyükbaş Gövde Karkas ve Kemiksiz Sığır Lop eti (Büyükbaş Parça Eti) satışlarımızın çoğunluğunu serbest müşterilerimiz oluşturmaktadır. Bunun nedeni, devletin "Uygun Fiyata Et Satışı Projesi" doğrultusunda; Türkiye'nin 81 ilinde satış noktası bulunan zincir marketler ile Taze Karkas Sığır Eti ve Kemiksiz Lop Sığır Eti Sözleşmeleri ile Taze Sığır Eti (Kıyma-Kuşbaşı) Satış Sözleşmelerinin imzalanmasıdır. Bu sözleşmeleri imzalamadaki temel amaç; yurt içi piyasadaki talebin karşılanabilmesi, mevcut piyasa fiyatlarının spekülasyonlara maruz bırakılmaksızın fiyat dalgalanmalarının önüne geçilebilmesi, ihtiyaca yönelik olarak daha geniş tüketici kitlesine ulaşarak nihai tüketicinin daha uygun fiyatla ve kolay bir şekilde kaliteli ve sağlıklı kırmızı ete ulaşımının sağlanabilmesi ve piyasa fiyatlarını regüle edilebilmesidir.

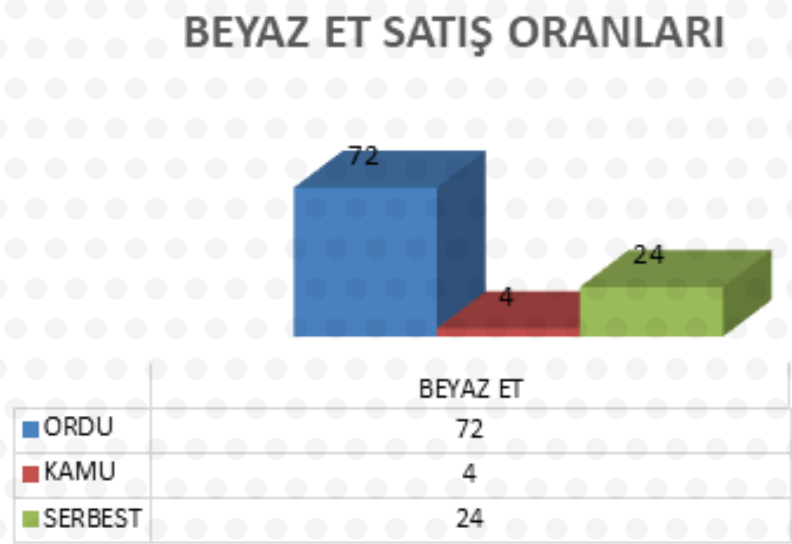
2019 yılında Türk Silahlı Kuvvetlerine yapılan satışlar ise gövde et ve parça et olmak üzere Milli Savunma Bakanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığı ile yapılan protokoller kapsamında gerçekleştirilmiştir.

Grafik 60: Küçükbaş Et Satışları

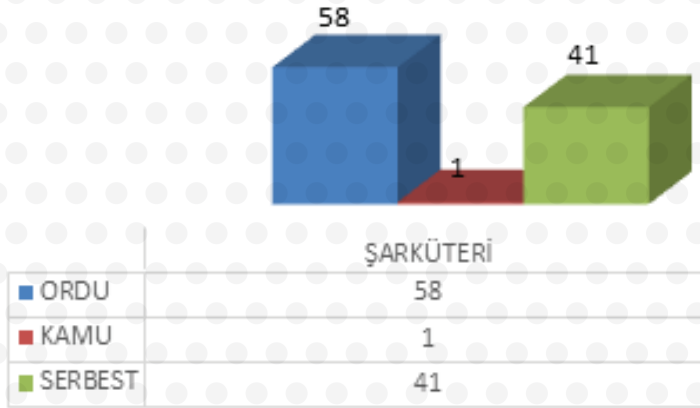
Grafik 60'da yer alan verilere göre; 2019 yılında küçükbaş et satışları parça ve gövde olarak gerçekleştirilmiştir. Türk Silahlı Kuvvetlerine yapılan satışlar Milli Savunma Bakanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığı ile yapılan protokoller kapsamında sadece gövde et olarak gerçekleştirilmiştir. Küçükbaş parça etlerin satışı ise Kurumumuza ait mağazalarda gerçekleştirilmiştir.

Grafik 61: Beyaz Et Satışları

Kurumumuz tarafından 2019 yılında beyaz et satışları gövde et ve parça et olarak yapılmıştır. Grafik 61'de görüldüğü üzere yapılan satışların %72'lik kısmı Milli Savunma Bakanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığı ile yapılan protokoller kapsamında gerçekleştirilmiştir. Serbest satışlar ise daha çok Kurum mağazalarında gerçekleştirilmiştir.

ŞARKÜTERİ SATIŞ ORANLARI

Grafik 62 incelendiğinde; 2019 yılında şarküteri satışlarının büyük çoğunluğu Milli Savunma Bakanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığı ile yapılan protokoller kapsamında gerçekleştirildiği görülmektedir. Yapılan protokol kapsamında karşılanan şarküteri ürünleri, sucuk, sosis, salam ve kavurma ürünlerinden oluşmaktadır. Serbest satışlarımız ise daha çok Kurum mağazalarında gerçekleştirilmiştir.

Kurumumuz kombinaları ve Kurum dışı kesimhanelerde kesimi yapılan küçükbaş ve büyükbaş hayvanlardan elde edilen deri, sakatat ve yağların satışları, Ocak-Nisan/2019, Mayıs-Ağustos/2019 ve Eylül-Aralık/2019 ayları olmak üzere ihale yapılmak suretiyle gerçekleştirilmiştir.

12 ilde faaliyet gösteren Kurum satış mağazalarımızın dışında Tarım Kredi Birlik Tarım Ürünleri A.Ş. ile 2018 yılı Aralık ayında imzalanan sözleşme kapsamında Türkiye genelindeki Tarım Kredi Birlik mağazalarına ürünlerimiz verilmektedir.

Kurumumuzun tanınması, sağlıklı, güvenilir ürünlerimizin daha geniş halk kitlelerine aracısız ekonomik fiyatlarla ulaşması ve nakit akışının sağlanması amacıyla satış mağazası faaliyetleri geleneksel olarak yıllarca satış politikalarımız içerisinde yer almıştır. Ayrıca, mağaza faaliyetlerimizin olduğu yörelerde, ürün satış fiyatlarına regüle edici etkisinin olduğu görülmüştür. Kurumumuzun sektördeki pazar payının çok düşük olmasına karşın, mağazaların devam ettirilmesinde, kârlılıktan ziyade kamu hizmeti ve piyasa fiyatlarına etkisi göz önünde bulundurulmuştur.

5.7 Süt ve Süt Ürünleri

Süt piyasalarındaki çiğ süt fiyatının, Ulusal Süt Konseyinin Gıda ve Tarımsal Ürün Piyasaları İzleme ve Değerlendirme Komitesinin görüşünü alarak belirlediği çiğ süt tavsiye fiyatın altına inmesini engellemeyi amaçlayan Et ve Süt Kurumu, tarihinde ilk defa piyasalardaki süt arzının fazlalığından dolayı fiyatları regüle etmek ve damızlık sığırların kesime sevkini engellemek için süt piyasasında regülasyon alımlarını başlatmıştır.

24 Mart 2016 tarihinde başlayan çiğ süt regülasyon faaliyetleri, süt üreticisi birlik ve kooperatiflerle sözleşme yapılarak 4 yıldır devam etmektedir. Ayrıca Tarım ve Orman Bakanlığı talimatları ile 2019 yılında ilk defa süt üreticisi birlik ve kooperatiflerle sözleşme kapsamında %65'lik pastörize krema alımı yapılmıştır.

2019 yılında 2019/817 sayılı "2019 Yılında Yapılacak Çiğ Süt Desteği ve Süt Piyasasının Düzenlenmesine İlişkin" Cumhurbaşkanlığı Kararına istinaden Tarım ve Orman Bakanlığının 2019/22 sayılı "Çiğ Süt Desteği ve Süt Piyasasının Düzenlenmesi Uygulama Tebliği" ne bağlı olarak Tarım ve Orman Bakanlığının talimatıyla belirlenen kota ve süreler içinde 2019 yılı çiğ süt regülasyonu kapsamında 82 farklı birlik/kooperatifle sözleşme imzalamış; imzalanan sözleşmeler kapsamında süt üreticisi birlik ve kooperatifler tarafından yağsız süt tozuna işlenmek üzere yaklaşık 133.019 ton süt gönderilmiştir. 17 farklı tesiste yaklaşık 10.911 ton yağsız süt tozu üretilmiş olup, muayene ve kabul işlemleri sonrası Kurumumuz tarafından satın alınmıştır. Ayrıca 18.816 kg %65'lik pastörize krema Kurumumuz tarafından satın alınmıştır.

5.8 2019 Yılı Alınan Süt tozu ve Pastörize Krema Miktarı

Tablo 69: Süt Tozu Alımları

Kombinalar	Süt Tozu (Kg)	Tutar (TL)
DENİZLİ	3.311.652	42.423.922,25
SAKARYA	617.500	7.761.687,50
SİNCAN	6.982.100	90.633.505
TOPLAM	10.911.252	140.819.114,75

Tablo 70: Krema Alımları

Kombinalar	Krema (Kg)	Tutar (TL)
DENİZLİ	18.861	339.498

Tablo 69 ve 70'de görüldüğü üzere 2019 yılında alımı gerçekleştirilen toplam yağsız süt tozu miktarı 10.911.252 kg, ödenen tutar ise 140.819.114,75 TL'dir. 2019 yılında 18.861 kg alımı yapılan %65'lik pastörize krema için ödenen tutar ise 339.498 TL'dir.

5.9 2019 Yılı Satılan Süt tozu Miktarı

Tablo 71: Süt Tozu Satışları

Kombinalar	Süt Tozu (Kg)	Süt Tozu Satış Hasılatı Tutar (TL)
DENİZLİ	3.311.652	41.342.561
SAKARYA	587.375	7.291.429
SİNCAN	7.602.663	92.539.830
TOPLAM	11.501.690	141.173.820

Tablo 72: Krema Satışları

Kombinalar	Krema (Kg)	Tutar (TL)
DENİZLİ	18.861	358.359

Tablo 71 ve 72'de görüldüğü üzere 2019 yılında satışı gerçekleştirilen toplam yağsız süt tozu miktarı 11.501.690 kg, gerçekleşen satış hasılatı ise 141.173.820 TL'dir. 2019 yılında 18.861 kg olarak satışı yapılan %65'lik pastörize krema için elde edilen satış hasılatı ise 358.359 TL'dir.

6. ET VE SÜT KURUMUNUN SEKTÖR İÇİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Et ve Süt Kurumu, et ve süt piyasasında verimlilik ve kârlılık ilkeleri çerçevesinde kamu yararını da gözeterek faaliyette bulunmak suretiyle sektörde tam rekabet koşullarının oluşmasına katkı sağlamaktadır. ESK, gerektiğinde et ve süt fiyatlarındaki dengenin üretici ya da tüketici aleyhine bozulmasını önleyecek tedbirlerin uygulanması çerçevesinde desteklenme ve düzenleme görevini yerine getirmektedir.

Sektörde maliyetlerin ve tüketim talebinin artması ürün fiyatlarının artış eğilimine girmesine neden olmaktadır. Kurumumuzun tecrübe, imkân ve kabiliyetleri ile piyasayı regüle edici, fiyat istikrarının sağlanmasına yönelik çalışmaları ülkemiz hayvancılığının içinde bulunduğu sorunları aşmada önemli yer tutmaktadır.

Et ve Süt Kurumu, besicilerin üretim maliyetlerini göz önüne alarak hayvan alım fiyatlarını düzenli olarak güncellemekte ve üreticinin korunmasına yönelik tedbirler almaktadır. Diğer yandan; Kurum piyasada oluşacak suni fiyat artışlarının ve spekülasyon hareketlerinin önüne geçmek ve tüketicinin daha ekonomik fiyatla kaliteli kırmızı et satın alabilmesi için müdahale amaçlı satışlar gerçekleştirmektedir.

Et ve Süt Kurumunun üreticiye güven veren, piyasada arz-talep dengesini sağlamada etkin bir müdahale kuruluşu olarak gerekli zamanlarda müdahale alımlarında bulunması piyasada istikrarı sağlama açısından gereklidir. Arz ve talep dengesini sağlamak üzere stok bulundurulmaya dikkat edilmektedir.

Kalite ve verimlilik esasına göre fiyatlandırma yapılmakta olup ESK'ya bağlı kombinalarda pilot proje olarak karkas derecelendirme, sınıflandırma ve kesim standartları belirlenmiştir. Kurumun üreticiye güven veren piyasada arz-talep dengesini sağlamada etkin bir müdahale kuruluşu olarak gerekli zamanlarda müdahale alımlarında bulunması piyasada istikrarı sağlama açısından gereklidir.

Et ve Süt Kurumu sektörde spekülasyon hareketlere ve fiyat dalgalanmalarına izin vermemek için önleyici tedbirleri almakta ve uygulamaktadır.

Besiciliğin azalması ve hammadde arzının yetersizliğinden dolayı sözleşmeli alımların oranı artırılmakta, teşvik edici kademeli fiyat uygulamaları yapılmaktadır.

Hayvan ırkı ıslahı, besi kalitesini artırma, meraların ıslahı ile kullanımının düzenlenmesi, kaliteli yem bitkileri üretiminin artırılması ve üreticinin teşvik edilerek üretimin artırılması ayrıca, etçi ırkı büyükbaş hayvancılığın geliştirilmesi için uygulamaya konulacak tüm tedbir ve teşvikler sürdürülebilir iyileştirme açısından büyük önem taşımaktadır.

6.1 .Türkiye Üretimi ile ESK Et Üretimini Karşılaştırılması

6.1.1 Büyükbaş

Tablo 73: Büyükbaş Et Üretim Karşılaştırması

YILLAR	BÜYÜKBAŞ KESİM (ESK)		BÜYÜKBAŞ KESİM (TÜRKİYE)		ET ÜRETİMİNDE ESK PAYI
	BAŞ	TON	BAŞ	TON	
2010	122.659	30.251	2.617.966	621.971	4,9
2011	82.981	20.384	2.579.020	646.521	3,2
2012	109.748	26.712	2.459.000	801.080	3,3
2013	91.184	23.112	3.433.126	869.628	2,7
2014	104.961	24.774	3.714.457	882.525	2,8
2015	101.510	27.844	3.766.468	1.015.252	2,8
2016	139.082	39.940	3.901.806	1.059.546	3,7
2017	171.421	53.438	3.608.238	988.821	5,4
2018	265.912	79.295	3.428.060	1.004.261	7,9
2019	242.554	78.193	3.634.068	1.075.552	7,2

Kaynak: TÜİK, ESK

Tablo 73 incelendiğinde; 2019 yılında Et ve Süt Kurumunun ülkedeki büyükbaş et üretimi sektöründeki payının % 7,2 olduğu görülmektedir. Kurumumuz, besiciyi korumak ve hayvancılığın sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla besicilerin üretim maliyetlerini göz önüne alarak hayvan alım fiyatlarını düzenli olarak güncellemekte olup besicilerimize pazar ve alım garantisi sunmaktadır.

Et ve Süt Kurumu, tüm besicilerin büyükbaş ve küçükbaş hayvan kesim taleplerini karşılamak için 12 adet Kombinasının yanı sıra Kombinasının olmadığı illerde kesim için özel sektöre ait kesimhanelerde piyasanın ihtiyaçları ve bölgenin kesim yoğunluğu doğrultusunda, hizmetlerini sürdürmektedir.

6.1.2 Küçükbaş

Tablo 74: Küçükbaş Et Üretim Karşılaştırması

YILLAR	KÜÇÜKBAŞ KESİM (ESK)		KÜÇÜKBAŞ KESİM (TÜRKİYE)		ET ÜRETİMİNDE ESK PAYI
	BAŞ	TON	BAŞ	TON	
2010	9.418	214	8.093.130	158.747	0,13
2011	24.221	518	5.586.622	130.394	0,39
2012	45.228	800	4.638.456	114.764	0,69
2013	49.911	535	6.299.135	126.497	0,42
2014	44.919	1.041	6.767.528	125.748	0,82
2015	130.160	2.775	7.007.652	134.011	2,00
2016	115.304	2.312	5.839.980	113.496	2,00
2017	217.977	4.810	7.203.204	137.583	3,00
2018	271.894	5.639	5.345.930	114.434	5,00
2019	420	8	5.893.402	125.917	0,007

Kaynak: TÜİK, ESK

Tablo 74'te yer alan veriler incelendiğinde 2019 yılında Et ve Süt Kurumunun ülkedeki küçükbaş et üretimindeki payının % 0,007 olduğu görülmektedir. Kurumumuzca üretim maliyetleri göz önünde bulundurularak belirlenen küçükbaş hayvan alım fiyatlarının serbest piyasa fiyatlarının altında kalması nedeniyle küçükbaş hayvan yetiştiricileri tarafından Kurumumuza yeterli kesim talebi gelmemiştir ve bu durum 2019 yılı küçükbaş et üretiminde bir düşüş oluşturmuştur.

GIDANI KORU

SOFRANA SAHİP ÇIK

İHTİYACIN KADAR AL GELECEĞİ ÇÖPE ATMA

T.C. TARIM VE
ORMAN BAKANLIĞI

Food and Agriculture Organization
of the United Nations

gidanikoru.com

/gidanikoru

GRAFİKLER

Grafik 1: Dünya Hayvan Varlığı Endeksi.....	8
Grafik 2: 2019 Dünya Et Üretim Dağılımı.....	10
Grafik 3: 2019 Dünya Büyükbaş Eti Üretim Dağılımı.....	11
Grafik 4: 2019 Dünya Domuz Eti Üretim Dağılımı	12
Grafik 5: 2019 Dünya Küçükbaş Eti Üretim Dağılımı.....	14
Grafik 6: 2019 Dünya Kanatlı Eti Üretim Dağılımı.....	15
Grafik 7: Dünya Et Ticareti Dağılımı.....	17
Grafik 8: Dünya Et Ticareti Hacmi Değişimleri.....	17
Grafik 9: FAO Gıda Fiyat Endeksi.....	22
Grafik 10: FAO Gıda Türlerine Göre Endeksler	23
Grafik 11: FAO Et Fiyat Bileşenleri Endeksleri.....	23
Grafik 12: Yurt dışı Sığır Karkas Fiyatları.....	24
Grafik 13: Yurt dışı Besilik Büyükbaş Hayvan Fiyatları.....	24
Grafik 14: Yurt dışı Koyun Karkas Fiyatları.....	25
Grafik 15: Türkiye Hayvan Varlığı Endeksi.....	31
Grafik 16: Irklara Göre Büyükbaş Hayvan Varlığı Endeksi	32
Grafik 17: Irklara Göre Küçükbaş Hayvan Varlığı Endeksi.....	33
Grafik 18: Et Üretim Endeksi.....	35
Grafik 19: Et Üretiminin Türlerle Göre Dağılımı.....	35
Grafik 20: Dönemsel Kırmızı Et Üretimi.....	36
Grafik 21: 2018 Balık Üretiminin Türlerle Göre Dağılımı.....	37
Grafik 22: Yurt içi Canlı Dana Fiyatları.....	42
Grafik 23: Yurt içi Kültür Sığır Üretici Fiyatı.....	43
Grafik 24: Yurt içi Canlı Kuzu Fiyatları.....	44
Grafik 25: Yurt içi Dana Karkas Fiyatları.....	45
Grafik 26: Dana Kuşbaşı Tüketici Fiyatı	46
Grafik 27: Yurt içi Kuzu Karkas Fiyatları	46
Grafik 28: Kuzu Eti Tüketici Fiyatı	47
Grafik 29: Karma Yem Fiyatları.....	48
Grafik 30: Kaba Yem Fiyatları.....	48

Grafik 31: Kişi Başı Tüketim Payları.....	49
Grafik 32: Kişi Başı Et Tüketim Endeksi.....	49
Grafik 33: Türkiye Kişi Başı Et Tüketimi.....	50
Grafik 34: 1961-2018 Yılları Arası Sağılan Hayvan Varlığı Endeksi.....	51
Grafik 35: 1961-2018 Yılları Arası Dünya Süt Verim Endeksi.....	52
Grafik 36: 1961-2018 Yılları Arası Dünya Süt Üretimleri Endeksi.....	54
Grafik 37: 2018 Yılı Türlerle Göre Dünya Süt Üretimi.....	55
Grafik 38: 2018 Yılı Ülkelere Göre Süt Üretimi.....	55
Grafik 39: 2018 Yılı Ülkelerin İnek Sütü Üretimi.....	56
Grafik 40: 2018 Yılı Ülkelerin Manda Sütü Üretimi.....	56
Grafik 41: 2018 Yılı Ülkelerin Keçi Sütü Üretimi.....	57
Grafik 42: 2018 Yılı Ülkelerin Koyun Sütü Üretimi.....	58
Grafik 43: 2017-2019 Yılları Arası Çiğ Süt Fiyatları.....	65
Grafik 44: FAO Süt ve Süt Ürünleri Endeksi ve Süt Ürünleri Fob Fiyatları.....	66
Grafik 45: 2016-2019 Yılları Arası Dünya Yağlı Süt Tozu Fiyatı Endeks Grafiği.....	67
Grafik 46: 2016-2019 Yılları Arası Dünya Yağsız Süt Tozu Fiyatı Endeks Grafiği.....	67
Grafik 47: 2016-2019 Yılları Arası Dünya Tereyağı Fiyatı Endeks Grafiği.....	67
Grafik 48: 2002-2019 Yılları Arası Türkiye Sağılan Hayvan Varlığı Endeksi.....	69
Grafik 49: 2002-2019 Yılları Arası Türkiye Irklara Göre Sağılan Sığır Varlığı Endeksi.....	69
Grafik 50: 2002-2019 Yılları Arası Türkiye Süt Üretimi Endeksi.....	70
Grafik 51: 2019 Yılı Arası Türkiye Türlerle Göre Süt Üretimi.....	70
Grafik 52: 2018-2019 Yılları Sanayiye Aktarılan Süt Miktarı ve Süt Üretici Fiyatı.....	74
Grafik 53: 2017-2018-2019 Yılları Arası Çiğ Süt, Süt Yemi ve Referans Fiyat Grafiği.....	75
Grafik 54: 2015-2019 Yılları arası Süt ve Süt Ürünleri Enflasyon Fiyatları Endeks Grafiği.....	76
Grafik 55: 2010-2019 Süt ve Süt Ürünleri Dış Ticaret Grafiği.....	77
Grafik 56: Yıllar İtibariyle Alım Fiyatları.....	86
Grafik 57: Büyükbaş Et Üretimi.....	89
Grafik 58: Satışlar*.....	91
Grafik 59: Büyükbaş Et satışları.....	91
Grafik 60: Küçükbaş Et Satışları.....	92
Grafik 61: Beyaz Et Satışları.....	92
Grafik 62: Şarküteri Satışları.....	93

TABLÖLAR

Tablo 1: FAO Dünya Hayvan Varlığı	9
Tablo 2: 2019 Dünya Büyükbaş Eti Üretimi	10
Tablo 3: 2019 Dünya Domuz Eti Üretimi	12
Tablo 4: 2019 Dünya Küçükbaş Eti Üretimi	13
Tablo 5: 2019 Dünya Kanatlı Eti Üretimi	14
Tablo 6: Dünya Türlerine Göre Balık Üretimi	16
Tablo 7: Dünya Et Üretim ve Ticaret Miktarları	18
Tablo 8: Dünya Balık Üretimi ve Ticareti	18
Tablo 9: Dünya Büyükbaş Eti Ticareti	19
Tablo 10: Dünya Küçükbaş Eti Ticareti	19
Tablo 11: Dünya Kanatlı Eti Ticareti	20
Tablo 12: Dünya Domuz Eti Ticareti	20
Tablo 13: Dünya Balık ve Ürünleri Ticareti	21
Tablo 14: FAO Yıllık Ortalama Fiyat Endeksleri	22
Tablo 15: Yurt dışı Yıllık Karkas Et ve Canlı Hayvan Fiyatları	26
Tablo 16: Ülkelere Göre Kişi Başı Et Tüketimleri	27
Tablo 17: Tarımsal Üretim Değeri	28
Tablo 18: Canlı Hayvanlar Üretim Değeri	29
Tablo 19: Hayvansal Ürün Üretim Değeri	30
Tablo 20: Tür ve Irklara Göre Hayvan Varlığı	32
Tablo 21: Hayvan Sayısındaki Değişim ve Kesilen Hayvan Sayısı	34
Tablo 22: Balık Üretimi	37
Tablo 23: Kültür Balığı Üretimi	38
Tablo 24: Canlı Hayvan İthalatı	38
Tablo 25: Canlı Hayvan İhracatı	39
Tablo 26: Ülkelere Göre Canlı Büyükbaş Hayvan İhracatı	39
Tablo 27: Ülkelere Göre Canlı Küçükbaş Hayvan İhracatı	39
Tablo 28: İşlenmemiş Kırmızı Et İthalatı	40
Tablo 29: İşlenmemiş Kırmızı Et İhracatı	40
Tablo 30: İşlenmemiş Kanatlı Eti İthalatı	40

Tablo 31: İşlenmemiş Kanatlı Eti İhracatı.....	41
Tablo 32: Balık Dış Ticareti	41
Tablo 33: ETB Canlı Dana İşlem Miktarları.....	43
Tablo 34: ETB Canlı Kuzu İşlem Miktarları.....	44
Tablo 35: ATB Dana Karkas İşlem Miktarları.....	45
Tablo 36: ATB Kuzu Karkas İşlem Miktarları.....	47
Tablo 37: 2018 Yılı Bazı Ülkelerin İnek, Manda, Koyun ve Keçi Sütü Verimleri.....	53
Tablo 38: 2014-2018 Yılları Arası Bazı Ülkelerin İnek, Manda, Koyun ve Keçi Hayvan Varlığı, Süt Üretimi ve Süt Verimi Genel Tablo.....	54
Tablo 39: 2018 Yılı Ülkelerin İnek Sütü Üretimi Tablosu	56
Tablo 40: 2018 Yılı Ülkelerin Manda Sütü Üretimi Tablosu.....	57
Tablo 41: 2018 Yılı Ülkelerin Keçi Sütü Üretimi Tablosu.....	57
Tablo 42: 2018 Yılı Ülkelerin Koyun Sütü Üretimi.....	58
Tablo 43: 2018 Yılı Bazı Ülkelerin İnek Sütü Üretimi	59
Tablo 44: 2018 Yılı Majör Şirketlerin Ciroları	59
Tablo 45: 2013- 2018 Yılları Arası Dünya Süt Ürünleri Üretimi.....	60
Tablo 46: Bazı Ülkelerde İçme Sütü Üretimleri	60
Tablo 47: 2018-2019 Yılı Dünya Süt Eşdeğeri İhracatı	62
Tablo 48: 2018-2019 Yılı Dünya Süt Eşdeğeri İthalatı.....	62
Tablo 49: 2018-2019 Yılı Yağlı Süt Tozu Ticareti	63
Tablo 50: 2018-2019 Yılı Yağsız Süt Tozu Ticareti.....	63
Tablo 51: 2018-2019 Yılı Tereyağı Ticareti.....	64
Tablo 52: 2018-2019 Yılı Peynir Ticareti	64
Tablo 53: 2017-2018-2019 Yılı Bazı Ülkelerin Çiğ Süt Fiyatları.....	65
Tablo 54: 2018-2019 Yılı Bazı Ülkelerin Süt ve Süt Ürünleri Tüketimi	68
Tablo 55: 2015-2019 Yılları Arası Sağılan Hayvan Sayısı ve Süt Üretimi Tablosu.....	71
Tablo 56: 2020 Yılı Kapasitesine Göre Süt İşletme Sayıları	73
Tablo 57: 2015-2019 Yılları Arası Türkiye Toplanan Süt Miktarı ve Süt Ürünleri Üretimi.....	75
Tablo 58: 2015-2019 Yılları arası Süt ve Süt Ürünleri Enflasyon Fiyatları.....	76
Tablo 59: 2014-2019 Yılları Arası Süt ve Süt Ürünleri İthalat Tablosu.....	78
Tablo 60: 2014-2019 Yılları Arası Süt ve Süt Ürünleri İhracat Tablosu.....	79
Tablo 61: Kurum Satış Mağazaları.....	84

Tablo 62: Alım Fiyatları	86
Tablo 63: Alım Faaliyetleri	87
Tablo 64: 2019 Yılı Alım Türleri	87
Tablo 65: İthal Alımlar	88
Tablo 66: Üretim Faaliyetleri	89
Tablo 67: Şarküteri Ürünleri	90
Tablo 68: Yıllar İtibariyle Satışlar	90
Tablo 69: Süt Tozu Alımları	95
Tablo 70: Krema Alımları	95
Tablo 71: Süt tozu Satışları	95
Tablo 72: Krema Satışları	95
Tablo 73: Büyükbaş Et Üretim Karşılaştırması	97
Tablo 74: Küçükbaş Et Üretim Karşılaştırması	98

ET VE SÜT KURUMU GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

İşçi Blokları Mah. Muhsin Yazıcıoğlu Caddesi No:51/B 06530 Yüzüncü Yıl - Çankaya / Ankara
Tel: 0312 284 36 70 Faks: 0312 286 37 02 bilgi@esk.gov.tr www.esk.gov.tr